

Repertori Teatral Català

Dos textos de
Josep Pous i Pagès

Edició a cura de Ramon Panyella

L'endemà de bodes (1904)

Rei i Senyor (1918)

Difusió del patrimoni dramàtic dels Països Catalans

La col·lecció «Repertori Teatral Català» aplega textos del patrimoni dramàtic català de tots els temps. L'objectiu de la col·lecció és posar a l'abast de tothom textos —clàssics o contemporanis— que no es troben fàcilment al circuit comercial. Cada volum, que pot contenir una o diverses peces, ha estat curat per un especialista i compta amb un breu estudi introductori. Les obres s'editen digitalment —en lliure accés— al RedIT (Reservori Digital de l'Institut del Teatre), però també es poden adquirir en paper (procés d'impressió a demanda) al web de la Llibreria de la Diputació de Barcelona.

La col·lecció «Repertori Teatral Català» és un dels projectes del PRAEC (Projecte de Recerca de les Arts Escèniques Catalanes), impulsat per l'Institut del Teatre de Barcelona en col·laboració amb la Xarxa Vives d'Universitats i l'Institut d'Estudis Catalans. El PRAEC té l'objectiu de rellegir i difondre tant la pràctica escènica com el patrimoni dramàtic dels Països Catalans, en tots els seus gèneres i manifestacions.

Imatge de coberta:

©Adrià Gual. MAE. Institut del Teatre.
Esbós escenogràfic per a l'espectacle
Simfonia d'un dia serè, 1922.

Dos textos de
Josep Pous i Pagès

L'endemà de bodes (1904)

Rei i Senyor (1918)

Edició a cura de Ramon Panyella

Repertori Teatral Català

Primera edició: juny de 2021

© de la curació: Ramon Panyella

© d'aquesta edició: Institut del Teatre, 2021

© de la imatge de coberta: ©Adrià Gual. MAE. Institut del Teatre.

Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona

Direcció general: Silvia Ferrando

Plaça de Margarida Xirgu, s/n
08004 Barcelona

www.institutdelteatre.cat

Direcció de la col·lecció: Carles Batlle

Edició i correcció: Marta Borrás

Disseny de col·lecció i maquetació: Txeni Gil

Coordinació de la producció: Subdirecció d'Imatge Corporativa
i Promoció Institucional de la Diputació de Barcelona

Impressió: Departament de Reproducció Gràfica
de la Diputació de Barcelona

ISBN: 978-84-9803-970-2

**Diputació
Barcelona**

| Institut del Teatre

Institut del Teatre

Edicions

Continguts

7	<i>L'endemà de bodes</i> (1904)
9	Presentació
10	Fitxa de lectura
12	Bibliografia
137	<i>Rei i Senyor</i> (1918)
139	Presentació
140	Fitxa de lectura
143	Bibliografia

L'endemà de bodes

(1904)

Presentació

L'endemà de bodes és una obra de la primera etapa teatral de Josep Pous i Pagès, l'estrictament modernista, que es caracteritza, d'una banda, per la producció d'una sèrie de drames de tesi social —per exemple, *L'Enemic* i *El mestre nou*, ambdues de 1903— que revelen la influència del teatre d'idees ibsenià d'acord amb la versió d'Ignasi Iglésias; i d'altra banda, per l'interès especial a retratar el món rural, que coneix bé (en procedeix), des d'una òptica «negra» pròxima, proporcions guardades, a l'obra de Víctor Català. Així, sense renunciar a notes de costumisme amable i pintoresc ni a un cert fons moralista (tal vegada perquè Pous busca un públic més ampli del que havia tingut amb els primers drames), la comèdia *L'endemà de bodes* retrata sense idealització la societat rural catalana de l'època, mostrant com el pagès ja no és l'home virtuós de l'Arcàdia sinó un ésser mediocre i egoista. És la visió dels escriptors modernistes, allunyada, doncs, del mite positiu de la ruralia que la literatura renaixentista havia construït durant els darrers decennis del Vuit-cents. Aquesta imatge incisivament realista i crítica s'articula dramàticament a partir de les tensions que genera el fet de contractar —mai més ben dit— matrimoni per motius econòmics, amb l'aparició entre els implicats d'un joc d'enganys, egoismes, mesquineses i àdhuc violència cap al gènere femení. Una visió fosca del món de la pagesia (de la condició humana quan és abocada a situacions límit) que és volgudament contrastada, en segon pla de l'acció dramàtica, per la imatge d'una joventut que, per la via de l'amor sincer i la capacitat d'estimar, representa la possibilitat de millora d'aquest món rural. El propòsit de Pous en aquesta obra, que no fou gaire ben acollida el dia de la seva estrena, és, doncs, denunciar les mancances del món rural i alhora suggerir-ne una possible via de regeneració. No hi trobem, doncs, el fatalisme còsmic que governa la visió del món, en les mateixes dates aproximadament, dels drames rurals de Víctor Català.

Fitxa de lectura

Autor

JOSEP POUS I PAGÈS (Figueres, 1873 - Barcelona, 1952)

L'endemà de bodes (1904)

Edicions

1904. Barcelona, Biblioteca Popular de L'Avenç

1911. Barcelona, Biblioteca Popular de L'Avenç (2a ed.)

1924. Barcelona, Llibreria Italiana

1951. Barcelona, Selecta
(publicada a *J. Pous i Pagès, Teatre Selecte*)

1985. Barcelona, Ràdio Barcelona [Enregistrament sonor]

Personatges

Pepa, Roseta, Cinto, Rafelet, Xibeques, Quirze, Joanic.

Estrena

14 d'octubre de 1904 (Teatre Romea). Interpretada per les actrius Carme Jarque (Roseta), Concepció Llorente (Pepa) i els actors August Barbosa (Rafelet), Jaume Capdevila (Quirze), Vicent Daroqui (Xibeques), Miquel Rojas (Cinto), Casimir Ros (campaner), Joaquim Vinyas (Joanic).

Gènere

Comèdia de costums i drama realista.

Temàtica

El matrimoni per raons econòmiques i els interessos i passions foscs que envolten el fet.

L'amor veritable i la lliure voluntat dels joves com a forma regeneradora, individual i col·lectiva alhora.

Espais

L'espai principal i únic de l'acció és la sala d'una casa de pagès. Es manté durant els 3 actes de l'obra. Es fa referència a d'altres espais de la casa (cuina, cambres) i de l'exterior (carrer, hort), on s'esdevenen accions que no passen a escena.

Sinopsi

En una masia de l'Empordà, la Pepa i la Roseta, mare i filla respectivament, esperen l'arribada dels qui han de ser els seus futurs marits, en Cinto i Rafelet, pare i fill també. El casament ha de servir perquè la Pepa pugui pagar els deutes al seu creditor, el seu cunyat Xibeques, un dels promotors del casament. Tanmateix, Pepa i Xibeques desconeixen la circumstància — no ho sabran fins més endavant— que en Cinto també és a la ruïna i que, empès també pel seu creditor, en Quirze, ha posat l'esperança de la seva salvació econòmica en el casament amb la Pepa, a qui creu una vídua en bona posició. Xibeques i Quirze, doncs, són els responsables de l'ardit per poder cobrar els seus deutes: un casament precipitat per interès econòmic, que compta amb el necessari consentiment de la parella gran, en Cinto i la Pepa, i, com a torna necessària per dissimular el que és evident, el casament dels fills. Tot just celebrat el doble esposori, es descobreix el mutu engany per part de la parella adulta, i aquesta, mancada de qualsevol altre incentiu, serà incapaç de salvar el seu novell matrimoni. Ahora, però, i en contrast amb el drama i la mesquinesa de llurs pares, la parella jove, que havia estat empesa al matrimoni sense il·lusió ni voluntat per la sola submissió a l'autoritat paterna, descobrirà, la nit de noces, el naixement d'un sentiment que identifiquen amb l'amor i esdevé promesa de felicitat futura.

Bibliografia

- BOSCH, M. Àngels. *Pous i Pagès. Vida i obra*. Figueres: Institut d'Estudis Empordanesos, 1997.
- GALLÉN, Enric. «El teatre. Josep Pous i Pagès». A: Riquer; Comas; Molas (dirs.). *Història de la Literatura Catalana*, vol. VIII. Barcelona: Ariel, 1986, p. 407-408.
- GALLÉN, Enric. «El Teatre (1892-1918)». A: *Història de la Literatura Catalana, volum VI (Literatura contemporània –II–. Modernisme. Noucentisme. Avantguardes)*. Barcelona, Enciclopèdia Catalana, Editorial Barcino, Ajuntament de Barcelona, 2020, p. 208-215.
- FÀBREGAS, Xavier. «El teatre de Josep Pous i Pagès». *Serra d'Or*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 165 (15 juny 1973), p. 19-22.
- TASIS, Rafel. Pròleg a *J. Pous i Pagès, Teatre selecte*. Barcelona: Selecta, 1951, p. [11]-16.

A en Carles Cusí

L'endemà de bodes

Comèdia en tres actes

(1904)

PERSONATGES

PEPA

ROSETA

CINTO

RAFELET

XIBEQUES

QUIRZE

JOANIC

EL CAMPANER

Veus de dones i criatures que no surten

L'acció passa en un poble de la plana empordanesa

ACTE PRIMER

L'escena representa la sala d'una casa de pagès. En l'esquerra, primer terme, una porta que dona a una cambra interior. D'una mica enllà de la porta arrenca una escala amb barana de fusta, i una porta en el replà superior. Sota l'escala, i endinsat en el gruix de la mateixa, un armari amb portelles de vidres. En el fons esquerre, una porta que comunica amb la cuina i altres habitacions interiors. En el fons dreta, una porta balconera, que és la d'entrada i dona a una eixida, qual barana està guarnida amb testos de geranis, violers, etc. En la dreta de l'eixida, fora de la vista de l'espectador, l'escala de baixar al carrer. Entre les dues portes del fons, una pastera de fusta blanca, de les que en diuen de taula, amb uns goigs enganxats en la paret al seu damunt, un calendari del pagès i un mirall en un costat, i una estampa de la primera comunió enarcada en l'altre. En la dreta de la pastera, un parell de sacs de farina sobre una post. En el mig de la dreta, una finestra. En aquest mateix costat, però tirant una mica cap al centre de l'escena, una taula de fusta, amb calaix, pintada de verd fosc; damunt la taula, un pa, una ganiveta i un porró; de la banda de la finestra, un banc de fusta blanca sense espatller. Entre la finestra i el fons, un rellotge de caixa. Cadires de balca, amb barrons tornejats. Les parets són blanques, amb una faixa negra de dos pams per sòcol; el sostre, de cairats i revoltons.

Són les onze del matí. El sol bat de ple en l'eixida, entrant una mica de biaix per la finestra.

ESCENA I

JOANIC i PEPA.

A l'aixecar-se el teló, l'escena està sola. Passat un moment, entra JOANIC per l'eixida, acalorat, suant.

JOANIC (*cridant, després de veure que no hi ha ningú*):
Pepa! Pepa!

PEPA (*en la cambra de dalt l'escala, sense sortir*):
Què mana?

JOANIC: Surt. (*Se treu la gorra, eixugant-se la suor*.)

PEPA (*eixint dalt de l'escala i baixant de pressa, amb molta alegria*): Què hi ha? Ja són aquí?

JOANIC (*amoïnat, recant-li*): No els he vist en part del món.

PEPA (*després d'una petita pausa, sobtada per la nova*):
Reina santa de la Salut! (*Plora.*)

JOANIC (*volent-la aconsolar, però sense convenciment*):
No et desesperis, per això, dona! No et desesperis.

PEPA: I com hem de fer-ho, tristes de nosaltres?

JOANIC: Qui sap, mare de Déu! Potser encara vinguin.

PEPA: Que rei del cel han de venir!

JOANIC: Assossega't, dona! Jo encara no me'n veig el desengany. Un casament no és cosa de poc més o menys que es pugui prendre i deixar de qualsevol manera.

PEPA, *al peu de l'escala, segueix plorant amb la cara tapada pel davantal.*

JOANIC: Després m'hauria d'enganyar molt. Per mi en Cinto no és home de fer aquests paperots.

PEPA: I doncs, per què no venen?

JOANIC: Veuràs, noia: pensa que han de fer cinc hores llargues per venir del seu poble.

PEPA: Ja ho sabien quan van dir-nos que a les set estiguéssim a punt.

JOANIC: Sí, tot lo que vulguis; però que sap un lo que els pot haver passat? Potser pare o fill han tingut alguna marfuga.

PEPA: Ca! Lo que és que s'han refredat de casar-se.

JOANIC: No diguis això, tu, també!

PEPA: Sí, Joanic, sí. Ens deixaran plantades. I el mateix dia de bodes, per més pena! (*Passa cap a la taula, desconsolada.*)

JOANIC: Anem, anem! No et despacientis d'aquesta manera.

PEPA (*asseient-se*): Déu meu! En quina vergonya ens haurem de veure jo i la noia! Serem la riota de tothom! (*Plora de colzes en la taula i el cap entre les mans.*)

JOANIC: Bé, però què se'n treu de tirar el cap per les parets? Lo que hagi d'ésser, també serà, per més que facis. (*Una pausa.*) Lo que has de mirar, de prendre-t'ho assossegadament i vingui lo que vingui.

PEPA (*plorant*): Això és bo per dir. Si tu estiguessis en aquests treballs...

JOANIC: Me penso que bé dec sentir-me'n, també, tant pel parentiu com per la voluntat que us porto.

PEPA: Sí; però, de teves a meves...

JOANIC (*ofès*): Pepa... això no és això! Ni a tu t'està bé dir-ho, ni jo m'ho mereixo. Qui t'ha fet de costat d'ençà que vas quedar-te viuda? Si amb diners no t'he pogut ajudar perquè passen alts, tant en feina com en passos me sembla que mai m'he fet escàs.

PEPA: Ja ho sé, Joanic, ja ho sé.

JOANIC: I doncs? Per què m'has de tirar paraules agravioses?

PEPA: Però, que no ho veus que no sé lo que em dic?
De totes maneres, no et pensis que no te'n
senti de grat de tot lo que has fet per nosaltres.
(*Aixecant-se i eixugant-se els ulls, amb efusió:*)
Molt te'n sento!

JOANIC (*una mica confós*): Bé, bé, no n'hi ha per tant,
tampoc! (*Posant-se la mà al pit:*) Lo que surt
d'aquí, ben sortit és, i en paus.

PEPA: Que en tens, de bon cor!

JOANIC: La pena, que un no el pugui portar a fira.
(*Després d'una petita pausa, amb emoció
continguda:*) Si en comptes d'ésser un pobre
pelat, jo hagués tingut els meus possibles,
no hauries hagut d'anar-te'l a buscar tant lluny,
el nuvi. Ja t'ho juro jo ben net que no!

PEPA (*sorpresa*): Per què vols dir?

JOANIC (*confós*): Perquè... Res, noia, res. Deixem-ho
córrer.

ESCENA II

Els mateixos i el CAMPANER.

EL CAMPANER (*en la porta de l'eixida*): Amb llicència.

JOANIC (*girant-se*): Bo! Ja tornes?

EL CAMPANER (*entrant*): I doncs, què hem de fer?
Encara no arriben aquests nuvis?

PEPA: Espereu-vos una mica, home de Déu!

EL CAMPANER: Renoi! Tant s'esperessin les llebres.
De les set que m'estic assegut a la porta
de l'església i ja són ben a prop de les onze.
Ves, que quasi se m'han fet arrels a les anques.

JOANIC: Bé, home: tingues una mica de paciència,
que no et queixaràs de la paga.

EL CAMPANER: Oh! Per mi rai! Mossèn Pere és el que frisa. La majordoma ja li ha rescalfat cinc vegades la xocolata.

PEPA: Digueu-li que no estigui d'esmorzar per nosaltres. Ja la prendrem una altra hora, si per cas, la missa.

EL CAMPANER (*dirigint-se cap al fons*): Està bé!
(*Repensant-se:*) Ah, Pepa! Si m'heu de creure, compreu un parell d'esquelles, tot seguit que us llegui.

JOANIC: I què vols dir, amb això?

EL CAMPANER: Res, home, res!

*PEPA se gira d'esquena,
aguantant-se les llàgrimes.*

JOANIC: Avall, doncs, i cuida't de tu, sents?

No fos que t'ho digués d'una altra manera.

EL CAMPANER: Bé, no t'has pas d'enfadar per això!
(*Tot anant-se'n:*) Quin geni! Jo ho deia per fi de bé.

JOANIC: Sigui com sigui!

EL CAMPANER: Amb salut, noi, amb salut! (*Girant-se quan ja és a l'eixida:*) Ah! Si arriben, fes-me un xiulet, de no trobar-me al portal de la parròquia. Seré a les campanes per bogar migdia.
(*Desapareix per la dreta de l'eixida.*)

ESCENA III

Els mateixos, menos el CAMPANER.

PEPA (*no podent-se aguantar més, esclatant en plor bo i passant cap a l'esquerra*): Ai, tristes de nosaltres!

JOANIC: Pepa, no ploris, per Déu, que em regires les potències.

PEPA: Però que no has sentit com tirava el Campaner?

JOANIC: No me'n parlis! Ja estava per clavar-li plantofada, a aquell escura-llànties!

PEPA: Compta, doncs, que serà quan la nova s'escampi pel poble. Ens veurem privades de sortir en forat ni en finestra.

JOANIC: I per què, veiam? Quina culpa hi teniu si una poca-solta us trenca la paraula? Això si la trenca: perquè, vaja, jo encara estic que compareixeran.

PEPA: No en tinc pas cap fiança!

JOANIC: I, si no compareixen, pitjor per ells! Què tanta música! Senyal que no eren mereixedors de tenir dues mares de Déu com tu i la Roseta.

PEPA: Els altres no ho diran així.

JOANIC (*no sabent què fer per a consolar-la*): Però, dona...

PEPA (*amb molt de sentiment*): Creu-me, Joanic, que això em serà la mort! No me n'aixecaré mai més d'aquesta vergonya! (*Plora de cap en la barana de l'escala.*)

JOANIC (*després d'una petita pausa en què no sap què fer, esclatant amb emoció continguda*): Maleïda sigui la pobresa i qui la va inventar! Ara digueu per què un home no ha de tenir sempre els possibles de fer lo que li sembli!

Una pausa. PEPA es va calmant a poc a poc, eixugant-se els ulls amb el davantal.

JOANIC (*acostant-se a PEPA*): Si jo em trobés com el teu cunyat, prou que s'acabaria tot de seguida; però aquell és una espurna!...

PEPA (*encara plorosa, eixugant-se els ulls*): No en diguis mal, Joanic.

JOANIC: Ni d'ell ni de ningú m'ha agradat mai. Però en Xibeques, sense que sigui dir-ne mal, és un valent pocavergonya!

PEPA: Segons com t'ho miris. Bona sort he tingut d'ell, encara.

JOANIC: Sort, sort!... Li'n pots ben estar agraïda d'haver-te endogalat. Maleït sigui! No és una vergonya que et faci pagar les pensions que pagues?

PEPA: I gràcies que m'hagi volgut anar deixant lo que necessitava.

JOANIC: Sí, al corn del sac trobaràs les engrunes.

PEPA: Però, què volies que fes? Malaventurada la casa en que hi manca l'home per cuidar la vianda!
(*Passa a la dreta vora la taula.*)

JOANIC: Ja ho sé.

PEPA: Fora el cap principal, tot va malament. Les terres mal treballades no lleven... dona-ho tot a fer... paga contribucions... paga jornals...

JOANIC: Sí, dona, ja ho sé tot això.

PEPA: I doncs? Quina culpa hi tinc si m'he vist en la necessitat de prendre diners a pensió?

JOANIC: La d'haver-te deixat embolicar per aquest ganso d'en Xibeques. Que no ho sabies queera un mal soldat? Que no ho veies que se t'anava xuclant de viu en viu?

PEPA: Prou que ho veia! Sinó que pensava, qui dia passa, any empeny.

JOANIC: Ja n'has tret força. Avui te trobes lligada de peus i mans a les seves urpes. Si vol, demà mateix t'ho pot prendre tot.

PEPA: No tindrà tan mal ànima.

JOANIC: Qui? El teu cunyat? Que poc el coneixes!
Recorda't de quan vares casar-te amb el seu germà.

PEPA: Massa que me'n recordo!

JOANIC: Llavors estigué més de tres anys que no us mirava la cara. I saps per què? Perquè ja tenia coll avall l'heretat, cregut de que el noi gran no es casaria. I ara no en fa poc, de temps, que la cova amb el pensament, esperant l'hora de clavar-hi les urpes!

PEPA: Què vols que et digui... Me sembla que no hauria fet tants passos per buscar-nos una bon proporció si fos aquest el seu intent.

JOANIC: Al contrari, dona! Lo que ell vol, veure't ben establerta, perquè la gent no el bescanti d'haver-te tirat a la misèria.

PEPA (*esfereïda*): Digues, doncs, que si es desfeia aquest casament seria capaç...?

JOANIC: De tot.

PEPA (*passant cap a l'escala, desesperada*): Ai pobres de nosaltres!

XIBEQUES (*en l'escala de l'eixida*): Ave Maria...

JOANIC (*a PEPA en veu baixa*): Calla, que tenim el llop aquí.

ESCENA IV

Els mateixos i XIBEQUES.

XIBEQUES (*entrant per l'eixida*): I doncs, encara no han vingut?

PEPA: Ja ho veus, encara no. (JOANIC *passa cap a la finestra*.): XIBEQUES: Malament! (Després

d'una pausa, brandant el cap:) Aquest parell són capaços de deixar-nos amb la canya sense peix.

PEPA (*escapant-li les llàgrimes*): Déu nos en guard.
Jo em moriria de l'afrent! (*Plora silenciosament, apoiada en l'escala.*)

XIBEQUES: Sí, ja seria una bona vergonya per tu i la noia. Però, què vols fer-hi? Si ve, l'haureu de passar.

JOANIC (*esclatant, amb ràbia concentrada*): Tu en tindràs la culpa, si la passen.

XIBEQUES (*girant-se sorprès*): Jo?

JOANIC: Tu, sí. Qui més que tu se n'ha cuidat, d'aquest casament?

XIBEQUES: Veuràs, noi, jo hi era per bon fi.

JOANIC: Ja ho sé! Massa que t'entenc. Qui no et conegui que et compri.

XIBEQUES: I jo també t'entenc a tu. Potser més de lo que et penses. He, he! Te dol que hagi anat a buscar el nuvi tan lluny per la Pepa, eh?

JOANIC: Ximple!

XIBEQUES: Ja ho crec! Te l'hauries estimada més per un del poble que jo conec i tu també.

JOANIC: Potser li n'hauria anat millor.

XIBEQUES: Fugiu tots! El baró de les calces apedaçades!

JOANIC: Més val ésser pobre que no pas fer servir els diners per escanyar als de la mateixa sang.

XIBEQUES: Com que tu ets tan després!...

JOANIC: Sempre més que tu.

XIBEQUES: Per això et mires de mal ull a les viudes que fan cara de tenir quatre terrossos.

JOANIC (*amb ràbia*): Xibeques, no te'n vagis de la llengua!

PEPA (*girant-se plorosa*): I ara! Què teniu?

XIBEQUES: Aquest, que no sé que s'havia figurat i s'haurà d'espinyar els bigotis!

JOANIC (*en actitud d'embestir-lo*): Maleït sigui!

PEPA (*interposant-s'hi*): Joanic! Què és això?

JOANIC: Perquè em burxa, doncs, amb trapasseries!

XIBEQUES: Sí, trapasseries! Ja fa temps que t'he vist les intencions, company.

JOANIC: Jo també te les he vistes. I guarda't de posar un peu fora de camí, perquè et recordaràs de les meves grapes.

PEPA: Vaja, vaja, prou n'hi ha! Massa pena que tinc perquè me n'hagueu de donar més amb les vostres coses.

JOANIC (*sabent-li greu*): Ja tens raó. (*Tornant-se a enverinar*) Però aquest garla molt i algun dia li escurçaré la llengua.

XIBEQUES: Lo que hauries de fer, en comptes d'estar-te plantificat aquí, és anar-te'n a veure si venen aquesta gent.

PEPA (*passant cap a la taula*): Bé prou que hi ha anat, pobre Joanic.

XIBEQUES: Que hi torni!

JOANIC: Sí vull, hi tornaré! Aquest se deu pensar que pot manar-me.

PEPA: Ves-hi, Joanic, fes-ho per mi.

XIBEQUES: I arriba't fins a dalt del coll, que es veu més tros de carretera.

JOANIC: No tens pas de dir-m'ho, lo que tinc de fer!

XIBEQUES: Dispensa, noi, sembles un porc espí! No se't pot tocar que no es trobin punxes.

PEPA: Ves, ves, Joanic. I si els veus, vine corrents a dir-ho, que ens arreglarem.

JOANIC (*anant-se'n*): Deixa-ho per mi.

PEPA (*asseient-se al costat de la taula*): Encara que no em penso pas que tinguem aquest treball.

JOANIC (*des del fons*): Qui sap, dona, qui sap!

PEPA: Malaventurat quan el cor me diu una cosa!

JOANIC (*baixant altra vegada*): No comencis pas amb cors i ximpleries. Jo no me'ls miro gent de fer semblant pillada. (A XIBEQUES:) Fa, tu?

XIBEQUES: I és clar que no! En Cinto és home de paraula.

PEPA: Què us diré...

JOANIC: Vaja, no passis angúnia, Pepa. Això és que han tingut algun encontre. Però m'hi jugaria el coll que abans de les dotze els tindrem aquí. (*Va cap al fons.*)

PEPA (*aixecant-se, amb els ulls enlaire i les mans juntes, fervorosament*): Si Déu fa aquest miracle, prometo anar descalça a la Mare de Déu del Mont!

JOANIC (*en la porta de l'eixida, amb aire esperançador*): I li durem un ciri com un braç de carro! (*Desapareix per la dreta de l'eixida.*)

ESCENA V

Els mateixos, menos JOANIC.

PEPA (*anant cap a l'escala*): Pobre Joanic! El seu bon cor li fa veure tot de color de rosa.

XIBEQUES (*després d'una pausa*): Pepa, haurem de prendre un determini.

PEPA (*girant-se, sorpresa*): Què vols dir?

XIBEQUES: Que aquest casori és aigua avall i no hi serà de més que comencem a parlar de les nostres coses.

PEPA (*després d'un petit silenci*): Però no deies ara mateix...?

XIBEQUES (*interrompent-la*): Deixa-t'ho córrer lo que hagi dit. Ho he fet perquè se n'anés aquell beneit i poguéssim tenir una sentada. Pel demés, així que a quarts de vuit he vist que no compareixien, ja he pensat *volaverunt!* Això és que han tingut fum d'alguna cosa i volen fugir d'estudi

PEPA (*caient asseguda en un graó de l'escala, tot plorant*): Desgraciada de mi!

XIBEQUES: Bo, ja hi som? Cristo de dones! Només serveixen per ploriquejar.

PEPA: I què vols que faci, doncs?

XIBEQUES: Oh! Per mi, fes lo que vulguis. Però les llàgrimes no adoben res: només són bones per escaldar els ulls.

PEPA (*plorant amb la cara entre les mans*): Ai, senyor! Jo em voldria fondre! Amb quina cara em presento davant de la gent, després d'aquest afront?

XIBEQUES: Això rai, que amb una mica de vergonya es passa! Lo trist és el gasto que s'ha fet, que tot se perdrà.

PEPA: Poc se me'n donaria si no fos lo altre.

XIBEQUES: Ah! Ditxosa de tu, si no et ve d'aquí. No tots tenim els possibles per ésser tan despresos. Lo que és jo no estic per perdre res, ho sents? Dues unces i mitja et vaig deixar i quaranta duros hauràs de tornar-me.

PEPA: I no te'n dones vergonya, de venir-me a parlar d'això en aquests moments? Encara no en passo prou de tragèdies?

XIBEQUES: Manyaga, cadascú se sent del seu mal. Jo demà me'n vaig cap a França a portar un carro d'oli i tinc d'apariar les meves coses per quan torni.

PEPA (*aixecant-se i passant cap a la dreta*): Està bé. Ja veus que ara no te'ls puc pas pagar aquests diners. Afegeix-los a tot lo altre que et dec i deixa'm estar tranquil·la.

XIBEQUES (*després d'un silenci*): Oh! Jo et diré: és de tot lo que em deus que hauríem de parlar.

PEPA (*després d'una petita pausa*): I avui precisament? No pots esperar un altre dia?

XIBEQUES: Ja veuràs: tant com poder esperar... Sempre se'n pot fer de més i de menos. Però com ara ja hem posat fil a l'agulla.

PEPA (*pujant cap a l'eixida*): Mai hauria dit que tinguessis tan mal cor!

XIBEQUES: Just, dona! Heus-te-les amb mi, si coneixes! És dir que si un trapella et fa una mala jugada, jo ja tinc d'ésser un mal home perquè vull arreglar els meus interessos? Ves quina culpa hi tinc si les coses han vingut d'aquesta manera!

PEPA: Tota la tens.

XIBEQUES: Què t'emboliques?

PEPA (*baixant cap a l'esquerra*): Sí, senyor. Perquè si tu no haguessis volgut portar-ho tot de pressa i d'amagatotis, no es passaria lo que ens passa.

XIBEQUES: A poc a poc.

PEPA (*sense deixar-lo dir*): On s'és vist un casament enllestit en vuit dies, sense capítols, ni amonestacions, ni res que s'ho valgui! Ja era de pensar que d'una cosa així no en sortiria res de bo.

XIBEQUES: I què volies, doncs? Que féssim cridar pel nunci que estaves endeutada fins a coll perquè giressin tot seguit l'esquena?

PEPA: Més hauria valgut! Al menys no tindria de passar aquesta vergonya.

XIBEQUES: Bé, bé, deixem-nos de raons. Paga'm lo que em deus i de bona gana m'encarregaré totes les culpes.

PEPA: Però, què valga'm Déu vens a demanar-me? Que no saps com me trobo?

XIBEQUES: Millor que tu, potser. Vols-t'hi jugar que mai has comptat a quant puja el deute?

PEPA: Ja estic a la teva confiança. Entre tot deuen venir a ésser unes sis mil lliures...

XIBEQUES: Què dius?

PEPA: No penso pas que m'erri de gaire.

XIBEQUES: Bé prou que t'ho faré veure. Diguem cent unces de la primera hipoteca, que t'havia anat deixant de mica en mica, i cent vint-i-sis del debitori que vàrem fer darrerament, són dues-centes vint-i-sis dobles de quatre, fa?

PEPA: Bé deu ésser això.

XIBEQUES: Doncs ara afegeix-hi les cinc unces que vaig deixar-te fa dos anys per semblar, el pagaré de quan se't va morir la mula, lo d'enguany per escatir les oliveres, i les dues unces i mitja que em vas demanar pel casament, i tot plegat, comptant-hi les pensions endarrerides, se'n va a la ratlla de les deu mil lliures.

PEPA (*molt sorpresa i esfereïda*): Que estàs borrango!

XIBEQUES: Que jo ho sàpiga, no!

PEPA: D'aquesta manera digues que hi passaria tot lo del meu home per pagar-te?

XIBEQUES: I encara potser no n'hi hagi prou, amb lo abandonades que van les terres.

PEPA (*decidida*): No pot ésser que et degui això que dius!

XIBEQUES: Què vol dir no pot ésser? En els papers ho trobaràs.

PEPA: I què en tinc de fer, dels papers? Què ho séjo lo que m'has fet firmar?

XIBEQUES: Això no ho diguis, ho sents? Tot ha passat pel notari.

PEPA: Sí, quin altre murri deu ésser que m'hagi deixat escorxar d'aquesta manera! Ja us heu ben valgut de que fos una pobra viuda que no té ningú que miri per ella. (*Passa cap a la taula.*)

XIBEQUES: Què enraones! Ets tu que t'ho has buscat, tot això. Si haguessis sabut de comptar no et trobaries com te trobes.

PEPA (*girant-s'hi, decidida*): Doncs no t'ho pagaré pas, lo que has dit! De sobres tens cobrat i recobrat lo que és de llei amb el tant per cent carregós que m'exigies.

XIBEQUES: I que no hi havíem quedat abans? Tracte és tracte.

PEPA: Dignes un robatori que mai s'havia vist.

XIBEQUES: Per què te'n conformaves, doncs?

PEPA: I on és tot allò que em deies al primer temps de quedar-me viuda? «Pepa, no t'espantis. Allí on no arribis tu, ja hi soc jo per donar-te un cop de coll.» Que en té, de raó, en Joanic! Lo que tu vols, quedar-te el patrimoni del teu germà per una porqueria.

XIBEQUES: Si no em pagues lo que em deus, bé me l'hauré de quedar per força.

PEPA: I d'on vols que tregui els possibles?

XIBEQUES (*amb ironia*): Qui sap si provessis en Joanic si t'ho deixava?

PEPA: Ell pogués, pobre xicot! De bon cor m'ho deixaria.

XIBEQUES: Prou! El tens tan amansit! No se'n cansaria mai d'ensumar devora teu. És clar: com que tu tampoc li deus fer mala carota...

PEPA: Què t'has pensat!

XIBEQUES: Res, dona! Ell és viudo... tu també... Si bé es mira, no feu mal a ningú.

PEPA (*amb dignitat*): Això goses dir-me? (*Després d'un silenci, amb despreci*;) Deu te faci bo! (*Li gira l'esquena, bo i pujant cap al fons.*)

XIBEQUES (*després de seguir-la amb la vista, mig rient, tot fregant-se la galt*): Bé, doncs. Quedem que quan torni de França me donaràs les deu mil lliures.

PEPA: Però tingues una mica de compassió! Després del disgust que estic passant, sembla mentida que encara vulguis donar-me més pena!

XIBEQUES: Ja veuràs. Això de les penes és com les medicines: val més enviar-se-les d'un cop que d'en mica en mica.

PEPA: Ets un mal home! (*Baixa cap l'esquerra.*)

XIBEQUES: Està bé, noia! Això són les gràcies pels favors que tens rebuts.

PEPA (*indignada*): De tu? (*Mig ofegada pels sanglots*;) Si és veritat que hi ha Déu al cel, ja trobaràs la teva paga!

ESCENA VI

Els mateixos i ROSETA.

ROSETA (*sortint de la porta de dalt l'escala*):
Mare, que podeu pujar?

PEPA (*girant-s'hi plorant, oberta de braços*): Ai filla meva del meu cor!

ROSETA (*baixant corrents l'escala*): Bo, què teniu?

PEPA: Filla meva! Pobra filla meva! (*L'abraça plorant.*)

ROSETA: I per què ploreu? Què us ha passat?

PEPA: Desgraciades de nosaltres!

ROSETA (*a XIBEQUES*): Però, que té?

XIBEQUES (*arronsant les espatlles*): Res.

PEPA: Estem perdudes, filla meva! Estem perdudes!

ROSETA: Per què?

PEPA: Abraça'm, filleta! Abraça'm ben estret!

ROSETA: Ai! Tota m'espanteu!

PEPA: Fes el cor fort, filla meva. Saps el casament?

ROSETA: Sí...

PEPA: Doncs... ja podem donar-lo per perdut.

ROSETA (*amb alegre sorpresa*): Ho dieu del cert?

PEPA: Sí, filla, sí! Quan ara no han arribat, és que se n'han desdit, els murrís.

ROSETA: No m'enganyeu? (*Amb un esclat d'alegria infantil*!) Ai, que estic contenta!

XIBEQUES: Vet n'aquí una altra!

PEPA: Pobre àngel de Déu! (*Plora.*)

ROSETA: No heu pas de plorar, dona. Si sabéssiu l'alegria que m'heu donat!

PEPA: Calla, infeliça, calla, que m'oprimeix encara més el cor sentir-te!

ROSETA: Renoi de mare, i com sou! No vull pas que ploreu, sentiú? Ves per què heu de plorar?

PEPA: I la vergonya que passarem?

ROSETA: Per què? Perquè ens han deixat? Ai! Més ne fa el casar-se.

PEPA: És que després el teu oncle, aquest home sense entranyes, ens vol fer vendre tota la vianda.

ROSETA (*girant-se a ell, com preguntant-li*): L'oncle Xibeques?

XIBEQUES: Ja veuràs, que les digui bé les coses.

PEPA (*a XIBEQUES*): Ves, que no sé com tens cara de badar la boca.

XIBEQUES: No demano res que no sigui meu. La teva mare, per emmanllevar, prou és bona; però en havent d'obrir la bossa, no hi vol sentir de cap orella.

ROSETA: En això feu mal fet, mare. Lo que s'emmanlleva s'ha de tornar.

PEPA: I què vols que torni, trista de mi? Si li hem de pagar lo que ens demana, ens quedarem pobres pelades.

ROSETA: Això rai! Tant se val!

PEPA: Però que no penses què serà de tu, pobra filla meva?

ROSETA: I per mi us amoïneu? No us heu pas d'amoïnar, dona, treballant se menja.

PEPA (*plorant*): Déu meu, quines tribulacions!

ROSETA: Vaja, vaja, no vull pas que ploreu. Jo estic tan alegre... Me feia una cosa això del casar! Ves! I amb un xicotot que encara no he vist tres vegades. Quina vergonya!

XIBEQUES: Cristo de mossà! Encara em farà riure.

PEPA: Pots ben riure, esparver!

ROSETA: I sí, dona! Tots tres hem de riure. Estic més contenta que si m'haguéssiu comprat un mocador de pita.

PEPA: I com ho farem, tristes de nosaltres?

ROSETA: No us espanteu, dona. Mentre no tinga de casar-me no us mancarà res. Aniré a jornal... a servir... Faré tot lo que convingui perquè vós pugueu estar ben regalada.

PEPA (*abraçant-la, enternida*): Pobra filla del meu cor! No n'hi ha de noies com tu. Ets el meu consol, la meva esperança.

ROSETA: Però no heu de plorar més, sentiu? No ho vull que ploreu.

PEPA (*a XIBEQUES*): I no et remou la consciència de tirar a la misèria a un àngel de Déu com aquest?

XIBEQUES (*roncejant*): Ja veuràs...

PEPA: No sé de què tens fetes les entranyes!

XIBEQUES (*després d'una lluita*): Bé... vaja, que no sigui dit. Si no m'ho podeu pagar tot, dona-me'n una part, i que us quedi per viure.

ROSETA: Ho veieu, mare?

XIBEQUES: Lo altre ja m'ho tornaràs més endavant, si la noia es casa.

PEPA: D'això sí que pot dir-se'n un miracle!

ROSETA: I sí, dona! Tot s'arregla en aquest món. Avui és un dia sort.

ESCENA VII

Els mateixos i JOANIC.

JOANIC (*cridant a l'escala de l'eixida*): Pepa, comenceu a mudar!

PEPA (*corpresa*): Ai, Déu meu!

JOANIC (*entrant acalorat d'haver corregut*): Ja són aquí.

PEPA: No m'enganyes?

JOANIC (*alegre de la joia d'ella*): No ho coneixes?

PEPA: Ai! Jo em penso que m'agafarà alguna cosa.

JOANIC: Apa, no et torbis. A vestir-vos.

ROSETA: Maleït sigui! Ara que anava tot tan bé!

PEPA: Què dius, borranga!

XIBEQUES (*de la finestra on ha anat a mirar de bon començament*): I on són, que no els veig?

JOANIC: Venen darrere meu. Al sortir del poble els he llucat que baixaven de la costa i he vingut corrents a dir-ho.

PEPA: Sabeu què ha sigut això? La prometença que he fet a la Mare de Déu del Mont.

XIBEQUES (*rient*): Noi, sí que se n'ha sentit de pressa. Ni una manxiula!

ROSETA (*sola en l'esquerra*): Lo que mereixerien aquest parell, que els deixéssim amb un pam de nas.

PEPA (*girant-s'hi amb reny*): I ara! De què te les heus?

ROSETA: Sí, senyor! Ja que s'han fet esperar tant, que se'n tornin per on han vingut.

JOANIC: No et pensis, ja els estaria bé.

PEPA: Però, no coneixes si farem aquests papers?

ROSETA: Compteu! Per lo que ells s'han mirat a ésser puntuals...

JOANIC: Tens raó, noia!

PEPA (*a JOANIC*): Així, abona-la, si et sembla.

XIBEQUES: Aquest lo que voldria que es desfés el casament.

JOANIC: I per què, veiam?

XIBEQUES: Mira que ho tinc al cap de la llengua i després te'n penediràs!

JOANIC: Fes que tu no te n'hagis de penedir, sembla que busquis tres peus al gat i pot ser que n'hi trobis quatre.

PEPA (*interposant-s'hi*): Vaja, vaja, no mogueu fressa. Lo que hem de fer, espavilar-nos perquè ens trobin a punt així que arribin. (*Acostant-se a la seva filla, que no s'ha mogut de l'esquerra*): Apa, noia, comença d'anar a vestir-te.

ROSETA: Maleït sigui! Jo no em vull casar!

XIBEQUES: Bo! (*S'hi acostà*): PEPA: Vaja, tonta, deixa't de cançoneries.

ROSETA: No, no. No em vull pas casar.

XIBEQUES: Apa, dona. Què dirien la gent si veiessin que fas aquestes coses?

ROSETA: Que diguin lo que vulguin.

PEPA: I per què no et vols casar?

ROSETA: Perquè no!

PEPA (*contenint-se, amb manyagueria*): Vaja, vaja, no em facis enfadar. Sembla estrany que surtis amb això després que t'he comprat un vestit tan maco.

XIBEQUES (*a ROSETA*): No siguis totxa. Moltes noies se casarien només que pel gust de poder estrenar-lo.

PEPA: Oh! I el xicot tan guapo que li hem buscat.

XIBEQUES: Apa, Roseta.

ROSETA (*somiquejant*): No, no. No en traureu pas res.

PEPA (*esclatant rabiosa*): Doncs te casaràs per força, ho sents? Què tantes contemplacions! Si tu ets boja, jo no he pas perdut el seny per despreciar la sort que se'ns presenta.

XIBEQUES: Alça, creu a la teva mare.

JOANIC (*des de la dreta, no podent-se aguantar més*):
I deixeu-la estar, la criatura, si no vol casar-se.

PEPA: Tu calla i cuida't de tu, sents?

JOANIC: És que també hi tinc el meu dret. Per alguna cosa li soc padrí.

PEPA: Si li ets padrí, jo li soc mare, i sé millor que tu lo que li convé.

XIBEQUES (*a JOANIC*): Noi, escopsa aquest pebrot.

*JOANIC se'l mira rabiós
però després passa cap a la finestra
sense tornar-li resposta.*

PEPA (*girant-se altre cop vers la noia*): I tu corrents a vestir-te, si no vols que t'ho digui d'altra manera.

ROSETA (*tot anant-se'n amb recança cap a la cambra de l'esquerra*): Maleït sigui! Quan el capellà preguntí si vull casar-me, diré que no.

PEPA (*investint-la*): Desvergonyida! Vine, que et tinc de bufetejar!

XIBEQUES (*detenint-la*): Vaja, no t'acaloris, Pepa.

PEPA: Deixa'm, que li vull arrencar els cabells, a aquesta mala oruga!

*ROSETA s'està arraulida, somicant,
entre l'escala i la porta de l'esquerra.*

XIBEQUES (*contenint a PEPA*): Anem! Assossega't!

PEPA: Quina filla! Has d'ésser la meva perdició!

XIBEQUES: No has de fer-ne cas, dona, són rebequeries de criatura.

PEPA: Bé prou que les hi faré passar, doncs. Déu me valgui! (*Amenaçant a la noia:*) Pobra de tu que em facis quedar malament!

ESCENA VIII

Els mateixos i QUIRZE. Després CINTO.

QUIRZE (*en l'eixida cridant*): Ei! Que no hi ha ningú per sortir a rebre els nuvis?

XIBEQUES: Hola! Ja sou aquí, triganers?

PEPA: I en Cinto?

QUIRZE: No tinguis por que es perdi; el porto a la rereguarda.

XIBEQUES: A fe que aquesta ja se'l veia ben perdut.

QUIRZE: Ca, home! Si és un perdiguer! Les flaira de tres hores lluny, les faldilles. (*Girant-se cap a la porta de l'eixida:*) Mira-te'l, aquí el tens.

CINTO (*aturant-se a la porta de l'eixida*): Salut i fraternitat.

PEPA: Alça, noi! Quines hores!

XIBEQUES: Quasi hauríem de fer tocar les campanes.

CINTO: Tot lo bo es fa esperar. Eh, Quirze?

QUIRZE (*que enraonava amb JOANIC*): No t'he sentit, però tens raó.

ROSETA s'esmuny dissimuladament per la porta de l'esquerra.

XIBEQUES: La Pepa ja es pensava que no vindríeu.

QUIRZE: Què dius, gat!

CINTO (a PEPA): Això pensaves de mi?

PEPA: Ja veuràs, com que trigàveu tant...

CINTO: Mereixeries... Què et sembla, Quirze?

QUIRZE: Que et faci una abraçada per penitència.

CINTO (*obrint els braços*): Au, Pepa, doncs, toquem estrena.

PEPA (*apartant-se*): Fuig, fuig! Encara no n'ha passat l'esgésia.

CINTO: Que tens por que el capellà no t'absoldria?

QUIRZE: No estiguis per això, dona! Ja et confessaré jo, que tinc la màniga ben ampla.

PEPA: Gran mercè, noi. Ja ho he fet de bon matí.

CINTO (a PEPA): Bé, doncs: me'n deus una. I mira, sinó que no sé per què, m'hauries agraviat.

PEPA: I ara!

XIBEQUES: Bé prou que tot plegat ho trobareu, home!

CINTO: No, si no vull pas dir per això: per lo altre
On s'és vist pensar-te de mi, d'en Cinto
de Vallcanera, semblant gateria!

PEPA: Oh! No diguis, que ja feia mal pensar.

XIBEQUES: Jo també estava que us havíeu refredat.

JOANIC: Jo, no; jo sempre fort que no faltariu.

CINTO (*donant-li la mà*): Toca-la, noi! Ets de la meva fusta.

QUIRZE: Paraula és paraula!

CINTO: Què vol dir! Combregat i extremunciat hauria vingut.

QUIRZE: I si ell no s'hagués pogut valdre de les seves cames, jo l'hauria dut a collibè.

PEPA (*rient*): Mira que n'hi ha un feix per quedar esllomat!

QUIRZE: Com s'entén! Bèsties més grosses he dut a l'esquena.

CINTO: Ep, tu! No em trenquis el respecte.

QUIRZE: Parlant amb perdó, home. Ja s'entén.

XIBEQUES: I on heu deixat el noi?

CINTO: A baix, que descolla la mula.

PEPA: Tot sol, pobre xicot?

JOANIC (*anant cap al fons*): Ja vaig a donar-li un cop de mà.

CINTO: Ca! No t'hi amoïnis.

PEPA: Ves, ves, Joanic. I tu mateix.

JOANIC desapareix per la dreta de l'eixida.

ESCENA IX

Els mateixos, menos JOANIC i ROSETA.

XIBEQUES: Bé, i com ha sigut que triguéssiu tant?

CINTO: Ens n'ha passat una com un cove.

PEPA: Sí?

QUIRZE: De prim li ha anat que, en comptes de venir a casament, no ens haguessin de cantar les absoltes.

PEPA: Mare de Déu!

XIBEQUES: I això?

CINTO: Res. Baixàvem per costa Margarida escapats, com un llampec. La mula anava estesa...
(A XIBEQUES:) No t'ho tinc pas de dir; ja saps com ho pentina.

XIBEQUES: Prou que la conec: fuig com una centella.

CINTO: I lo pintoresca que és. Quan entra a Figueres un dia de fira, presumint aquell joc de braços i fent dringar la cascavellada... Vaja, no hi ha boca per alabar-la.

XIBEQUES: Sí, noi; pots estar-ne ben joiós. És una bèstia que no en corren gaires.

QUIRZE: Com s'entén! Cap més no en corre.

CINTO: Amb això sempre hi he tingut punt. Animal que jo meni, lo millor de l'Empordà.

QUIRZE: Per això t'ha triat a tu, Pepa.

CINTO (a QUIRZE): Així m'agrades! Una floreta no hi és mai de més.

PEPA: Aneu, aneu! Que no us heu burlat de ningú avui?

CINTO: Com que sí! Com que ets el mirall i la flor de tot el ram de dones que conec!

PEPA: Apa! Deixa't de cançons i acaba de dir lo que explicaves.

CINTO: Bé, doncs: baixàvem per costa Margarida, ja us ho he dit, com un llampec. Jo, que ja em trigava de recrear-me la vista contemplant aquesta boniquesa...

PEPA: Ah, boginyot!

CINTO: ...podeu comptar. No deixava pas el fuet en vaga. I la mula, res, ni el carril. Tot d'una, catacruc: el carro d'un costat a terra. Què és això?

XIBEQUES: La roda que us havia fugit?

CINTO: Pitjor. El fusell se m'havia petat arran mateix de la caixa.

PEPA: Reina santa!

CINTO: Compteu la mula, amb el sotrac, quin aixaliament.

QUIRZE (*a PEPA*): Sort que aquest té bona mà, que, si no, prou te tornes a quedar viuda abans de casar-te.

CINTO: Com ho farem, ara? Hem baixat del carro com hem pogut i cap a Vilagran a buscar auxili.

QUIRZE: I ventura que el ferrer tenia un fusell arraconat.

XIBEQUES: Sí. No us hauria quedat més remei que venir mig a peu, mig caminant.

CINTO: És clar, amb tot això, sempre s'han passat tres o quatre hores.

PEPA: No ve d'aquí. La qüestió, que ningú ha pres mal.

QUIRZE: Ep! Sí que n'han pres.

PEPA (*amb afany*): Qui?

QUIRZE: Les paperines dels confits, que amb aquell batibull han quedat estripades.

CINTO: Sí, noia, el camí n'era tot un escampeig.

XIBEQUES: Malaguanyats!

PEPA: Això rai! Bé prou que en trobarem d'altres.

CINTO: Tens raó, noia. Que visqui tothom!
Les formigues també celebraran la festa.

ESCENA X

Els mateixos, més JOANIC i RAFELET.

JOANIC (*entrant per l'eixida, amb RAFELET*): Ja ho tenim apariat.

PEPA (*riallera, amb manyagueria*): Hola, Felet.

RAFELET (*sorrut*): Bon dia. (*Baixa cap a l'esquerra, sense acostar-se als altres.*)

CINTO (*amb autoritat*): Noi!

RAFELET (*sorrut, sense moure's*): Què mana?

CINTO: Que no has de dir res a la teva sogra?

PEPA: Atura't, que encara no li'n soc.

QUIRZE: Tant se val! Ja està a punt de caure-hi.

RAFELET (*que s'hi ha anat acostant de mala gana*):
Esteu bona, Pepa?

PEPA: Sí, noi. I tu?

RAFELET, *sense respondre,*
se'n va a seure al peu de l'escala.

PEPA: Sembla que vens tot moix. Que te'n passa alguna?

CINTO (*amb molta vivesa, per a distreure l'atenció*):
Ca, dona! L'haguéssiu vist sortint de casa.
Quina manera de cantar i de riure! Fa, noi?

RAFELET (*sorrut, amb el cap baix*): Sí, pare.

CINTO: Sinó que després s'ha marejat una mica amb tot aquell desfet del carro.

XIBEQUES: Vatua el món, quin home més valent!

JOANIC: Tu t'hi haguéssis trobat.

PEPA (*a CINTO*): Potser, doncs, que prenguéssis alguna cosa?

CINTO (*a RAFELET*): Què et sembla?

RAFELET (*sense moure's*): No vull pas res.

PEPA (*a RAFELET, carinyosament*): Sí, home. (*Girant-se a CINTO*;) I ara que hi penso: que ja heu esmorzat?

QUIRZE: Hi hem fet petar una queixalada mentre apareaven el fusell.

JOANIC: Renoi! D'aquella hora ençà ja deveu tenir mal de cor.

CINTO: No et pensis: bé començo a sentir-me una mica de rau-rau per dintre.

PEPA: Apa, doncs: menjareu un bocí. (*Treu plats de l'armari.*)

CINTO: Què te'n sembla, Quirze?

QUIRZE: Home, mai hi serà de més prendre una mica de punt. Això del sant matrimoni ha de fer molt cop i hem de mirar que no ens repregui.

CINTO: Noi, parles com un llibre.

PEPA (*a XIBEQUES i JOANIC, bo i portant plats cap a la taula*): Hi voleu ésser vosaltres?

XIBEQUES: Visca! Mentrestant me'n vaig a treure'm la brusa i posar-me el barret. (*Se dirigeix cap al fons.*)

PEPA (*tot traient forquilles i ganivets del calaix de la taula*): Ves, ves, i no et torbis.

XIBEQUES: Procura per tu. Jo rai, ja estaré de seguida.

PEPA: Tu, Joanic, podries arribar-te a la rectoria.

JOANIC (*anant cap a l'eixida*): Tens raó, me n'havia ben desoblidat.

CINTO (*a JOANIC*): Ep! Dignes al senyor rector que es posi els guarniments de les festes.

PEPA: Ves, ves; deixa'l dir.

CINTO (*encarant-se amb ella*): Com s'entén! És que vull que sigui una cerimònia amb tots els punts i les comes.

XIBEQUES: Apa, que vagi de gust.

JOANIC i XIBEQUES desapareixen
per la dreta de l'eixida.

ESCENA XI

Els mateixos, menos JOANIC i XIBEQUES.

PEPA (*acabant d'apariar la taula*): Voleu estovalles?

CINTO: Fuig, dona fuig!

QUIRZE: I on és la Roseta? Que s'ha amagat?

CINTO: Té raó, que encara no l'hem vista.

PEPA: Deu estar vestint-se. Ara mateix rodava per aquí.

CINTO: És que en Felet ja frisa. Fa, noi?

RAFELET (*aixecant-se com si l'haguessin punxat. Després contenint-se, diu*): Sí, pare.

PEPA: Voleu que la cridi?

CINTO: No, no, que s'empolaini.

RAFELET, *lentament,*
se'n va a seure en una cadira
al costat de l'armari.

PEPA: Bé, i ara què menjareu?

QUIRZE: Primer de tot, jo m'hauria de passar bugada de les mans.

PEPA (*fent l'acció d'anar-se'n*): Ja et portaré un gibrell.

QUIRZE (*deturant-la*): Què gibrell! No vull pas tan senyoriu. On és la cuina?

PEPA: No ho coneixes si et rentaràs a l'aigüera?

QUIRZE: Deixa'm fer, dona! De passada puc ventar cop de nas a les cassoles, que sempre fa venir gana.

CINTO: Aquest rai, ja sap lo que li convé.

PEPA (*a QUIRZE*): Tu mateix, doncs; ves per aquella porta. (*La del fons a l'esquerra.*) Ah! I digues a la cuinera que us dugui lo que et sembli.

QUIRZE: Descansa en mi, que no et faré quedar malament. (*Desapareix per la porta del fons a l'esquerra.*)

PEPA (*a CINTO*): Jo també us deixaré, que em tinc de mudar.

CINTO: Sí, noia, que és tard, i les dones, tractant-se de bonics, teniu feina llarga.

PEPA: Ara enllestiré de seguida. (*Passa cap a l'esquerra.*)

CINTO: Ep! Que no en valgui de menos el guarniment de la persona.

PEPA: No tinguis por.

CINTO: Veiam, doncs.

PEPA: Adeu, gitanot.

CINTO: Adeu, rosquilla ensucrada!

PEPA se'n va per la primera porta de l'esquerra.

ESCENA XII

CINTO i RAFELET.

CINTO (*després d'una pausa, plantant-se davant del noi*): I bé: que ha de durar gaire això?

RAFELET (*sense moure's*): Ai, mare! Què teniu?

CINTO: És que ja n'estic cuit d'aquest posat de mussol.

RAFELET: Ballaré de content, si coneixeu.

CINTO: Com que sí! Com que raó tindries de fer-ho!

Què més vols, veiam?

RAFELET: Bé, bé, no m'amoïneu. No us compleixo el gust?

Doncs, deixeu-me estar.

CINTO: A poc a poc! Qualsevol diria que només ho fas per mi.

RAFELET: I doncs, per qui em caso sinó per vos?

CINTO: Ai, bon raball! Que no en trauràs més profit tu que jo mateix?

RAFELET: Sí, profit!... Ja us el dono!

CINTO: Home, si et ve tan a disgust, encara hi ets a temps per desdir-te'n.

RAFELET: Oh! No m'ho digueu gaire!

CINTO: Tu mateix, noi, fes lo que et sembli. Però si t'hi cases, ja saps lo que et toca: hauràs d'anar a ésser soldat, tant si et plau com si et pesa.

RAFELET: Maleït sigui! (*S'aixeca.*) Ja teniu sort de la sort!

ESCENA XIII

Els mateixos i QUIRZE.

QUIRZE (*entrant per la porta del fons a l'esquerra amb un plat de vianda*): Apa, talleu pa, que ve la minestra.

CINTO (*anant per llescar pa*): Què porta la santa mare Església?

QUIRZE: Una sofreginada de menuts que mereix tractament. (*Posa el plat sobre la taula.*) Au, Felet!

RAFELET (*asseient-se vora l'escala*): No tinc pas gana.

QUIRZE: Bo! Mira que el sant matrimoni vol força aliment.

CINTO: Deixa'l estar! Que no veus la cara de forrellat que tragina? (*S'asseu al costat de la finestra i comença a menjar.*)

QUIRZE (*a RAFELET*): Ai! Pobre de tu si t'ho prens d'aquesta manera! Prou demà matí t'haurem de treure amb un cabasset al sol.

CINTO: Pren i deixa'l estar. Que s'arregli!

QUIRZE (*Se posa vianda en el plat, tot dient a en CINTO en veu baixa*): Noi, me penso que l'haurem endevinada.

CINTO: Vols dir?

QUIRZE: Encara no he posat els peus a la cuina, m'ha vingut com un enlluernament. (*S'asseu per davant de CINTO.*)

CINTO: I això?

QUIRZE: Fill meu! Si veiessis quina rastellera de cassoles! N'hi hauria per atipar un regiment de músics.

CINTO: Barba! Això designa que no els ve d'aquí.

QUIRZE: Sí, noi. Se coneix que tot va en gran en aquesta casa.

CINTO: Millor. Perquè, vaja, no les tenia totes. Lo que es fa a les palpentes, per miracle que surti bé.

QUIRZE: Fuig, home! Si jo hi tinc un nas per aquestes coses!...

CINTO: Deixa't de cançons. De la manera com s'ha dut aquest negoci, sense capítols i a l'esgarrapada, lo mateix podia encertar-se que trobar-s'hi engallinat.

QUIRZE: Però que no et recordes lo que et vaig dir? «Cinto, fes l'ull viu, que ara és la nostra.

La Pepa té una bona vianda, i, per la goloseria de poder-se casar ella i la noia, se deixarà caure a tot lo que vulguem.»

CINTO: Res, l'has endevinada.

QUIRZE: Més de lo que em pensava. Perquè es veu que la Pepa no ha sigut d'aquelles viudes que ho tiren tot en renou, sinó que ha sabut fer brossa.

CINTO: I encara a aquell ximple sembla que li vulguin fer un malfet! *(Pel noi.)*

QUIRZE: No siguis mussol, Felet! Pensa que temps a venir tindràs aquesta heretat, que val ben bé dotze mil lliures.

RAFELET *(sorrut sense moure's)*: Oh! Vosaltres sí que... Només veieu les unces i els terrossos.

CINTO: I tu què veus cap d'estornell?

RAFELET: Ja m'ho sé lo que veig.

QUIRZE: Vaja, noi, que no tens raó.

CINTO: Ni ulls a la cara no deu tenir! Perquè mira que si l'heretat és bona, la noia és un tros de cel.

QUIRZE: I la mare que Déu n'hi do, Cinto! Que n'està de tova!

CINTO: D'això sí que en faig de més i de menos.

QUIRZE: Vaja!...

CINTO: No, no, ja m'ha passat. És clar que, per això, si es troba de més a més, no es desprecia.

QUIRZE: Ja ho crec que no!

CINTO: Però, aquest... *(Pel noi.)* Si quan jo tenia els teus anys m'haguessin presentat una mossa amb aquella cara de porcellana que sembla resseguida amb pinzell!...

RAFELET: Sí, però és més encantada! Aquest dia a Figueres encara no em va dir tres paraules.

CINTO: I què ha de dir-te, la noia, si fas aquest posat de tres déus?

RAFELET (*aixecant-se rabiós*): Perquè així que la veig ja m'agafa malícia de pensar que tinc de casar-me.

QUIRZE: Rellamp de xicot! Mira que ets estrany!

CINTO: Si n'és? En tot el món no se'n trobaria un altre.

QUIRZE (*aixecant-se i acostant-s'hi*): Sembla mentida que et sàpiga greu casar-te trobant xicota guapa i rica.

RAFELET: Sí!... Com que és tan bonic! Divuit anys que tinc i encarranquina't d'aquesta manera.

QUIRZE: Ah, totxo! Se coneix que no saps lo que és bo encara.

RAFELET: I tant! Maleït sigui! Si no fos pel sinó...

CINTO (*aixecant-se*): Què?

RAFELET: Per menos de dos xavos me'n vaig a servir al rei i no em veieu mai més!

CINTO: Ja hauries d'èsser-hi, sents?

QUIRZE: Anem, Felet!...

CINTO (*a QUIRZE*): Deixa'l estar, que se'n vagi, si vol.
(*A RAFELET*): Per mi ja pots anar-te'n. Però, si et quedes, no vull més morros i males cares, si no et confirmaré davant de tothom.

QUIRZE: Xist! No t'exaltis, tu, també.

CINTO: Mort quedí si no ho faig!

QUIRZE: Vaja! Que hem de moure escàndol?
(*Acostant-se al noi*): I tu, Felet, creu-me: no vulguis fer un disbarat per una tossuderia. Al servei s'ha de menjar ranxo, rebre les plantofades de tothom que porta una veta travessera i estar-se engabiats com una bèstia. Mentre que, si et cases, tindràs bona vida, llibertat... i lo altre.

 ESCENA XIV

Els mateixos i XIBEQUES.

XIBEQUES (*entrant mudat, per l'eixida*): I doncs, què hem de fer?

CINTO: Mira, ja estem a punt.

QUIRZE: Ara ja hem donat corda al rellotge: que vingui lo que vulgui.

XIBEQUES: I les núvies?

CINTO: Deuen acabar d'empolainar-se.

RAFELET, pel fons, passa cap a la finestra.

XIBEQUES: Que no es torbin. Estan per caure les dotze i després no us casarien.

CINTO: Sí que la faríem bona! (*Va cap a la porta de l'esquerra.*)

QUIRZE: Renoi! Ara que ja teniu la mel a la boca.

CINTO (*crident en la porta de l'esquerra*): Pepa!

PEPA (*des de dintre*): Ja estem de seguida.

CINTO: Mira que estan per tocar les dotze.

PEPA (*igualmente*): Te dic que ja estem. Deixa'ns clavar només un parell d'agulles.

QUIRZE: Malament. Això vol dir que en tenim per estona.

XIBEQUES: Sí, noi, les darreres agulles són les que costen.

CINTO: Ara només faltaria que per un no res quedéssim penjats.

XIBEQUES: Sí que fora trist. Demà tinc d'anar-me'n cap a França i hauria de perdre una jornada.

QUIRZE: Oh! I després que tant hem treballat per fer-ho anar de pressa.

XIBEQUES: És que sí que hem treballat!

CINTO: Vos en podeu ben alabar. Pel que toca a aquest ram, no hi ha qui us passi la mà per la cara.

QUIRZE: Ben net que no. Si ens hi posàvem, casaríem el Puig de Bassegoda amb la Muntanya de Santa Magdalena.¹

CINTO (*rient*): Sense capítols i amb llicència closa també?

XIBEQUES: I doncs? Lo mateix poden passar-se després els capítols.

CINTO: És clar. Millor i tot que abans, si bé es mira.

QUIRZE: És lo que vàrem dir: això dels interessos que s'ho maneguin entre marit i muller de cap en el coixí, quan la son no els apreti.

XIBEQUES: Fora perdre el temps i regatejar com qui venuna mula.

QUIRZE: I que ens vàrem entendre de seguida.
(*A en XIBEQUES*) Fa, noi?

XIBEQUES: Anant de bona fe no costa gaire entendre's.

QUIRZE: Toca-la! (*Encaixa amb XIBEQUES.*)

ESCENA XV

Els mateixos i JOANIC.

JOANIC (*entrant per l'eixida amb dues paperines sota el braç*): Apa, nois, que el capellà ja és a posar-se les faldilletes.

¹ El Puig de Bassegoda (1.373 m), cim situat entre els municipis de Montagut i Oix (La Garrotxa) i proper a la vila d'Albanyà (Alt Empordà). Pic de referència d'aquest territori per la seva singular forma punxeguda. La Muntanya de Santa Magdalena és al municipi alt-empordanès de Sant Llorenç de la Muga.

XIBEQUES: Però què fan aquelles cançoneres?

CINTO (*crident en la porta de l'esquerra*): Pepa!
Afanyeu-vos!

PEPA (*des de dintre*): Ja va, de seguida!

CINTO (*igualmente*): Mira que no hi serem a temps.

JOANIC (*deixant les paperines damunt la taula*):
Teniu, Cinto.

CINTO: Què és això?

JOANIC: Ametlles i confits que he requisat pel poble.
He tingut d'escurar tots els pots d'hostals
i botigues.

XIBEQUES: I per què havies de fer-ho?

JOANIC: Com que han dit que havien perdut els que
portaven...

CINTO: Encara ens en queden dels bons a la butxaca.

XIBEQUES: I bé prou que la Pepa n'està proveïda.

JOANIC: Bé, home! Per molt d'una cosa, mai se perd.

QUIRZE: Tens raó, noi, val més abundor que fam.

JOANIC: Apa! Embutxaqueu-ne. Encara que no valguin
res, per la canalla ja són bons.

QUIRZE i JOANIC *s'omplen les butxaques de confits.*
Surt PEPA, mudada, per la porta de l'esquerra.

ESCENA XVI

Els mateixos i PEPA.
Després ROSETA.

PEPA: Ja estem.

XIBEQUES: Ai, gràcies a Déu!

CINTO (*plantant-se davant de PEPA*): Oh!
Quina majestat!

PEPA: Calla, calla, boginyot!

CINTO: No voldria pas ésser del capellà que
ha de casar-te.

PEPA: Ai, ai! Per què?

CINTO (*després d'un silenci*): Què te'n sembla, Quirze?

QUIRZE: Que tens raó. Prou te faria esguerrar les
llatinades.

XIBEQUES: I la Roseta, què fa?

PEPA (*cridant, girada cap a al porta d'on ha sortit ella*):
Noia! Que no vens?

ROSETA (*sortint capbaixa i vergonyosa*): Bon dia.

CINTO: Bon dia, rosa de primavera.

QUIRZE: No dormis, Felet! Mira quin bé de Déu
que surt!

CINTO (*al noi*): Apa, vine aquí. Fes un punt dels teus.

RAFELET *no es mou.*

PEPA (*a la noia*): I tu també, digues alguna cosa al que
t'ha de ser sogre.

CINTO (*enfadant-se*): Que no m'has sentit?

QUIRZE (*tocant-lo del braç per a que no insisteixi*):
Deixa'l, home! Encara no veus que s'ha quedat
ullprès?

CINTO (*girant-se cap a les dones per a dissimular*):
Tens raó. Si serien capaces d'enlluernar el mateix
sol que vingués! Sembleu dos ametllers florits!

PEPA (*burxant a la noia*): Que no sents lo que et diuen?

XIBEQUES: Ai!... Quin parell de nuvis més encantats!

QUIRZE: Deixa'ls anar! Bé prou que s'espargiran quan sigui l'hora.

QUIRZE *s'acosta a RAFELET*
i el sermoneja dissimuladament en veu baixa.

JOANIC: I bé, què fem? Mireu que mossèn Pere ja deu fer estona que frisa.

CINTO: Anem, anem, que si s'enfadava, potser ens casaria amb la mà esquerra.

PEPA (a XIBEQUES): I les dones de casa teva?

XIBEQUES: Aquelles també no sé què pensen.

JOANIC: Ja les atraparem pel camí.

XIBEQUES i JOANIC *van cap al fons.*

CINTO: Ep! Escolteu. Com té d'anar això?

XIBEQUES: Al davant les núvies i el seu seguiment.

CINTO (a PEPA): Apa, doncs.

PEPA: Espera't, noia, que t'arreglaré la caputxa.
(*La separa dels altres i li diu en veu baixa:*) No facis aquest posat! Què diran els que et vegin?

ROSETA (*mig plorosa*): Ai, mare, també!

PEPA: Mira que no et tingui de confirmar, sents?

XIBEQUES (*de la porta de l'eixida*): Apa, Pepa: no et torbis.

PEPA: Anem, anem. (*Ella i la noia puguen cap al fons.*)

CINTO: Passeu, princeses de Moreria!

PEPA: Senyor! Me fa un trip-trap el cor!

CINTO: No tinguis por, dona, és un ai només.

UNA VEU DE DONA (*crident, en l'escala de l'eixida*):
Ave Maria!

XIBEQUES: Ja són aquí les de casa.

JOANIC (*sortint a l'eixida*): No pugeu, que ja venim.

XIBEQUES (*a PEPA i a la noia*): Passeu, passeu.

PEPA i ROSETA *desapareixen*
per la dreta de l'eixida.
Crits de la mainada a baix del carrer:
«Les núvies, les núvies!».
JOANIC *tirant confits dels que porta*
a la butxaca.

CINTO (*a QUIRZE, que encara està sermonejant*
a RAFELET): Anem, Quirze?

QUIRZE: Deixa-m'hi fer un toc per agafar coratge.
(*Pren el porró de sobre la taula i beu.*)

CINTO (*a RAFELET*): Passa tu!

RAFELET *va cap a l'eixida amb el cap baix*
i les mans a la butxaca.

CINTO (*seguint-lo*): I veiam si t'hauré de posar les mans
a sobre.

Així que surten a l'eixida,
crits de la mainada
en el carrer: «Els nuvis, els nuvis!».

CINTO (*tirant un punyat de confits que es treu de l'infern*
del gec): Teniu, atipeu-se'n! (*Girant-se a QUIRZE,*
que encara segueix bevent:) Què fas, Quirze?
Que t'hi adorms?

QUIRZE: Ja vinc. (*Mig ennuegat deixa el porró sobre la taula.*)

CINTO: Sant Pau!

QUIRZE (*anant cap al fons, tot estossegant encara*):
Home, també! Quina pressa! Amb una mica
més me fas escanyar.

*Desapareixen per l'eixida.
Crits de la mainada
en el carrer: «Els nuvis, els nuvis! Aquí, aquí!».*

Teló.

ACTE SEGON

La mateixa decoració.

La taula està parada amb tovalles, gots, ampolles de vi ranci, plats de postres, un porró, una plata de préssecs, etc. Tot amb el desordre propi de l'acabament d'un dinar de gresca. Al costat de la taula, algunes cadires tirades per terra. És a la caiguda de la tarda.

ESCENA I

PEPA, CINTO, QUIRZE, RAFELET, XIBEQUES i JOANIC.

CINTO i QUIRZE estan tirant-se confits amb JOANIC i XIBEQUES, aquells de la banda del prosceni i aquests vora la porta del fons. CINTO té els confits en el barret, en JOANIC en la gorra; QUIRZE i XIBEQUES tenen una paperina cada un. Tots estan una mica alegres com després d'un bon dinar remullat abundantment. RAFELET seu en un graó de l'escala fumant, sorrut, un cigarret. PEPA s'està arrambada prop de l'escala.

CINTO (tirant confits): Apa, Quirze!

JOANIC (fent lo mateix): No et donguis, Xibeques!

QUIRZE (igualment): Ajuda'ns, Felet!

RAFELET (sorrut, sense moure's): Arregleu-vos.

PEPA (acostant-s'hi): Prou, nois, que trencareu alguna cosa.

CINTO (sense parar la batussa): Fuig, que podries rebre.

PEPA (posant-se les mans a la cara i reculant cap a l'escala): Jesús!

CINTO (sempre tirant confits): Ho veus? Ja t'ho he dit.

XIBEQUES (a JOANIC): Noi, jo acabo les municions.

JOANIC: Tira, no t'acovardeixis!

PEPA (*redossant-se al peu de l'escala, a RAFELET*):
Fas bé de no barrejar-t'hi.

RAFELET: Si semblen ximples.

XIBEQUES (*deixant anar la paperina i tapant-se un ull*):
Bufa! (*Surt a l'eixida.*)

JOANIC (*sense deixar de fer cara als contraris*): Què fas?

XIBEQUES: No hi vull pas saber res més. (*Se'n va per la dreta de l'eixida.*)

QUIRZE: Apa, noi! Ja en tenim un de ferit. (*Llença la paperina que ha buidat i va cap a la taula.*)

CINTO: No em deixis, Quirze!

QUIRZE: Espera't! Vaig a buscar més municions.
(*Agafa la plata dels préssecs.*)

PEPA (*a QUIRZE*): Què fas? Deixes la plata!

QUIRZE: Fuig, dona! Això seran les bales rases.

PEPA: Ai, senyor! Encara es faran mal!

QUIRZE (*tirant préssecs a JOANIC*): Apa, Cinto!

JOANIC: Ep! Això no s'hi val! No és de llei! (*Fuig per la dreta de l'eixida.*)

CINTO (*perseguint-lo*): Apa, que ja són nostres!

QUIRZE (*en l'eixida, amenaçant amb un préssec a punt de tirar*): Us doneu?

JOANIC (*des de baix de l'escala*): Sí, sí ens donem.

QUIRZE: És que si no...

CINTO (*entrant de nou*): Victòria completa!

PEPA: Ai, gràcies a Déu que s'ha acabat!

QUIRZE (*entrant amb la plata de préssecs quasi buida*):
Ha sigut una batalla de primera. (*Deixa la plata sobre la taula.*)

PEPA: Bé, vaja n'heu fet una mica massa.

CINTO: Què vol dir massa! Bé s'ha de pair el menjar.
(*Aixeca les cadires de terra.*)

QUIRZE: I el vi, borranga.

PEPA: Però heu tret a les dones de casa.

QUIRZE: Perquè es posaven de la part contrària.

CINTO: A la guerra, com a la guerra.

PEPA (*rient*): Ah, tabalots! (*Anant-se'n cap a l'eixida*):
Deixa'm veure què pensen.

CINTO: Beguem-hi, Quirze?

QUIRZE: Sí, noi, s'ha de celebrar.

S'acosten a la taula.

PEPA (*a JOANIC, que entra per la dreta de l'eixida*):
Que no pugen aquelles?

JOANIC: No sé què fan.

XIBEQUES (*que ve darrere JOANIC*): Diu que no volen
pas pujar.

PEPA (*crident, abocada en la barana*): Pugeu, dones,
pugeu! (*Segueix enraonant dirigint-se al carrer.*)

QUIRZE (*a JOANIC i XIBEQUES*): Ela, que s'han deixat
apallissar!

JOANIC: Gran mal, vós en voleu! Dos contra un.

XIBEQUES (*fregant-se l'ull que li han tocat*): Noi, si em
torbo, em deixeu borni!

JOANIC: Tu sí que per res te queixes.

CINTO (*a JOANIC*): Bé, bé, no busquis excuses.
Heu arriat veles i prou. (*Va posant vi als gots.*)

JOANIC (*a QUIRZE*): És que si vós no haguéssiu sortit
amb els préssecs, encara n'hauríem parlat.

QUIRZE: Que no has estat mai a la guerra?

JOANIC: No.

QUIRZE: Doncs no tinguis llengua, que els presoners enraonen.

CINTO: I beure, que beuen?

QUIRZE: Que beguin! No es pot matar tot lo que és gras.

CINTO (*allargant un got*): Apa, doncs, Xibeques.

XIBEQUES (*refusant-lo*): Visca, noi!

QUIRZE: Beu, home, que el beure no fa set!

XIBEQUES: No, no, ja em començo a sentir mitja terbolina.

CINTO (*insistent*): Per això mateix; no et vulguis quedar mai a mig camí de res.

QUIRZE: En un dia com avui s'han de fer bé les coses. Paperina completa! (*Agafa un got.*)

XIBEQUES: Ca, barret! No em convé pas tenir el cap tèrbol.

JOANIC (*agafant el got que té CINTO*): Doneu, vatu el món! De covards no n'hi ha res escrit.

CINTO: Tens raó, noi!

QUIRZE: I tu, Felet?

RAFELET (*tot sornó, sense aixecar el cap*): No en vull pas.

QUIRZE: Vaja, home, sembles un estel volant a mig aire!

CINTO: Deixa'l estar! Beguem nosaltres.

QUIRZE: Atureu-vos, hauríem de brindar.

JOANIC: Just!

QUIRZE: A on és la Pepa?

XIBEQUES (*girant-se cap a l'eixida*): Pepa, mira que et demanen.

PEPA: Ja vinc. (*Abocant-se de nou a la barana:*) Fes-les pujar per força, Roseta.

CINTO: Afanya't, dona, que no hi seràs a temps.

PEPA (*entrant i acostant-s'hi*): Què voleu?

QUIRZE: Vine, que hem de brindar.

CINTO (*allargant un got a PEPA, amb l'ampolla a la mà*):
Apa, té.

PEPA: Fuig, fuig! No vull pas beure més.

CINTO: Vaja! No em facis quedar malament.

QUIRZE: Mal siguin quatre gotes.

JOANIC: La qüestió és la cerimònia. (*PEPA pren el got i CINTO li posa un dit de vi.*)

PEPA: I ara, què hem de fer?

XIBEQUES: Calla, dona!

CINTO (*després de deixar l'ampolla i prendre un got ple*):
Apa, engega, Quirze.

QUIRZE (*amb el got enlaire*): Pepa, que per molts anys puguis fer semblants obres...

CINTO (*interrompent-lo*): Ep, noi!

QUIRZE: Home, no em trenquis l'arrencada!

CINTO: A poc a poc! És que no em ve pas bé que es torni a quedar viuda.

PEPA: Déu me'n reservi!

QUIRZE (*a CINTO*): Dissimula, noi, m'havia mal expressat.

CINTO: Torna-hi, doncs.

QUIRZE (*col·locant-se de nou en positura*): Pepa, que pugueu per molts anys fer semblants obres...

PEPA: En vida de tots.

CINTO: Això és diferent.

JOANIC (*rient*): Tampoc està bé.

QUIRZE: Calla, tu, esguerracries!

JOANIC: No, senyor! Si ni l'un ni l'altre es moren,
com pot ésser que puguin tornar a casar-se?

QUIRZE: I qui et parla del casori, talòs? Parlava
del dinar que ens han donat.

JOANIC: Ah! Doncs per què no ho dèieu!

QUIRZE: Quin ase més tonto, que li han de presentar
la palla mastegada!

PEPA: No t'hi enfadis, home. Torna a començar.

QUIRZE: Va la darrera. Si em trenqueu més
les oracions, plego.

CINTO: Vinga. El que digui res cau a la multa.

QUIRZE: Bé, doncs, que per molts anys pugueu fer
semblants obres... (*Se gira a mirar quina cara
i posa JOANIC.*)

CINTO: Noi, tothom calla.

QUIRZE (*continuant*): I feu per manera que vingui ben
aviat un bateig per tornar-hi.

JOANIC: Amén.

Beuen.

PEPA (*a QUIRZE, abans de beure*): Ep! T'has errat
de porta; això tens de dir-ho als joves. (*Beu.*)

QUIRZE: Vaja, tontota! Ja sabem lo que són ganes.

PEPA: Fuig, fuig! Déu me'n guard!

QUIRZE: I tu, Cinto, què hi dius? Mira que tinc d'ésser
padrí.

CINTO: Home, s'hi farà lo que es pugui.

PEPA: Calleu, calleu, boginyots!

ESCENA II

Els mateixos i ROSETA.

ROSETA (*entrant per l'eixida*): Mare, no volen pas pujar.

PEPA: Per què?

CINTO (*anant cap a l'eixida*): Deixeu-me-les per mi!

ROSETA (*a CINTO*): No en traureu pas res.

CINTO: Com s'entén!

ROSETA: Diu que és massa tard, que hi baixeu
vosaltres, si voleu anar al cafè. (*Passa entre
la taula i la finestra.*)

QUIRZE: Té raó, noi! Avui s'ha de prendre un calent.

CINTO: Anem-hi, doncs.

PEPA: Gairebé seria millor no moure's, per sopar.
Són dos quarts de set.

XIBEQUES: Fuig, dona! Si ara mateix sortim de la taula.

QUIRZE: Lo que és jo, tinc el ventre com un tabal.

JOANIC: I ningú no soparà.

UNA VEU DE DONA (*crident des de baix del carrer*):
Pepa, que no baixeu?

XIBEQUES (*crident girat vers l'eixida*): Ja va de seguida.

CINTO: Que anem, doncs?

PEPA: Espera't. (*Girant-se a ROSETA, que està vora
la finestra:*) Noia, porta els mocadors de sobre
la calaixera. Mentrestant tu i en Felet podreu
anar passant els confits.

ROSETA: Nosaltres hem d'anar-hi?

PEPA: Sí, dona, això és feina dels joves.

ROSETA (*tot passant cap a la primera porta
de l'esquerra*): Ves quina vergonya!

XIBEQUES: No tinguis por, que no se't menjaran.

ROSETA *es fica a la cambra
de l'esquerra.*

L'endemà de bodes

RAFELET (*aixecant-se decidit*): Bé, vaja, doncs jo no hi vull anar.

CINTO (*cremat*): Noi! Què és això?

PEPA: No t'hi enfadis, Cinto, són criatures.

QUIRZE: Felet, no fiquem els peus a la galleda!

RAFELET: Ja ho he dit: no hi vull anar.

CINTO: Per força hi aniràs!

PEPA (*a RAFELET*): I sí, home! Bé tens de fer-ho.
Jo i el teu pare ja som massa vells per aquestes coses.

RAFELET (*sorrut*): Si sou massa vells, per què us casàveu?

CINTO (*anant per a envestir-lo*): Noi! (*Tots el deturen.*)

PEPA: Cinto, per l'amor de Déu!

XIBEQUES: Deixa'l, home, ja li passarà.

CINTO: És que ja n'estic fins al capdamunt, d'aquest bisaroca.

QUIRZE: Vaja, no n'hi ha per tant, tampoc.

JOANIC: Un dia com avui tot s'ha de dispensar.

QUIRZE: No veus que el xicot està amoïnat de tot aquest batibull? Al dematí bolca, al migdia casa't...

PEPA: I sí, home! Això mareja molt.

QUIRZE: Diferent de vosaltres dos, que ja en sou parroquians del sant matrimoni.

CINTO: Bé, doncs, que no jugui.

XIBEQUES: Sabeu lo que hauríem de fer? Començar d'anar cap avall, que aquelles ja deuen estar cuites d'esperar-se.

JOANIC: Just! I mentrestant ens ventejarem.

QUIRZE: Que ja ens convé. Què hi dius, Cinto?

CINTO: Per mi, anem. (A PEPA:) Que vindreu de seguida?

PEPA: Oh! Jo no vindré pas.

CINTO: I ara!

PEPA: No, home. No veus que tinc d'apariar tot això?

QUIRZE: Vaja, Pepa, no ens vulguis donar un desaire.

CINTO: Avui la festa ha d'ésser completa.

PEPA: Però no coneixes si ho deixaré tot en orri?

JOANIC: Ja et lleurà d'endregar-ho tot tornant.

PEPA: Ca, barret! Després tot serà son i ganes d'anar a jeure.

CINTO: És dir que no vols venir?

PEPA: Primer és l'obligació que la devoció.

QUIRZE: D'això en dic dones endreçades!
No t'espantis, Pepa, jo m'encarrego
de representar-hi la teva part: beure per
tots dos.

PEPA: Tu mateix. Aneu, aneu. (*Comença a desaparar la taula.*)

CINTO: Ah, no. Si tu no vens, jo també em quedo.
(*Agafa una cadira i s'asseu.*)

PEPA: I per què t'has de quedar?

CINTO: No ho coneixes si et deixaré sola?

QUIRZE (*a CINTO*): Ai!... El primer dia de casat ja no et saps desempallegar de la costella?

CINTO: Que no has sentit lo que deia el senyor rector?

QUIRZE: Vaja, noi, ja has begut oli.

XIBEQUES: I això què és reenganxat!

QUIRZE: Per això mateix, que hauria de saber totes les manganilles de l'ofici.

ROSETA surt de la cambra de l'esquerra amb un mocador de puntes ple de confits a cada mà, quedant-se indecisa, sense atrevir-se a donar-ne un al seu home, bo i mirant-se'l de cua d'ull.

JOANIC (a PEPA, rient): Me vols creure, Pepa? Posa't les calces de seguida.

PEPA: No vagis tan de pressa. Qui sap lo que farà d'aquí a dos mesos!

CINTO: Pepa, t'ho juro: de mi se'n podrà treure l'auca del bon casat.

PEPA: Bé prou que ho sentirem a dir.

CINTO: Com s'entén! L'home per la paraula.

JOANIC: I el bou per la banya.

QUIRZE (a JOANIC, tapant-li la boca): No parlis d'això, que fa mals averanys casat de fresc.

ROSETA (no saben què fer dels mocadors): Mare...

PEPA: Què fas aquí, encantada?

ROSETA: (mirant-se els mocadors): Oh!...

PEPA: Dona'n un al teu home.

ROSETA (acostant-se, vergonyosa, a RAFELET, li dona un dels mocadors sense mirar-lo): Té.

RAFELET (entre dents, tot agafant-lo): Maleït sigui!...

CINTO (amb reny, aixecant-se): Felet!

PEPA (a la noia): Apa, aneu, aneu. I no et descuidis de ningú, sents?

Els dos nois van cap a l'eixida, en RAFELET davant, sense esperar ROSETA.

QUIRZE: Passeu, parella rexinxolada!

CINTO: Com hi ha món! Sembla que vagin a unes honres.

PEPA (*a CINTO*): I bé, home, són criatures.

QUIRZE: Deixeu-los fer! Bé prou que adreçaran l'orella.

*Els dos nois desapareixen
per la dreta de l'eixida.*

UNA VEU DE DONA (*del carrer estant*): Encara no?

QUIRZE (*agafant pel braç a JOANIC*): Anem, anem.
(XIBEQUES *romanceja pel fons esquerre.*)

JOANIC: I tu, Xibeques, que no vens?

XIBEQUES: M'estimo més fer companyia a aquests.
(*Per CINTO i PEPA.*)

QUIRZE: És dir, que també desertes?

PEPA (*a XIBEQUES*): Ves, ves, no estiguis per nosaltres.

QUIRZE: I és clar, home! No veus que faràs nosa?

PEPA: Ep, tu! No ho deia pas per això.

CINTO (*a QUIRZE*): Home! També ets una mica massa mal pensat.

QUIRZE: Ai, sí, pobrets! Santa innocència!

XIBEQUES (*rient, a CINTO i PEPA*): Bé, si me'n tinc d'anar ja ho podeu dir.

PEPA: No, home! No ho coneixes!

QUIRZE (*fent petar els dits intencionadament*):
Però, entén-me, saps?

JOANIC (*estirant a QUIRZE*): Anem: deixeu-los estar.

QUIRZE (*de la porta de l'eixida, a CINTO i la PEPA*):
Vaja, que us guardeu d'una migrada.

PEPA (*agafant el càntir de la taula i perseguint-lo*):
Espera't, que t'arruixaré.

QUIRZE i JOANIC *desapareixen, rient,*
per la dreta de l'eixida.

ESCENA III

CINTO, PEPA i XIBEQUES.

XIBEQUES (*rient*): Quin plaga n'hi ha d'aquest Quirze!

CINTO (*asseient-se al costat de la taula*): Quan s'hi posa
és capaç de fer riure un mort.

PEPA: Per això de vegades ne fa una mica massa.
Diu unes coses!... (*Agafa els gots bruts de sobre*
la taula.)

XIBEQUES: Anem, dona!

CINTO: La diada s'ho porta.

XIBEQUES: I tots hem posat el queixal del seny.

PEPA (*anant amb els gots cap a la cuina*): Ja ho sé,
però, vaja...

CINTO (*donant-se un cop a la cuixa i aixecant-se*):
Vatua nada món! Ara sí que l'hauré feta bona!

PEPA (*girant-se una mica esverada*): Què tens?

CINTO: Vols t'hi jugar que ningú s'ha cuidat de donar
beure a la mula?

PEPA: Me penso que la cuinera li n'haurà donat abans
d'anar-se'n.

CINTO: Vols dir?

PEPA: Bé ho compto. Jo al menos bé li he dit que
ho fes.

CINTO: Bé, bé. Val més que vagi a mirar-ho.
(*Puja cap a l'eixida.*)

PEPA: I així mudat hi baixaràs?

CINTO: Ja tindrè compte.

PEPA: No, home, que pots ventar una fregada.

CINTO: No tinguis por. (*Va per anar-se'n.*)

PEPA: Però escolta, que diable serà que la dona se n'hagi descuidat?

XIBEQUES: Ja saps lo que fa, Pepa. Amb els animals no pot jugar-s'hi.

CINTO: Sembla que no. Si la bèstia migra...

XIBEQUES: Pot venir-ne qualsevol cosa.

PEPA (*anant cap a la cuina*): Ves, ves, doncs.

CINTO (*en la porta de l'eixida*): On tens la galleda?

PEPA (*en la porta del fons esquerre*): És al pou.
Vols que baixi?

CINTO (*anant-se'n per la dreta de l'eixida*): No, no, ja la trobaré.

PEPA desapareix per la porta del fons esquerre, tornant a sortir al cap d'un moment amb quatre gots nets sobre un plat, que deixa damunt de la taula.

ESCENA IV

Els mateixos, menos CINTO.

XIBEQUES (*després d'una pausa, en veu baixa*): Pepa.

PEPA (*de la taula estant*): Què mana?

XIBEQUES (*lentament, acostant-s'hi*): Quan torni, busca't una excusa per anar-te'n.

PEPA (*esfereïda*): Què vols dir-li?

XIBEQUES: I doncs?

PEPA: Avui?

XIBEQUES: Sí, dona.

PEPA: Però no coneixes...?

XIBEQUES (*interrompent-la*): Deixa'm fer!

PEPA (*escapant-li les llàgrimes*): Ai, Senyor! Sembla que tinguis ganes

d'emmetzinar totes les meves alegries.

XIBEQUES (*amb por de que la sentin*): Xist! Calla.

PEPA (*després d'un esforç per a contenir el plor*):
Per l'amor de Déu, Xibeques, espera un altre moment!

XIBEQUES: Si mai millor que avui, dona! A l'hora de quedar sols... Vaja, no t'ho tinc pas de dir, bé prou que saps lo que és això.

PEPA: Però no coneixes que segons com s'ho prengui...?

XIBEQUES: Deixa-t'ho córrer! S'ho prengui com vulgui, amb quatre moixaines li passarà mentre tu en sàpigues.

PEPA: Oh! Ja ho dius tu!

XIBEQUES: I és clar que ho dic! No veus que som tant babaus, els homes?

PEPA: Però, què et costaria...?

XIBEQUES (*imperatiu i resolut*): Ja n'hem parlat prou.

PEPA (*revestint-se de valor*): Bé, vaja, doncs no vull pas que li diguis. No ho vull de cap manera!
(*Passa a l'esquerra.*)

XIBEQUES: Oh! Escolta, escolta! És que si quan ell puja tu no te'n vas, li diré davant teu i serà pitjor.

PEPA: Això gosaries?

XIBEQUES: Cert com la mort que tinc de fer.

PEPA (*plorant*): Déu meu, quina desgraciada sóc!

XIBEQUES: No ploris, dona, que se't posaran els ulls vermells.

PEPA: Però sembla estrany que siguis així! Al menos deixa'm passar tranquil·la els primers dies!

XIBEQUES: No puc, Pepa, no puc. Jo també tinc d'arreglar les meves coses.

PEPA (*anant cap al fons, desconsolada*): Senyor Déu meu! Quin disbarat hi ha d'haver avui en aquesta casa! (*Se recolza en la pastera.*)

XIBEQUES: No t'ho creguis. Mentre tu sàpigues d'emmelar-lo, tot anirà bé.

PEPA (*sense girar-se, el cap entre les mans*): Bé prou que ho sentirem a dir!

XIBEQUES: Sí, dona. Si jo li conec que està tan afoguerat de tu que en faràs lo que en vulguis.

PEPA (*cedint*): Tot li va que, veient-me pobra, no li passi l' enamorament.

XIBEQUES: I que et penses que li ve d'aquí? No veus que ja és amo d'una heretat millor que la vostra?

PEPA (*baixant lentament cap a la dreta*): La mar, com més té, més brama.

XIBEQUES: No el coneixes pas! És ben al revés de lo que et figures. (*Acostant-s'hi*): Mira: saps quant li ha donat al rector? Quinze pessetes! I un duro al Campaner! Ja ho veus si rumbeja! I vols que davant d'una bona mossa com tu es faci el mesquí per qüestió d'interessos? Vaja, m'hi jugaria el coll que s'estimarà més una manyaga teva que totes les heretats del món.

PEPA (*sospirant*): Déu vulgui que sigui així!

XIBEQUES: Lo que tens de fer, anar-te'n tot seguit que pugui.

PEPA (*amb molt afany*): Sobretot fes-li veure que jo no hi tinc cap culpa; que les males anyades i el trobar-me sola...

XIBEQUES: Deixa-ho estar per mi.

PEPA: I no li diguis lo que et dec.

XIBEQUES: No tinguis por. Avui només li començaré d'entaular la cosa per veure com s'ho pren.

PEPA: Tu mateix, Xibeques, tu mateix.

XIBEQUES: Calla. (*Va una mica cap al fons i escolta.*)
Sí que puja.

PEPA (*amb angoixa, passant cap a l'esquerra*):
Verge santa de la Salut!

XIBEQUES (*ràpid i en veu baixa*): Pepa, no fem romanceries!

ESCENA V

Els mateixos i CINTO.

XIBEQUES (*a CINTO, que entra per l'eixida*): Hola!
I doncs?

CINTO (*a PEPA*): Noia, tenies raó.

XIBEQUES: No ha volgut beure?

CINTO: Ca, home! A les dents tenia set.

PEPA (*encara no ben refeta, amb una mica de tremolor en la veu*): Ho veus? Ja t'ho deia.

CINTO: Pepa, d'avui endavant te creuré en tot i per tot.

XIBEQUES (*rient*): Ja ho diu l'adagi: creure a la dona o anar al diable.

CINTO: I més que més quan se'n troba una de tan...
Vaja, Pepa, no t'ho vull pas dir perquè t'estufaries massa.

PEPA: Calla, calla, trapasser. (*Sospirant:*) Dels homes sí que no cal fiar-se'n!

CINTO: Què dius ara! Has de saber i entendre que t'he fet donació de tot aquest personal perquè te n'ajudis tant com visquis. I quan el Cinto diu... Vaja, prou. Ja està dat i beneït.

PEPA (*deixant-se dur dels seus pensaments, sense adonar-se'n*): Ai, Senyor! Així hauria d'ésser. Però qui sap si abans del vespre...

XIBEQUES (*estossegant, per advertir-li que no es descobreixi*): Ehem!

CINTO: Pepa!... Això gairebé és faltar-me.

XIBEQUES: Deixa-la estar! Les dones sempre busquen babó. Mai se cansarien de sentir paraules llamineres.

CINTO (*a PEPA*): D'això sí que no t'espantis, en tinc un rebost de totes ensucrades.

PEPA: Mentre duri rai!

CINTO: Que si durarà! No veu que tot anant-les gastant ja en proveiré de noves?

PEPA: Ai que la saps llarga!

XIBEQUES (*escarnint-la*): I tu que n'ets de babau!

PEPA: Per què?

XIBEQUES: Escoltant a aquest, ja no et recordes de res. (*Amb intenció:*) Que no has d'anar a fer lo que em deies?

PEPA: Ai! Tens raó. (*Va cap a l'escala amb una mica de recança.*)

CINTO: És dir que em deixes?

PEPA: Per fora. El llit dels joves encara no està ben arreglat... (*Comença a pujar lentament l'escala.*)

CINTO: Ah! Davant d'això calla tot un dia com avui. Que els hi facis ben tou, sents?

PEPA (*tot pujant*): I tu que et recordis de lo que em deies ara mateix.

CINTO: No me'n tinc de recordar! Si vals més or que no peses, reina de totes les hermosures!

PEPA (*dalt del replà*): Adeu, adeu, bigardàs!

CINTO: Adeu, rossinyolet de sucre!

*PEPA entra en la cambra
de dalt l'escala.*

ESCENA VI

Els mateixos, menos PEPA.

XIBEQUES: Eh, Eh! Encara em fareu riure vosaltres dos!

CINTO: Home, no costa res tenir-les contentes.

XIBEQUES: Ja t'asseguro que en saps la prima!

CINTO: Ara rai! Quan era jove m'havies de veure!

XIBEQUES: Devies fer tronar i ploure.

CINTO: Que si feia!... Res, no en parlem, que si aquella em sentís agafaria gelos. (*Treu un paquet de cigarrets i l'allarga a XIBEQUES.*) Vols fumar?

XIBEQUES: S'estima, noi. És una contribució que me l'estalvio.

CINTO: Mal pensat. No sentim a dir que tot lo del món és fum? Doncs s'ha de fumar perquè n'hi hagi més. (*Encén el cigarret.*)

XIBEQUES: Què et diré. No m'agrada res que endanyi la salut i la butxaca.

CINTO (*després d'encendre*): I bé: com ho tenim això de l'oli?

XIBEQUES: Psè! Com aquell. Per ara sembla que s'aguanta. (*Amb interès:*) Que n'has de vendre?

CINTO: No, del trull estant vaig aviar-lo.

XIBEQUES: Aquest carro que demà duc a França,
l'he fet tot a deu i mitja.

CINTO: No és mal greu. (*S'asseu damunt de la taula.*)

XIBEQUES: Per vendre, no. Ara, per fer-hi negoci...

CINTO: Vaja, no et queixis! Per alguna cosa diuen
que remenant oli els dits se n'untan.

XIBEQUES: Algun temps potser sí; lo que és avui,
bon goig que no en surtis mascarar. Si comptes
drets, tragines, passos i lo que has de tenir mort,
encara no t'hi queda el jornal.

CINTO: Anem!... No hauries pas avançat lo que tens,
si fos com ho pintes.

XIBEQUES: Ara hagués de fer-ho! Creu que avui
el negoci de l'oli amb prou feina dona
per menjotejar.

CINTO: Vaja, no ploris, que no te'n demanaré pas cap,
de diner.

XIBEQUES (*amb interès, al cap d'un petit silenci*):
Tu en deus collir una borratxeria de mallals?

CINTO: Any amb altre, se pot dir una trentena
de cargues.

XIBEQUES: Ja s'ho val!

CINTO: I si les oliveres donessin, d'altres ne culliria.

XIBEQUES: Ne deus tenir moltes vessanes, doncs?

CINTO: Cap a la quarantena.

XIBEQUES: Caram! Si li acompanyés la terra
de sembradura...

CINTO: Oh! Per lo que és el poble, no em puc pas
queixar.

XIBEQUES: Què en vens a tenir?

CINTO: Ben bé... unes quinze vessanes.

XIBEQUES: Va! Digues, doncs, que la teva és una de les millors menstrualies d'aquells volts?

CINTO: La millor de sis hores a l'entorn.

XIBEQUES: Vaja! (*Un petit silenci.*) Sent així, és clar, ni pensar-hi en deixar-la! Deureu pujar a viure tots allí dalt?

CINTO (*baixant de la taula*): Home, no ho sé. Tenia mitges ganotes de baixar-me'n cap a la plana.

XIBEQUES: Ca, disbarat!

CINTO: Què vols que et digui!... (*Passa cap a l'esquerra.*)

XIBEQUES: Però no coneixes tu mateix si tenint vianda?... Creu-me, Cinto, el jornal de l'amo fa llevar la terra.

CINTO: Ja ho sé, però... tot ho tenim tan desconvenient per aquelles serres! Compta que no hi ha ni fleca, ni carnisseria, ni res; si estem malalts, ves a ca l'apotecari dues hores lluny... Vaja, és un mal viure.

XIBEQUES: Tot lo que vulguis. Però en tenint terres, un se les ha de veure.

CINTO: Oh! Com que ara també hi haurà les de la Pepa... Mal per mal, m'estimo més deixar aquelles.

XIBEQUES: Faries una valenta gatada.

CINTO: Ca, home! Si dona més una vessana aquí al pla que quatre de les nostres.

XIBEQUES: Dona, dona... És clar que dona! Però també els gastos són més grossos.

CINTO: Què et diré!

XIBEQUES: Redeu! Se coneix que no has tingut de tastar-ho! Començant pels jornals i acabant per la vida, tot és més car. I, després, home, el vici. Allí dalt, a les sis a l'hivern i a les vuit

a l'estiu, ja no es troba ningú pel carrer.
Aquí, mare de Déu!, que el cafetot, que les
cartes... És una desgràcia, creu-me! No te
n'adones que ja hi ets agafat, i després no pots
desempallegar-te'n.

CINTO: Bé! Això qui vol.

XIBEQUES: Deixa-t'ho córrer, l'ocasió fa el lladre.

CINTO (*passejant amunt i avall amb les mans a les
butxaques*): A tot arreu n'hi ha, de trencacolls,
per qui no sap fugir-ne. I, fora d'això, quina
diferència! Aquí tot se llaura, i nosaltres quasi
no tenim un pam de terra que no s'hagi de
fer a pic d'aixada. El treball no és, de molt,
tan carregós, i de més a més colliu dues anyades,
quan nosaltres, acompanyant-hi tot, bon goig
que n'espigolem una.

XIBEQUES: Ah, manyac! No se'n va més bé, per això.

CINTO: Què em diràs!

XIBEQUES: Mira, una cosa et diré. I ben del cert
que te la puc dir perquè, malaventurat, la sé
per experiència: amb tot i les dues anyades
que tu dius, quasi no trobaràs menestral
ni propietari que no vagi coix. Qui més, qui
menos, tots estan endeutats fins a les orelles.

CINTO: Bé, bé... Lo que veig que la Pepa, amb tot
i ésser una dona sola...

XIBEQUES (*amb molta ganseria, gratant-se el clatell*):
Sí, la Pepa, la Pepa...

CINTO (*després d'un silenci*): Què vols dir?

XIBEQUES (*lentament*): Que de vegades, de lluny,
sembla una cosa... i de prop n'és una altra.

CINTO: Com s'entén! Vols dir que també...?

XIBEQUES (*amb afectada bondat i senzillesa*):
Ja veuràs, posem-nos a la raó. Una dona,
és una dona, i trobant-se viuda i sola de més
a més... sense poder-se treballar les terres...

La pobra va tenir la desgràcia d'ensopegar
males anyades... paga jornals... paga
contribucions... el gasto es gros... i és clar:
la xicota venia a topar-me, i mira Xibeques:
que em trobo així o aixàs... Què havia de fer,
pobre de mi? La sang no pot tornar-se aigua.
I ara un, ara dos...

CINTO (*després d'una pausa*): És dir que et deu alguna
cosa?

XIBEQUES (*fingint que li dol*): Home... si et digués
que no, diria una mentida.

CINTO: I puja molt lo que t'ha de donar?

XIBEQUES (*després d'un silenci, fregant-se la galta*):
Carat! Vet aquí una cosa... Del cert del cert,
no t'ho puc pas dir.

CINTO: Bé, però, pesseta més, pesseta menos...

XIBEQUES (*després de fer veure que s'ho pensa*): No, no,
no voldria pas dir un disbarat. Com que li anava
deixant ara dos, ara quatre... Entre família, saps,
un no mira prim, tot va d'amic...

CINTO (*tranquil·litzant-se*): Ah, vaja! Vols dir que ho
teniu a la bona de Déu, de paraula, només.

XIBEQUES: No, no, tot està molt ben arreglat,
amb escriptures i pagarés, com s'han de tenir
aquestes coses.

CINTO (*molt sorprès*): Amb escriptura i tot?

XIBEQUES: Sí noi. Tractant-se d'interessos, no s'hi pot
Jugar; després tot són embolics i renyines.

CINTO: Dignes, doncs, que es tracta d'una bona
picossada?

XIBEQUES: Home, jo et diré: per mi, que sóc un pobre
i m'haig de guanyar la vida fent córrer lo poc
que tinc perquè em llevi, bé s'ho val la pena.
Diferent de tu, que tens propietat i amb dues
o tres bones anyades te'n rescabales.

CINTO: Això segons. Si fos cosa d'una vintentona d'unces... (*Veient que calla:*) Eh? Què et sembla?

XIBEQUES: No ho sé, no ho sé. No em voldria pas enganyar.

CINTO: Bé, vaja! No em faràs pas creure que, duro més, duro menos, no sàpigues lo que et deu.

XIBEQUES: En bona refè que no puc dir-t'ho.

CINTO: Perquè no vols. (*Passa a la dreta.*)

XIBEQUES: No, creu-me. Me podria errar de molt, i després mes sabria greu.

CINTO: Però, escolta, una dita a bell ull no és cap jurament.

XIBEQUES: No, no. M'estimo més poder-t'ho dir demà del cert. Aquest vespre passaré la vista pels papers, comptaré tot plegat lo que puja, i demà dematí t'ho diré.

CINTO: Tu mateix. Jo només ho feia perquè, ja veuràs, aquestes coses, com més aviat apareades millor. Hauria començat a treure comptes...

XIBEQUES: Oh! No ve d'un dia, saps?

CINTO: Com vulguis, doncs. (*Se passeja amunt i avall entre la taula i la finestra.*)

XIBEQUES (*seguint-lo de lluny, amb aire després*):
Si te n'he parlat no sé per què! Res, la conversa que s'ho ha dut. I com que de prop o de lluny també havies de saber-ho, he pensat, no ve d'aquí. (*Canviant de to:*) Després, noi, les coses van d'una manera que no se'n pot tenir de diner escampat. No vull pas dir que hàgiu de fer res malament, saps, però...

CINTO (*sense aturar-se*): Sí, ja t'entenc.

XIBEQUES: En fi. Demà ens ho parlarem amb tota platxeria i s'arreglarà lo que convingui, en bona pau i harmonia.

CINTO (*aturant-se molt sec*): Està bé, tot això m'està molt bé. Però em sembla que, ben mirat, podies dir-m'ho abans de fer-se el casament.

XIBEQUES: Home, ja hi pensava; però vaig veure que et duia tanta pressa, que vaig dir-me entre mi mateix: «Ara, per què buscar entrebancs que allargarien la cosa? Val més que esperis a dir-ho més endavant, que bé prou temps hi haurà per tot».

CINTO: És clar, i així no perillava que se t'esguerrés la jugada. (*Torna a passejar-se.*)

XIBEQUES: Ep! Ara no et pensis que ho fes amb segones de canvi.

CINTO (*sense aturar-se*): No, home! Vols callar!

XIBEQUES (*anant-li seguint els passos de lluny*): Cert com la mort, que si he faltat ha sigut amb fi de bé.

CINTO (*igual*): Bé prou que és vist.

XIBEQUES *vol sincerar-se.*

CINTO (*trencant-li la paraula en la boca*): No t'escarrassis, que no fa menester.

XIBEQUES (*després d'un silenci, arronsant les espatlles*): Entesos, doncs. Ara m'arribaré fins a casa, apariaré les meves coses, i demà dematí vindré amb tots els patracols.

CINTO (*sorrut*): Tu mateix.

De mitjans d'aquesta escena ha començat a fer-se fosc, passant pel tros de cel que es veu per l'eixida totes les enceses tonalitats del capvespre. És quasi de nit, PEPA surt de la cambra de dalt l'escala.

ESCENA VII

Els mateixos i PEPA.

PEPA (*de dalt l'escala*): Ai! Que us esteu a les fosques?
(*Baixa.*)

XIBEQUES: No t'amoïnis, dona. Per lo que hem de fer.

PEPA: Ves tu, Xibeques, per què no havies d'encendre
un llum. Que no saps on són? (*Va cap a la cuina.*)

XIBEQUES: Mare de Déu!

PEPA: I, doncs, home? No sé què fa d'estar-se així.

XIBEQUES: Nosaltres rai, no tenim pas por d'ànimes,
eh, Cinto?

CINTO: Sembla que no.

*PEPA desapareix per la porta
del fons esquerre.*

XIBEQUES (*acostant-se a CINTO*): Sobretot no li parlis
de que t'hagi dit res.

CINTO: Fuig, home!

XIBEQUES: Ja veuràs, un dia com avui, la xicota tindria
un disgust i mai més me podria veure. Serà
millor que demà, com si tal cosa...

CINTO: Estigues descansat.

PEPA (*tornant amb una llumenera encesa*): Santa nit
que Déu nos do.

XIBEQUES: Santes i forces.

*PEPA deixa la llumenera
sobre la taula.*

XIBEQUES: I ara, nois, que sigui per molts anys.

PEPA: Que ja vols anar-te'n?

XIBEQUES: Sí, tinc una mica de feina per casa...

PEPA: Però bé tornaràs per sopar?

XIBEQUES: Què disbarat vols que torni! Si encara, com aquell qui diu, me tocaria el menjar amb els dits. No, no, acabeu de passar amb tota platxeria aquesta diada, i ja ho sabeu: per qualsevol cosa en Xibeques sempre serà en Xibeques. *(Va cap al fons.)*

CINTO: Gràcies. *(L'acompanya.)*

PEPA *(acompanyant també a XIBEQUES)*: I tu també ja ho saps: encara que tinguem amo nou, no penso pas que em faci quedar malament. *(Va per fer una moixaina a CINTO. Aquest l'aparta brutalment.)*

CINTO *(dissimulant)*: És clar que no.

XIBEQUES *(en la porta)*: Vaja, doncs, no us hi canseu, i fins demà.

CINTO: Adeu.

*XIBEQUES desapareix per la dreta de l'eixida.
CINTO es queda mirant a la porta fins que l'altre és lluny.
PEPA, de quan el seu home l'ha rebutjada,
ha reculat fins al peu de la pastera.*

ESCENA VIII

Els mateixos, menos XIBEQUES.

PEPA, sense moure's de prop de la pastera, mira angoixosa al seu marit, que li està d'esquena. Quan ell se gira, plantant-li la vista fit a fit, la dona se'n va lentament i amb els ulls baixos a redossar-se prop de l'escala. Una llarga pausa.

CINTO (*molt sec*): Escolta: és veritat lo que m'ha dit en Xibeques?

PEPA (*esporuguida, en veu baixa*): No t'enfadis, Cintet!... Per l'amor de Déu!...

CINTO (*crident*): Deixa't de magarrufes i respon a lo que et pregunto!

PEPA: Ai, pobra de mi! No cridis, que tota m'esgarrifes.

CINTO: Cristo de neu! Respon clar i net: es veritat o no.

PEPA (*lentament, tremolosa*): Ja veuràs, fes-te'n càrrec tu mateix. Jo era una pobra dona... sense costat de ningú...

CINTO: I endeutada fins al coll, eh? I m'has tirat el llaç perquè et pagués els deutes!

PEPA (*suplicant*): No diguis això, Cinto, que no és veritat! T'ho juro!

CINTO (*en actitud d'investir-la*): Encara tindràs vergonya!

PEPA: No, creu que no ho he fet per això!

CINTO: I doncs per què ho has fet, veiam?

PEPA: Una dona necessita un costat, Cinto...
Van parlar-me de tu, i jo, pobreta, què volies que fes?

CINTO: Dir la veritat.

PEPA: Sí, tens raó, Ja ho veig, ara. Però llavors... vaig tenir por. Perquè, t'ho juro, Cintet, si no m'hagués pogut casar amb tu...

CINTO: Prou pamplines! Què et penses que m'enganyaràs amb les teves mauleries?

PEPA: Ai, senyor, quin disbarat he fet!

CINTO: Soc gat vell!

PEPA: Ara tu no em creuràs per més que et digui.
I en bona refè que et dic la veritat!

-
- CINTO: Què en tinc de fer? Abans l'havies de dir, quan encara s'hi era a temps.
- PEPA: Ja ho veig, Cinto, ja ho veig! Però, què vols fer-hi? Malaventurat d'un mal punt.
- CINTO: Calla, prou somicar! (*Després d'un petit silenci:*)
Quant li deus a en Xibeques?
- PEPA: No ho sé pas ben bé.
- CINTO: No és veritat!
- PEPA: Creu-me, Cinto! Vols que et digués alguna cosa per una altra?
- CINTO: Te dic que no és veritat! Quant li deus?
- PEPA: No t'ho puc dir, creu-me!
- CINTO: No m'ho pots dir?
- PEPA: No, creu-me que no! En Xibeques ho té apuntat; quan vingui li preguntes.
- CINTO: No li tinc pas de preguntar, bé prou que ho sé.
Tot ho sé! Tot!
- PEPA: Doncs, per què em martiritzes?
- CINTO: Per veure si s'acara amb lo que ell m'ha dit.
- PEPA (*estranyada*): Qui?
- CINTO: En Xibeques.
- PEPA (*indignada*): Ai, el mal home! Després que m'havia promès callar-s'ho.
- CINTO (*sarcàstic*): Ah! És dir que us teníeu pactat de fer-me empassar el trago de mica en mica perquè no em reprenguéis, eh?
- PEPA (*volent arreglar-ho*): No, no. Ell ha sigut, ell tot sol que s'ho ha fet. Si jo no volia que et digues res avui.
- CINTO (*anant cap al fons*): Ja ho crec! I que hagués anat durant l'embusteria.
-

PEPA (*seguint-lo de lluny*): Ell, el mal home, té la culpa de tot. Però no t'ho creguis lo que t'ha dit, sents? No és pas veritat, no les hi dec deu mil lliures.

CINTO (*girant-se amb un gran crit*): Què! Deu mil lliures li deus?

PEPA (*reculant, tremolosa, cap a l'escala*): No... no... Ell ho diu, però no és veritat. Tot lo més que li'n degui sis o set mil.

CINTO (*envestint-la*): Pocavergonya! Has de morir de les meves mans!

PEPA (*esporuguida*): Cinto! Tingues compassió d'una pobra dona!

CINTO (*agafant-la pels braços i sotragant-la*): Què t'hauria de fer, digues? Què t'hauria de fer per haver-me enganyat d'aquesta manera?

PEPA: Fes-me lo que vulguis, tot ho prendré de tu...

CINTO (*aixecant el puny*): Ah! (*Repensant-se*) No: ves! (*La llença amb una revolada. Cau asseguda en un graó de l'escala, plorant.*) Però no t'espantis! De la teva pell sortiran aquests diners!

PEPA (*humil, amb veu llastimosa*): Tu mateix, Cinto, teva sóc i no em queixaré.

CINTO (*molt trencat, anant d'una banda a l'altra*): Ja me la pagaràs aquesta jugada! Sí que me la pagaràs! Mal que sabés... A on s'és vist! Si sembla mentida que pugui haver-hi gent tan falsa! Encara hagués sigut una poca cosa... Però, no, tot, tot! Haver-s'ho empenyat tot i no dir-me'n res fins que m'han tingut dintre la ratera!

PEPA (*humil, plorosa*): No ho he pas fet amb malícia.

CINTO (*enverinant-se més encara*): Calla, perquè si no...

PEPA (*dolçament insinuant*): Creu-me, Cinto, és que he sigut mal aconsellada. Jo no ho soc així: jo sempre aniria amb el cor a la mà.

CINTO (*passejant-se amunt i avall*): Massa que es veu!

PEPA: El meu cunyat té la culpa de tot.

CINTO (*aturant-se en sec un moment*) I per què te l'havies d'escoltar, eh?

PEPA: Ni mai que l'hagués escoltat.

CINTO (*tornant a passejar-se*): Oh, sí! Més t'hauria valgut.

PEPA: Creu que me'n penedeixo.

CINTO: I encara més te'n penediràs. (*Girant-se i avançant cap a ella*;) Perquè si et penses que amb les teves manyagueries me podràs ensibornar, t'erres de mig a mig. Mai te la perdonaré la que m'has fet!

PEPA (*amb les mans juntes i els ulls enlaire*): Ai pobra de mi, desgraciada!

CINTO (*girant-li l'esquena*): Oh, sí! Ja pots amanir-te, que no la duràs a vendre. Del Cinto encara no se n'ha rigut ningú que no li hagi pesat a les costelles.

PEPA (*brandant el cap, com a si mateixa*):
Si jo m'hagués pensat...

CINTO (*encenent-se i acostant-s'hi de nou*): I, doncs, què et figuraves? Que te'n donaria les gràcies d'haver-me enganyat com un xino?

PEPA (*aixecant-se, amb molta força*): Mata'm, si vols, però no em diguis aquestes coses! Creu que en tinc un clau al cor d'haver-te enganyat!

CINTO: Ja en trec força que li tinguis! Que pagarem al teu cunyat amb això? Que desempenyarem les terres? Cristo de neu! (*La mira fit a fit un moment en actitud amenaçadora. Després se gira i dona alguns passos agitadament.*)
I la vergonya de més a més! Així que comenci a córrer que en Cinto de Vallcanera s'ha deixat agafar com un mussol, quin arriot per firals i places!

PEPA (*insinuant, amanyagadora*): No t'amoïnis, Cinto.

CINTO: Que no m'amoïni, dius? I a on me presento després d'això? Per mi sí que ja s'han acabat festes majors i fires. (*S'asseu, rabiós, en una cadira al peu de la taula.*)

PEPA (*amb molta dolcesa*): Creu-me que no: si tu volguessis... Mira, jo et portaré tan bé, te cuidaré amb tant d'amor i voluntat, que tots els homes te tindran enveja.

CINTO (*sorrut*): Ja pots xiular, serp, que no m'agafaràs!

PEPA (*acostant-s'hi una mica*): Ai, Déu meu! No et pensis que ho faci per mi, no, és que tinc una pena d'haver-te portat venut i voldria pagar-t'ho d'alguna manera.

CINTO (*sense mirar-la*): Xiula, xiula! Ves xiulant!

PEPA: Creu-me, Cinto! Tindràs una companyia que no te la penses. Una criada, tindràs! Faré tot lo que tu vulguis, te seguiré com un gosset.

CINTO (*aixecant-se*): Per això no t'havia pas de menester a tu, sents? Què t'has pensat? A dotzenes podia trobar-ne.

PEPA: Doncs, què més puc dir-te, pobra de mi?

CINTO: Res no vull que em diguis! Lo que voldria que no m'haguessin estafat.

PEPA: No he sigut pas jo, Cinto. Si jo en tinc més pena que tu. (*Acostant-s'hi amb manyagueria.*)

CINTO (*amençant-la*): Calla, perquè si no...

*Ella s'arrauleix esporuguida,
ell abaixa lentament el braç mirant-la fixament,
sense que la dona es mogui.
Entra JOANIC per l'eixida.*

ESCENA IX

Els mateixos i JOANIC.

JOANIC (*sorprès de trobar-los en aquella actitud*):
Què és això?

PEPA (*girant-se ràpidament, amb fingida alegria*):
Ai, Joanic! Ja sou aquí?

CINTO *passa lentament cap a la dreta
i tanca la finestra.*

JOANIC (*entrant, recelós, després d'una pausa*):
Però, què fèieu?

PEPA: Res, home, res, en Cinto que m'explicava
un pas... (*Riu.*) I els altres on són?

JOANIC (*sense treure-li els ulls de sobre*): Ara pugem.

PEPA: Què mires?

JOANIC (*després d'una ràpida mirada a CINTO, en veu
baixa, molt concentrada*): Vols dir que no has
plorat?

PEPA: De tant riure, si per cas, home! (*Passa cap
al fons.*)

ESCENA X

Els mateixos, RAFELET i ROSETA.

RAFELET (*entrant per l'eixida*): Santa nit.

PEPA: Hola! Ja heu passat per tot?

ROSETA: Sí, mare. (*Agafa el mocador dels confits
de RAFELET i va cap a l'esquerra.*)

PEPA: Ho veus, dona, tanta angúnia que et donava?
I l'Antònia i els altres què fan?

ROSETA: Són a baix que riuen amb en Quirze.
(*Puja l'escala i se fica a la seva cambra.*)

RAFELET *s'asseu al peu de l'armari;*
en JOANIC *s'està recalcat d'esquena en la pastera;*
CINTO, *assegut en el cap del banc, fa un cigarret.*

UNA VEU DE DONA (*crida del carrer estant*): Pepa!

PEPA (*sortint a l'eixida*): Què mana? (*S'aboca a la barana.*)

VEU DE DONA: Per molts anys.

PEPA: Que no voleu pujar?

UNA ALTRA VEU DE DONA: No, no, que és massa tard.

PEPA: I pugeu, dones, que prendreu quelcom!

LA PRIMERA VEU: No, gràcies, no ens convé pas res.

LA SEGONA VEU: Per molts anys i que tingueu bona nit.

QUIRZE (*de baix al carrer*): Millor que nosaltres
la tindran.

LA PRIMERA VEU: Digues-ho al teu home, també.

PEPA: Sereu servides.

LA SEGONA VEU (*allunyant-se*): Fins demà.

PEPA: Adeu-siau.

ESCENA XI

Els mateixos i QUIRZE.

QUIRZE (*en l'eixida molt alegre, però sense que estigui envinat del tot*): Pepa, m'has de fer una abraçada.

PEPA (*entrant de pressa per a desfer-se'n*): Fuig, fuig, tabalot!

QUIRZE (*perseguint-la*): Que m'has de fer una abraçada, et dic!

PEPA: I per què tinc de fer-te-la?

QUIRZE: Perquè m'he portat com un home. Sí, senyor! I si no que ho digui aquest. (A JOANIC:) Eh que he begut per ella i per mi?

PEPA (*anant-se'n cap a la cuina*): No té pas de dir-ho, bé prou que se't coneix. (*Desapareix per la porta del fons esquerre.*)

QUIRZE (*a JOANIC*): Ho veus? Fes favors a dones. És una mena de bestiar que no l'entendràs: mai se sap com les perds ni com les guanyes. (*Donant-li un cop a l'espatlla:*) Jo i tu sí que ens entenem, eh, Joanic?

JOANIC (*apartant-se*): Ai, que esteu d'orgue!

QUIRZE: I sí, home! S'ha d'estar alegre! Vine, que te la faré a tu l'abraçada!

JOANIC (*desempallegant-se'n*): Vaja, vaja, ja n'hi ha prou!

QUIRZE: I, doncs, a qui la faré? (*Adonant-se d'en CINTO, que està cap baix, assegut en el banc.*) Cintet, tu sí que no m'ho pots negar. (*Acostant-s'hi obert de braços:*) Com a bons germans en aquest dia...

CINTO (*aixecant-se, malhumorat*): No em vinguis a trencar les oracions. (*Va cap a l'eixida.*)

QUIRZE: Ah, sí? Aquest desaire em dones? Poc te penses lo que has fet! Al menos me n'hauré de beure dos gots per fer-ho anar avall.

ROSETA *baixa lentament l'escala,
quedant-se recolzada
al capdavall de la barana.
Tant ella com RAFELET se miren
de quan en quan de cua d'ull;
sí es topen llurs mirades,
abaixen el cap vergonyosos.*

PEPA (*venint de la cuina*): Que voldreu sopar?

JOANIC: Jo no tinc pas gana.

QUIRZE: Jo, menos; se m'ha fet un nus al pas de les sopes...

PEPA: I tu, Cinto?

CINTO (*de la porta de l'eixida, sense girar-se*): Tampoc.

PEPA: I vosaltres, nois?

QUIRZE: A aquests deixa'ls anar. Eh, Felet?

RAFELET: Cuideu-vos de vós, sentiu? (*S'aixeca i passa prop de la pastera.*)

QUIRZE (*rient*): Ah, bergant! Qui fos a la teva pell!

PEPA: És dir que no vol menjar ningú?

QUIRZE: Beguda és lo que convé, dona! (*S'acosta a la taula.*)

PEPA: Menos feina a rentar plats. (*Se torna a ficar a la cuina.*)

QUIRZE (*agafant una ampolla de vi*): Joanic: que no hem de trincar?

JOANIC: Ja n'hi ha prou.

QUIRZE: Apa, home, no siguis covard! Farem l'últim... i després hi tornarem.

JOANIC: A jeure me'n vull anar.

QUIRZE: I tindràs cor de deixar-me?

PEPA torna de la cuina amb tres llums.

JOANIC: No vols pas res, Pepa?

PEPA: No, noi. Que te'n vas? (*Deixa els llums sobre la taula.*)

JOANIC: Bé ho pensava. Però si coneixes que et puc fer servei...

PEPA: No, no. Ves, ves.

JOANIC (*amb intenció*): Vull dir que si em necessites...

QUIRZE: I què vols que et necessiti, totxot! Avui rai!

JOANIC: Apa, doncs, amb salut. (*Va cap a l'eixida.*)

QUIRZE: I gosaràs anar-te'n sense brindar
per despedida?

JOANIC: Massa que hem brindat! Santa nit.
(*Desapareix per la dreta de l'eixida.*)

CINTO: Adeu. (*Torna a asseure's en el cap del banc,
recolzant-se a la taula.*)

PEPA: Adeu, Joanic. (*Tanca i barra la porta balconera.*)

QUIRZE: Ja no queden amics ni modos, ni vergonya.
Què hi farem! A les penes, punyalades. (*Beu.*)

ESCENA XII

Els mateixos, menos JOANIC.

PEPA (*anant cap a la taula*): I nosaltres què fem?

QUIRZE: Mai diríeu què? Podríem jugar a la mona fins
a la matinada.

CINTO: Deixa't de mones: a dormir s'ha d'anar.

PEPA encén un llum.

QUIRZE: Oh! Tu rai, ja ho crec! Haguessis
d'esbatussar-te amb les puces per tot
divertiment!

PEPA (*anant cap a la noia, amb el llum encès*):
Apa, Roseta.

ROSETA: No tinc pas son encara!

PEPA (*agafant-la per un braç, en veu baixa*): Vaja, dona!

QUIRZE (*burlant-se'n*): I deixa-la estar, si no té son, pobreta!

PEPA (*a QUIRZE*): Calla, home, també. (*A la noia en veu baixa, donant-li una bursada*.) Afanyem-nos!

*Les dues dones pugen l'escala,
la noia davant, la mare seguint-la
amb el llum.*

QUIRZE: Ah! Pepa, ja li pots ben dir que si l'home vol fer-li apagar el llum, que no se'l cregui pas, sinó al cap de l'any se quedaria viudo. (*Acostant-se a RAFELET*.) I tu, noi, escolta un consell que et vull donar: per res del món no et deixis abrigar les faldilles.

*RAFELET passa, amoïnat,
cap a la vora de l'escala.*

QUIRZE: No te'n vagis, no, que es prova feta. Al que no hi para esment, la dona el governa tota la vida.

PEPA (*a ROSETA que s'atura en el replà*): Apa! Què fas?

ROSETA (*no podent-se aguantar més, amb plor concentrat*): Ai, mare meva!

PEPA (*en veu baixa, fent-la entrar d'una empenta*): I ara! Què diran?

ESCENA XIII

Els mateixos, menos PEPA i ROSETA.

QUIRZE (*que s'ha adonat del plor de la noia*): Bo!

RAFELET (*que també se n'ha adonat, entredents*): Maleït sigui!

QUIRZE: A dalt plors i aquí... (*Mira l'actitud de CINTO i RAFELET, brandant el cap:*) Ai, ai, ai! Això aviat semblarà no sé què! (*Acostant-se a CINTO:*) Cinto, vols que te'n canti una per fer-te passar la borniassa?

CINTO: Deixa'm estar: noestic pas per cançons.

QUIRZE: I això? Que se t'han posat malament les llatinades de mossèn Peret?

CINTO: Deixa'm estar, creu-me.

QUIRZE: Però, què et passa?

CINTO: Res, home, res.

QUIRZE: Cinto, som amics o no?

CINTO: Te dic que no em passa res.

QUIRZE: I doncs? Per què fas aquest posat? Si ara mateix estaves d'allò més tranquil.

CINTO: I bé, home! És que m'ha vingut una mica de mal de cap.

QUIRZE: Bo! Així pla, si et poses malalt! Què hi dirà la Pepa?

CINTO: No tinguis por.

ESCENA XIV

Els mateixos i PEPA.

PEPA (*del replà estant*): Felet!

RAFELET: Què mana?

QUIRZE (*a RAFELET amb gran esparpall*): No te l'escoltis noi, que et vol enganyar!

PEPA: Deixa'l dir: puja, puja. (*RAFELET puja cançonera ment l'escala.*)

QUIRZE: No, Felet! Creu-me, que et vull bé! Amb la calor que fa, enlloc estaràs com a la pallissa, per dormir descansadament.

RAFELET (*de mitja escala*): Ai mare, que sou amoïnós! Deixeu-me estar a mi!

QUIRZE: Bé, no t'enfadis per això. T'ho has de prendre amb calma. Mira que el sant matrimoni és de lo que en vol més calma.

PEPA (*a RAFELET, en el replà*): No en facis cas. (*Agafant-lo pels braços*) I tu mateix, noi... Pensa que és la meva filla... i tu mateix... Santa nit. (*El fa passar cap a la cambra.*)

RAFELET: Igualment (*Se fica dintre la cambra i tanca la porta.*)

QUIRZE (*que se'ls havia estat contemplant amb somriure maliciós, se posa a cridar*): Escolta, Felet, escolta!

PEPA (*baixant l'escala, amb reny bondadós*): Calla, home! En fas una mica massa, també!

QUIRZE: Però, dona! Ja que tinc de mirar-m'ho, deixa'm divertir!

PEPA (*passant cap a la pastera*): Ah, plaga!

ESCENA XV

Els mateixos, menos RAFELET.

Una llarga pausa. PEPA arregla per la pastera, mirant de reüll CINTO. Aquest s'està a la punta del banc, un colze sobre la taula i el cap en la mà. QUIRZE se'ls contempla a tots dos amb una rialleta maliciosa.

QUIRZE (*anant cap a la taula*): Ara, ben mirat, potser faig nosa.

PEPA: Fuig, home! No ho coneixes?

QUIRZE: Vaja! Bé prou que t'entenc. (*Agafa un llum i l'encén a la llumenera.*)

PEPA: Te dic que no, si no és cap hora.

QUIRZE: Anem, bojota! Ja ho sé què vols dir. A on és la meva cleda?

PEPA (*acompanyant-lo a la porta del fons esquerre*):
Mira: la primera porta que trobaràs a mà dreta.

QUIRZE: Al costat de la cuina? Ja m'agrada, faré ressopó, si tinc mal de cor.

PEPA: Tu mateix.

QUIRZE (*en la porta, romancejant*): Apa, que tingueu bona nit.

CINTO (*aixecant lo cap, però sense moure's*): Lo mateix, noi.

PEPA: Descansa de gust.

QUIRZE (*Després d'haver-se girat per anar-se'n, se repensa.*): Ah! I enteniment, sentiu?

PEPA: Deixa-ho anar.

QUIRZE (*rient*): És que tinc d'ésser padrí i me porta pressa.

PEPA: Ves, ves, beneit.

QUIRZE: Veiam què farem. (*Se'n va rient.*)

ESCENA XVI

Els mateixos, menos QUIRZE.

CINTO fa un cigarret, amb el cap baix.

PEPA arregla les cadires, fent soroll expressament i mirant-se de cua d'ull al seu home.

Quan ja no té res més a ordenar, se determina d'encendre un llum.

PEPA (*amb el llum encès a la mà, brandant el cap i mirant-se a CINTO, en veu baixa*): Ai, Senyor!
(Se'n va cap a la cambra de l'esquerra. Quan és a la porta vacil·la, se mira de nou el seu home, i a l'últim se decideix a cridar-lo, molt humil i carinyosa:) Cinto, Cintet...

CINTO (*concentrat, amb ràbia*): Ves! Ves-te-me'n del davant!

PEPA: Però, no siguis així! Lo passat ja no té remei.
(CINTO s'aixeca molt excitat.) Tots hi estem exposats a tenir un mal punt.

CINTO (*llençant el cigarret i agafant una cadira per rebatre-li*) Si no te'n vas!...

PEPA (*entrant a la cambra esparverada*): Valga'm Déu, Senyor!

Quan PEPA és fora, CINTO deixa la cadira, passejant-se un moment per a calmar-se.
 Després agafa un tovalló de dintre el calaix i frega la taula; busca per l'estància, troba un sacotell en un racó i el posa damunt la taula, traient-ne la llumenera, que deixa sobre el banc.

En acabat se treu l'americana i l'armilla, que penja en una cadira, i va per ajeure's.
 D'una mica abans ha començat a sentir lluny soroll d'esquelles i llaunes de petroli que s'acosta ràpidament.
 CINTO escolta. Quan els esquellots són dessota la finestra, salta, irat, de la taula.

CINTO: Cristo de neu! Això hi mancava! *(Se tapa, furiós, les orelles. A baix del carrer continua el terratrèmol dels esquellots.)*

Teló.

ACTE TERCER

La mateixa decoració. És de bon matí.

ESCENA I

CINTO, sol.

A l'aixecar-se el teló l'escena està fosca. La porta i la finestra són tancades. Per les esclotxes d'aquesta última entren raigs de sol. CINTO dorm encara damunt la taula. La llumenera està apagada en el banc del seu costat. Una pausa. Pel carrer se senten xiscles d'auells, algú que passa xiulant i veus que s'escometen. CINTO comença a desvetllar-se.

S'estira, s'aixeca. Després, asseient-se en la taula, se frega els ulls i mira estranyat al seu entorn, sense donar-se compte d'on se troba. A poc a poc li retorna la consciència de lo passat, baixa de la taula, torna a estirar-se badallant i obre la finestra. El sol entra joiosament, quasi horitzontal, amb una gran xiscladissa d'aurenets. Després de mirar un moment per la finestra, CINTO posa la llumenera sobre la taula i se'n va a la cuina. Pel carrer se senten els cascavells d'un carro que passa lentament i la veu del carreter que crida: «Lla... Oh!».

Després, la mateixa veu de carreter canta una cançó popular allunyant-se pausadament, fins a perdre's del tot.² Torna CINTO a la cuina eixugant-se la cara amb una tovallola. Després se posa l'americana i el barret i s'acosta a la finestra.

² La cançó que ha de cantar-se es trobarà al final de la comèdia. Se recomana als directors d'escena que procurin graduar bé totes aquestes pauses, donant-les el seu valor corresponent, per a que produeixin la impressió de calma i ensomniament de la matinada.

ESCENA II

CINTO i PEPA.

PEPA (*sortint de la cambra de l'esquerra amb posat mústic, temerós*): Bon dia.

CINTO *fa un moviment de ràbia, però ni es gira ni contesta. PEPA, brandant el cap desconsoladament, se'n va cap al fons i obre la porta de l'eixida. Després agafa la llumenera de sobre la taula i se dirigeix cap a la cuina.*

PEPA (*girant-se en la porta del fons esquerre, baix i amb temor*): Què voldràs per esmorzar?

CINTO (*mig girat, sorrut*): Lo que voldria, no veure't ni sentir-te.

PEPA (*humil, suplicant*): Però, no em tractis així!
Pensa que si he faltat no ha sigut per la meva culpa...

CINTO (*girant-se en actitud amenaçadora*): Cristo de neu! Surt-te'm del davant!

PEPA: Senyor Déu meu! Quina desgràcia la meva!
(*Se fica a la cuina, desconsolada.*)

CINTO *se passeja amunt i avall.*
Una pausa.

ESCENA III

CINTO i RAFELET.

RAFELET (*sortint en mànigues de camisa de la cambra de dalt l'escala, fresc i alegre*): Bon dia, pare!

CINTO (*sorrut, bo i passejant-se*): Bon dia.

RAFELET (*baixant de pressa*): Heu ben descansat?

CINTO (*lo mateix*): Molt!

RAFELET (*fregant-se les mans i acostant-se a la finestra*):

Eh quin dia més bonic fa avui? Sembla que dongui alegria. (*Mirant per la finestra:*) Ma, quin estol d'aurenetes! I com xisclen, les boges! Ara digueu per què han de volar amunt i avall tan contentes! Té, té, sembla que celebren alguna festa grossa. Alça, voleu!... Si jo tinguésses ales... (*Sense girar-se:*) No hi heu pensat mai, pare?

CINTO (*sense aturar-se*): En què?

RAFELET: En tenir ales.

CINTO *s'atura i queda mirant-se'l.*

RAFELET (*Després d'un silenci, veient que no li respon, se gira i diu*): Què mireu?

CINTO (*tornant a reprendre el passeig*): Res, res.

RAFELET (*Se'l mira tot estranyat. Després d'una pausa pregunta*): Ja heu arreglat la mula?

CINTO (*sense aturar-se*): No.

RAFELET (*dirigint-se cap a l'eixida*): Deixa-m'hi anar, doncs.

CINTO (*passant vers l'eixida*): No et moguis, ja ho faré jo.

RAFELET (*anant per a sortir*): No, home, no cal.

CINTO (*amb un urc*): Te dic que no et moguis!
(*Desapareix per la dreta de l'eixida.*)

*El noi se queda tot estranyat;
després arronsa les espatlles,
se'n va a seure en el cap de la taula
i se posa a xiular tot fent un cigarret.*

ESCENA IV

RAFELET i PEPA.

PEPA (*sortint de la cuina amb una pila de plats*):
Hola, Felet.

RAFELET (*sense moure's*): Bon dia, sogra.

PEPA: Que t'has llevat d'hora! (*Porta els plats a l'armari.*)

RAFELET: No me'n parreu! Avui que podia fer
matinada, de trenc d'alba que no dormo.

PEPA: I la Roseta?

RAFELET: M'ha tret de la cambra per vestir-se.
Ves la totxa! No sé que li hagi de fer vergonya!

PEPA: No en facis cas, ja li passarà. (*Segueix arreglant lo de l'armari.*)

RAFELET *se posa a xiular.*

PEPA: Sembla que estàs molt alegre?

RAFELET: Si n'estic! (*Baixa de la taula.*) Per menes
de mitges ganes que us faig una abraçada!

PEPA: Fuig, fuig!

RAFELET (*S'hi acosta obrint els braços.*): Veniu, vatua
el món!

ROSETA *ha sortit un moment abans
de la seva cambra.*

ESCENA V

Els mateixos i ROSETA.

ROSETA (*del replà de l'escala*): Ep, tu! Mira que algú pot tenir que dir-hi.

RAFELET (*escarnint-la*): Hola! Ja s'ha vestit, senyora vergonyosa?

ROSETA (*baixant*): Que no t'agrada?

RAFELET: Tu diràs!

ROSETA: No! Ves si una noia s'ha de vestir davant d'un home!

RAFELET: I que no ets casada?

ROSETA: No vol dir res.

RAFELET: No pas poc! I lo que és demà no t'ho pensis que et passi!

ROSETA: Ja ho veurem!

PEPA: Ah, criatures!

ROSETA: Ai! És que sí que en som, de beneitons!...
Bon dia, mare. (*L'abraça.*)

PEPA: I doncs, estàs contenta?

ROSETA: Ai, molt n'estic!

PEPA: Ho veus, dona!

ROSETA: I vós també n'esteu, fa?

PEPA: Jo... (*Li escapen les llàgrimes.*)

ROSETA: Bo! Mare...

RAFELET (*a PEPA*): Què teniu?

PEPA (*eixugant-se els ulls*): Res, fills meus, l'alegria de veure-us feliços.

ROSETA (*emocionada, rient*): Renoi de mare!
Que sou estranya, també!

RAFELET: Això és com la rosada, dona, encara refresca.

PEPA: Tens raó, noi. I ara esmorzareu, eh?

RAFELET: Sí, que tinc una carpanta!...

ROSETA: Deixa'm anar a coure't alguna cosa, doncs.

PEPA (*detenint-la*): No et moguis, ja me'n cuidaré jo. Tu fes compliments al teu home.

RAFELET: Sí, noia, creu sempre a la teva mare.

ROSETA (*fent-li una ganyota*): Pobret! Prou t'agradaria!

RAFELET: I tu que te'n mors de ganes.

PEPA: I bé: què voldreu per esmorzar?

ROSETA: Vós mateixa.

PEPA: Us portaré menuts d'ahir i una truita amb tomàtec, eh?

RAFELET: Per mi ja podeu portar lo que vulgueu: me veig amb cor d'escombrar tot lo que es presenti.

ROSETA: Alça, llop!

PEPA: I tu, que no tens gana?

ROSETA: Déu n'hi do! Me sembla que hi faré el meu paperot.

PEPA: Apa, doncs, vaig per amanir-ho. (*Se'n va per la porta del fons esquerre.*)

ESCENA VI

Els mateixos, menos PEPA.

RAFELET: Tu, Roseta, mai diries lo que estava pensant aquesta matinada?

ROSETA (*allunyant-se d'ell*): Fuig, fuig! Ja en deus voler dir una de les teves.

RAFELET (*seguint-la*): No, dona, escolta.

ROSETA: Ca, barret! Me vols enganyar.

RAFELET: Te dic que no.

ROSETA: Mira que si m'enganyes!...

RAFELET: Fes-me lo que vulguis.

ROSETA (*aturant-se*): Veiam, doncs, què pensaves?

RAFELET: Que mereixeria un fart de llenya per mussol..

ROSETA: Ai, mare! I per què?

RAFELET: Perquè sí. Has de pensar-te que encara ahir
vespre m'hauria deixat tallar un dit de la mà
dreta per descasar-me.

ROSETA: Ai! Lo mateix que jo!

RAFELET: Tu també?

ROSETA: Sí, sí.

RAFELET: I per què?

ROSETA: Oh, no ho sé. Me feia un núvol!...

RAFELET: Igual que a mi.

ROSETA: Ves, que sinó que la mare m'havia promès
matar-me d'un fart de llenya, no m'hauria pas
deixat casar.

RAFELET: És dir que et vares casar per força?

ROSETA: I tu?

RAFELET: Jo? Sinó que el pare no m'hauria pagat
la quinta, no m'enganyen pas.

ROSETA: Ara mireu!

RAFELET: Que n'érem de mussols!

ROSETA: És que sí que n'érem!

RAFELET: I ara, que et descasaries?

ROSETA: Ves, ves!... Tu diràs!

RAFELET: Oh! I encara et manca una cosa.

ROSETA: Què?

RAFELET (*somrient amb emoció, a cau d'orella*):
Un ninotet de cabells rossos que s'assembla
a tots dos.

ROSETA (*apartant-se d'ell, vergonyosa*): Calla, calla,
beneit!

RAFELET (*després de contemplar-se-la un moment,
amb un esclat d'entusiasme*): Maleït sigui!...
Vine, que vull fer-te un petó.

ROSETA (*allunyant-se*): Fuig, fuig! No ho coneixes!

RAFELET (*agafant-la*): Vine, dona!

ROSETA (*volent desfer-se*): No, no, que si algú
ens veia...

RAFELET: Tant se val! Ara rai, que no és pecat.

ROSETA: Ja ho sé, però...

RAFELET: Apa, mira que m'enfadaré!

ROSETA (*donant-se*): Ai, que ets amoïnós!

RAFELET: Acosta la cara.

ROSETA: Però que no faci fressa!

RAFELET: No tinguis por.

*Ella li acosta la cara i ell li fa un petó.
En el mateix moment surt QUIRZE.*

ESCENA VII

Els mateixos i QUIRZE.

QUIRZE (*en la porta del fons esquerre*): Bon profit!

Els dos nois se separen avergonyits.

ROSETA (*a RAFELET en veu baixa*): Ho veus?

RAFELET: Mal viatge!

QUIRZE: Feu, nois, feu! Per mi sense compliments!

RAFELET: Bé, home! Que és cap mal?

QUIRZE: Per això mateix. Feu com si no hi fos. I, si heu de quedar per vergonya, m'hi giraré d'esquena.

ESCENA VIII

Els mateixos i PEPA.

PEPA (*sortint de la porta del fons esquerre*):

Hola, Quirze. Ja t'has aixecat?

QUIRZE (*encarant-se-li amb aire de serietat estrafeta*):

I bé, com està lo del bateig?

PEPA: Ves, ves, tabalot! Que esmorzaràs de seguida!

QUIRZE: Ca, dona! Si tinc una bocassa!...

PEPA: Massa beure d'ahir. (A ROSETA:) Tu, noia.

ROSETA: Què mana?

PEPA: Hauries d'arribar-te a la font per aigua fresca.

ROSETA: Teniu raó. (*Va cap a la pastera per a agafar el càntir.*)

RAFELET (*seguint-la*): Ja vinc jo també.

QUIRZE: Què hi dius, Pepa? Sembla que els ha passat aquell esfereïment.

RAFELET (*volent prendre el càntir de ROSETA*):

Deixa, dona! Ja te'l duré, el càntir.

ROSETA: I ara! Què semblaria?

PEPA: Felet: tu porta'n una galleda per posar el vi en fresc.

RAFELET: Just! Doneu-me-la.

PEPA: A baix en trobaràs una.

RAFELET: Anem, doncs.

Els dos nois van cap a l'eixida.

QUIRZE: Ah! Escolteu ara que hi penso. No diu que hi ha una mula per vendre aquí a la vora?

PEPA: Mula? Que jo ho sàpiga, no. (*Passa cap a la taula.*)

ROSETA: Sí, dona! Deu ser la de ca l'Estrac.

QUIRZE: Justa la fusta, noia.

ROSETA: Que voleu anar a veure-la?

QUIRZE: Si no fos gaire lluny, bé m'hi arribaria.

PEPA: No, és aquí mateix.

ROSETA: Tot anant a la font vos hi puc ensenyar.

QUIRZE: Apa, doncs, eixerida.

ESCENA IX

Els mateixos i JOANIC.

JOANIC (*entrant per l'eixida*): Bon dia.

PEPA: Hola Joaníc.

ROSETA (*a JOANIC*): Que ja has esmorzat?

JOANIC: No, ara mateix m'aixeco.

ROSETA: Doncs, feu-ne també per ell, mare, que esmorzarà amb nosaltres.

QUIRZE (*a JOANIC*): I bé: com ha provat el tiberi?

JOANIC: Pse!... Com aquell.

QUIRZE: És clar, home! No em vas voler creure... N'hi mancaven un parell de gots encara.

JOANIC (*baixant cap a la taula*): Ja ho sé què voleu dir!

ROSETA (*de la porta de l'eixida a QUIRZE*): Apa, que veniu o què?

QUIRZE (*pujant cap a l'eixida*): Anem roser de tot l'any!

PEPA (*seguint-los*): No trigueu gaire, sentiu, que ja tinc la truita a punt de fer.

ROSETA: No, mare.

ROSETA, RAFELET i QUIRZE
desapareixen per la dreta de l'eixida.
La PEPA se'n va cap a la cuina.

ESCENA X

PEPA i JOANIC.

JOANIC (*crident-la quan ja està per desaparèixer*): Pepa.

PEPA: Què mana?

JOANIC: No et moguis, que tenim d'enraonar.

PEPA (*fent acció d'anar-se'n*): Espera't que posi la paella al foc.

JOANIC: No, no, té d'ésser ara mateix, que ningú destorba. (*Acostant-s'hi, bo i baixant la veu*):
Què sigué lo d'ahir vespre?

PEPA (*fingint sorpresa*): Què?

JOANIC: No vinguis a fer el desentès. Que et penses que no vaig veure-ho que volies dissimular?

PEPA: Jo?

JOANIC: Vaja, siga'm franca! Què vàreu tenir ahir vespre amb el teu home?

PEPA: Ai, res! Ja t'ho vaig dir.

JOANIC: Sembla mentida que em facis aquests papers!

PEPA: Però si no sé de què te les heus!

JOANIC: Massa que ho saps! Sinó que vols amagar-ho perquè et dona pena. Però a mi no m'enganyes, ho sents? Vull dir-te que ho vaig ben veure que tenia el braç aixecat amenaçant-te.

PEPA: Que no, Joanic!

JOANIC: Que em diràs que no! Mira si ho vaig veure, que si no hagués sigut pel dia que era, ja t'asseguro que no queda pas així. En tota la nit no he pogut aclucar els ulls pensant-hi! I després no cal sinó mirar la cara que fas. Si els altres no la veuen, jo sí que la veig. D'ahir amb avui no semblés la mateixa!

PEPA (*no podent fingir més*): Soc molt desgraciada, Joanic! Més de lo que puguis figurar-te.

JOANIC: Però com ha sigut això

PEPA: Ja t'ho pots pensar: aquell mal home d'en Xibeques va dir a en Cinto com me trobava...

JOANIC: El murri!

PEPA: Ell va posar-se com un mal esperit. I d'ençà d'aleshores que no m'ha mirat la cara. (*Plora.*)

JOANIC: Què em dius?

PEPA (*plorosa*): Ai, Joanic! Jo no sé lo que passarà! Tinc por de qualsevol cosa.

JOANIC: No t'espantis, dona!

PEPA: És que va fer-me unes amenaces...

JOANIC (*encès de pensar-hi*): Oh! Que s'hi miri! Tant com jo pugui, malaventurat qui provi de tocar-te un fil de roba! (*Amb una foguerada d'ira:*) Ni que fos el mateix rei, perquè l'escanyaria!

PEPA (*esporuguida*): Joanic, per l'amor de Déu!...

JOANIC: No, no, amb això sí que no hi vull jugar!

PEPA: És que jo també vaig faltar de no dir-li com estava.

JOANIC: Si vas faltar, la culpa és de qui et feia de consell.

PEPA: Ai, sí! Ni mai que m'hagués cregut a ningú!

JOANIC: O que jo no hagués sigut un trist treballador.

PEPA (*després d'un curt silenci*): Per què?

JOANIC (*molt concentrat*): Maleït sigui! El ser pobre fa ser covard!

ESCENA XI

Els mateixos, ROSETA i RAFELET.

ROSETA (*entrant corrents per l'eixida, bo i girada cap a fora*): Ela, que no m'ha atrapat!

RAFELET (*corrent, amb la galleda, darrere d'ella*):
Perquè la galleda xarbotava i no podia córrer.
(*La deixa al costat de la pastera.*)

PEPA: Que heu anat de pressa!

RAFELET: I l'esmorzar?

PEPA: Ai! Encara us tinc que fer la truita! (*Va cap a la cuina.*)

ROSETA: I doncs, què penseu? (*Amb el càntir enlaire*):
Qui vol una tirada d'aigua fresca?

JOANIC: Vinga, eixerida! (*Agafa el càntir i beu a galet.*)

PEPA (*en la porta del fons esquerre*): Tu, Roseta.

ROSETA: Què mana?

PEPA: En acabat podreu arribar-vos a l'hort a collir pebrots i tomàtecs per dinar.

ROSETA: Just! I de passada l'ensenyaré a aquest.
(Per RAFELET.)

PEPA: Això mateix. (*Se fica a la cuina.*)

ESCENA XII

Els mateixos, menos PEPA.

JOANIC (*deixant de beure*): Té, i gràcies, perdiueta.
(*Dona el càntir a la noia.*)

ROSETA: Noi, t'has ben refrescat. (*Posa el càntir sobre la taula.*)

JOANIC: Ja em convenia.

ROSETA: Lo que has de mirar que no et faci mal.
Diu que l'aigua és molt dolenta a l'endejú.

JOANIC (*somrient amb bondat*): Pas donada de les teves mans, dona!

RAFELET (*a ROSETA*): Escolta, tu: que és gaire lluny, l'hort?

ROSETA: No, el tenim aquí darrere mateix.

RAFELET: Saps què podríem fer, doncs?

ROSETA: Anar-hi a esmorzar?

RAFELET: Endevinada!

JOANIC: Ben pensat, nois

ROSETA: I tu també has de venir.

JOANIC (*bondadosament*): No, dona, no, que us faria nosa.

ROSETA: Què nosa! (*A RAFELET*;) Mira, si ell no ve, jo tampoc.

RAFELET: Veiam què farem, doncs!

ROSETA: És que me l'estimo molt, a en Joanic, sents?

RAFELET: Ep, tu, que en tindrè gelosia!

JOANIC: No, home, no! No veus que li soc padrí?

ROSETA: I no pas per això tot sol.

JOANIC: I doncs, per què més, veiam?

ROSETA: Perquè quan n'havia fet alguna i la mare em volia estovar, tu sempre em defensaves.

JOANIC: Ah, mira-te-la!...

ROSETA: Vaig a posar-ho tot dintre un cistell i marxarem de seguida. (*Va cap a la cuina.*)

RAFELET: Ja cal que t'afanyis, perquè tinc una gana!...

ROSETA: Menja't una cama d'en Joanic, per començar

JOANIC: Ep, noia, que tenen amo!

ROSETA (*rient*): Vaja, no et facis el mesquí, per tan poca cosa.

RAFELET: Ah beneitona!

ROSETA se'n va per la porta del fons esquerre.

JOANIC (*contemplant-la embadalit*): Que és eixerida! Igual que la seva mare quan era noia.

ESCENA XIII

Els mateixos, menos ROSETA.

JOANIC (*després d'una curta pausa, acostant-se a RAFELET, que està fent un cigarret prop de la taula*): Felet, te n'has endut una xicota de les que ja no en corren. Pots estar-ne ben content.

RAFELET: Bé prou que n'estic, vatua el món!

JOANIC: Oh! I encara no saps lo que és! Fes que la vagis tenint per coneguda, llavors ho veuràs si en val de moneda! Ja cal que te'n portis bé.

RAFELET: Deixeu-ho anar!

JOANIC: Sí, perquè s'ho mereix. (*Emocionant-se gradualment:*) I jo t'ho estimaré com si ho fessis per una meva filla. L'he vista de tan petita, que li porto voluntat lo mateix que si li fos pare. Més i tot, jo crec! És tan neta, tan polida, tan treballadora!... I, sobretot, tan alegre! Sempre refila com un aucell.

RAFELET: Ja serem dos. Jo també n'hi caragolo més!...

JOANIC: Ella de diners no en pot tenir...

RAFELET (*amb curiositat natural*): No?

JOANIC (*sabent-li greu que li hagi escapat*): Bé, ja veuràs... Pobre, pobre.....

ROSETA, *amb un cistell de canyes, i la PEPA, amb un porró, surten de la cuina.*

ESCENA XIV

Els mateixos, PEPA i ROSETA.

ROSETA: Que anem?

RAFELET (*deixant a JOANIC*): Sí, que la rata ja em corre pel ventre.

PEPA: Tu, Felet, porta el porró. (*Allargant-li.*)

RAFELET: Doneu.

ROSETA (*anant cap a l'eixida*): Apa, Joanic.

JOANIC (*roncejant*): Ben mirat, per això, potser valdrà més que no vingui.

ROSETA: Bo! Ara te'n desdius?

PEPA: I per què no tens d'anar-hi?

JOANIC: Ja veuràs... si tu t'has de quedar sola...

PEPA: Ves, ves. Poc que et necessito per res.

ROSETA (*agafant-lo per un braç*): Apa, home!

RAFELET (*de la porta de l'eixida*): Afanyeu-vos que tinc mal de cor.

JOANIC (*a PEPA, bo i anant cap a la porta, estirat per ROSETA*): Qualsevol cosa, per això, com que serem a la vora...

PEPA: Estigues, tranquil.

ROSETA: Adeu-siau, mare.

RAFELET, ROSETA i JOANIC
desapareixen per la dreta de l'eixida.

PEPA: Que vagi de gust.

RAFELET (*des del carrer*): Adeu-siau.

PEPA *se queda en la porta mirant-los i fent adeu amb la mà.*
Se senten les veus dels dos nois que, dient «adeu-siau», se perden per la dreta.

PEPA (*després d'una pausa, melangiosament*):
Que n'estan d'alegres! (*Se gira i va cap a la taula tot passant-se la mà pel front.*) Ai, Senyor!
(*Distreta, va cap a l'armari, després torna a la taula, passant-hi d'esma el davantal amb aire ensomniat.*)

ESCENA XV

PEPA i XIBEQUES.

XIBEQUES (*en l'eixida*): Amb llicència.PEPA (*sense girar-se*): Endavant.XIBEQUES (*entrant*): A on tens el teu home?

PEPA: Deu ser per baix. Crida'l, si vols.

XIBEQUES: No, no, que faci. (*Acostant-s'hi*) I doncs, com ha anat?PEPA (*girant-se-li, rabiosa*): Com ha anat? Mai hauria dit que tinguessis tan poca vergonya!

XIBEQUES: I ara! De què te les heus?

PEPA: Fes-te el desentès, home, si coneixes!

XIBEQUES: Com que no sé què t'empeny, que tant rodolis.

PEPA: No ho saps, eh? No ho saps?

XIBEQUES: No que no ho sé.

PEPA: Lo que no saps tenir paraula.

XIBEQUES: Jo?

PEPA: Sí, tu. Què vares dir-li a en Cinto?

XIBEQUES: Lo mateix que vàrem quedar.

PEPA: Mentida!

XIBEQUES: Que em diràs que és mentida?

PEPA: Sí senyor. Per les teves conveniències, i sense recordar-te de lo que m'havies promès, vares descobrir-li tot... quan te devia... tot, tot!

XIBEQUES: No és veritat.

PEPA: Què vens a negar-me, si ell mateix m'ho va dir.

XIBEQUES: Què va dir-te?

PEPA: Que tu li havies explicat tot.

XIBEQUES: Això va dir en Cinto.

PEPA: Així que tu vas anar-te'n.

XIBEQUES: Bé, vaja! Ja ho entenc.

PEPA: Què és lo que entens?

XIBEQUES: Com que va veure que de mi no en podia treure l'aigua clara, va mirar d'agafar-ho així per fer-te cantar.

PEPA (*després d'un petit silenci, amb desconfiança*): Vols dir?...

XIBEQUES: N'estic segur! I tu devies ser tan fleuma que tot seguit t'hi vares deixar caure. Mereixeries un fart de llenya per cataplasma!

PEPA (*passant cap a l'esquerra*): Què hi farem! Si jo m'hagués pensat...

XIBEQUES (*després d'una curta pausa*): I com s'ho va prendre?

PEPA: No m'hi facis pensar, encara tota m'esgarrifo.

XIBEQUES: Però tu el degueres amansir de seguida?

PEPA: Ca, home! Ha passat la nit sobre aquesta taula.

XIBEQUES: Què em dius?

PEPA: Lo que sents. Si no me'n vaig del seu davant, d'un cop de cadira m'estavella.

XIBEQUES: Malament!

PEPA: Ai, Xibeques! Ni mai que me n'haguessis parlat d'aquest matrimoni!

XIBEQUES: Bé, dona! Això serà la primera foguerada. Quan ell vegi que ja no hi ha remei, que de cap manera pot sortir-se'n, se resignarà per no tenir un mal viure. Tu sempre ves-li amb manyagueria.

PEPA: Bé prou que ho faig, mare de Déu! Però com si res, ni menos vol sentir-me.

XIBEQUES: No te'n cansis, per això. Diu que amb paciència i saliva un mosquit se va menjar una griva.

*Se sent estossegar a CINTO
en l'escala de l'eixida.*

PEPA: Calla. El sento que puja.

ESCENA XVI

Els mateixos i CINTO.

XIBEQUES (*anant-lo a rebre cap a la porta*): Hola, Cinto.

CINTO (*entrant sorrut*): Hola. (*Baixa cap al prosceni per entre la taula i la finestra.*)

XIBEQUES: I doncs, que et vindrà bé de passar comptes?

CINTO: Ara?

XIBEQUES: Sí, home. Ja porto tots els patracols a punt.

CINTO (*a PEPA*): Escolta, que és aixecat en Quirze?

PEPA: Ja fa estona.

CINTO: I on ha anat?

PEPA: A ca l'Estrac per mirar-se una mula.

CINTO (*encarant-se amb XIBEQUES*): Bé, doncs: ja pots agafar la porta tu i els teus papers, si no vols que t'ho digui d'una altra manera. Farsant, més que farsant!

PEPA (*fent un moviment, sense gosar intervenir*):
Ai, Déu meu!

XIBEQUES (*a CINTO*): Però què et passa?

CINTO: Encara tens vergonya de preguntar-ho?

XIBEQUES: Me penso que jo no t'he faltat per res.

CINTO: No! Si coneixes te'n donaré les gràcies de lo bé que m'has servit!

XIBEQUES: Hi hauria molt que enraonar d'això.

CINTO: Que en tens pocs, de modus!

XIBEQUES: No maltractis, ho sents? Que tanta culpa hi ha per una banda com per altra.

CINTO: Aquesta sí que és bona! Quina culpa hi tinc jo si m'heu enganyat?

XIBEQUES: A poc a poc. És que ningú t'ha enganyat.

CINTO: Ah, no?

XIBEQUES: No senyor. Si per cas l'engany te l'has fet tu mateix.

CINTO: Ai bon treball! Potser sí que encara es pensa donar-me'n entenent.

XIBEQUES: Escolta home, escolta. Que vares res tu preguntar de com estava la Pepa?

CINTO: I què vols dir amb això?

XIBEQUES: Que vegis com te podíem enganyar si encara estàs dejú de fer cap pregunta.

CINTO: És que obligació teníeu de dir-ho mal que no ho preguntés.

XIBEQUES: Oh! També era de pensar que ja ho sabies i te en consolaves.

CINTO (*indignat*): Jo? Cristo de neu! (*L'envesteix.*)

PEPA (*volent-lo detenir*): Cinto!

CINTO (*amb un revolada*): Deixa'm estar, tu també! Tant valeu l'un com l'altre!

PEPA (*reculant espaordida, amb les mans juntes*): Valga'm Déu Senyor!

CINTO (*a XIBEQUES, amb ràbia concentrada*): I tu, ves-te'n, creu-me, abans no te n'hagis de penedir d'haver vingut.

XIBEQUES: T'ho agafes malament.

CINTO (*amenaçador*): Xibeques!...

XIBEQUES: Sí, home. Això de cridar i enfilarse com un carbasser deixem-ho per les dones; tampoc se'n fa res... Entre família val més tractar-les enraonadament, les coses.

CINTO: És que no n'hi vull més, de tractes amb tu. Ja en tinc prou de les teves embusteries.

XIBEQUES: Encara no pots dir que te n'hagi feta cap.

CINTO: Què goses enraonar! Si tens la veritat privada.

XIBEQUES: Això són ganes de moure raons perquè sí.

CINTO (*interrompent-lo*): Ahir mateix, home, ahir mateix! No ho sabies, fa, lo que et deu aquesta? (*Per PEPA.*)

XIBEQUES: Del cert no que no ho sabia.

CINTO: Tens la cara més gruixuda que una sola d'espardenya!

XIBEQUES: Tractar malament no és cap raó.

CINTO: Com és, doncs, que a ella li deies que et devia deu mil lliures?

PEPA: I no és veritat que les hi degui!

XIBEQUES: No, que no és veritat. Per això vaig voler-m'ho repassar.

CINTO: I doncs, què te deu?

XIBEQUES: Posat a lliures, i si no m'he descomptat, venen a ser nou mil nou-cents seixanta-quatre.

CINTO: Sí que s'ho val la diferència!

PEPA: No te'l creguis pas! No és veritat que li degui Aquesta borratxeria.

XIBEQUES: Pepa, no diguis lo que no saps.

PEPA: No, senyor, que no t'ho dec.

XIBEQUES: Això rai, no costa res mirar-ho. Potser sí que vaig errat! El teu home sap de comptes i ho repassarem.

CINTO: No hem de repassar res. Tant li fa que t'ho degui com no. De cap manera cobraràs ni una malla!.... (Agafa una cadira i s'asseu vora de la taula.)

XIBEQUES: Això és bo per dir.

CINTO: Bé prou que es veurà!

XIBEQUES: Sembla que sí que es veurà! Els papers canten.

CINTO: Tant se me'n dona si canten com si xiulen! Ella era viuda i tot són papers mullats.

XIBEQUES: Ah!... Potser sí, pobret! Això et figuraves? Que et penses que dormo a la palla?

PEPA: Com que sí que té raó! Que ho sé jo lo que he firmat?

XIBEQUES: Tu lo que no vols no saps.

CINTO: Si no és pas aquesta la qüestió. Havent-hi la noia, s'ha de veure si ho podia fer.

XIBEQUES: Sí senyor, que podia. El meu germà va deixar-la mestressa de vendre i empenyar lo que volgués.

CINTO: Bé, bé, la justícia ho dirà.

XIBEQUES: Per mi sí que... De la vostra pell se faran tiretes.

CINTO (*aixecant-se*): S'ha de veure això. Que et penses que no hi ha d'haver llei per privar que un brètol escorxi com vulgui a una pobra dona?

PEPA: I sense consciència que m'ha escorxat!

XIBEQUES: Enraona encara, després dels favors
que t'he fet.

PEPA: Tu? Si no en faries cap a la camisa que portes.

XIBEQUES: I els diners que t'he deixat?

PEPA: Pocavergonya! (A CINTO:) Has de pensar-te que
ja els té cobrats i recobrats amb lo que em feia
pagar de pensions.

CINTO: Massa que m'ho penso!

XIBEQUES: És mentida. (A CINTO, *forfollant per a
treure's uns papers de la butxaca de la brusa:*)
Vull que vegis les escriptures.

PEPA: Ah, sí!... Les escriptures!... I abans de fer-les?
Quan m'ho anaves deixant de mica en mica
amb pagarés?

XIBEQUES: Allò era una altra cosa.

PEPA: Un lladrocini era! (A CINTO:) Fes-te creus!
Fins el quinze per cent li he pagat.

CINTO (a XIBEQUES, *donant un cop de puny a la taula*):
I encara parles de cobrar?

XIBEQUES: Perquè s'hi avenia!

CINTO: Mira, fes lo que vulguis, però t'aviso: abans
de que puguis ajudar-te de res d'això, t'he
de trencar l'ànima que tens, per botxí, lladre
i embustero.

ESCENA XVII

Els mateixos i QUIRZE.

QUIRZE (*en l'eixida*): Ei! Què són aquests crits?

CINTO (*girant-se i mudant ràpidament d'expressió*):
Hola, Quirze. Com ha anat això?

XIBEQUES (*igualmente*): Ja heu fet tractes?

QUIRZE: Ca, home! Si me n'han demanat una gateria!

CINTO: Devien voler que els compressis les ganas.

QUIRZE: I vosaltres què teníeu?

CINTO: Res, els estava contant el pas d'aquell gitano.

QUIRZE: Doncs, mira: qualsevol hauria dit que us barallàveu.

PEPA: I ara! No ho coneixes?

XIBEQUES (*a* CINTO): I l'altre què hi va dir?

CINTO: L'altre? (*Amb intenció*) Res no va dir.
Va girar cua corrents de por que li escalfessin les orelles.

XIBEQUES: Que en devia ser, de covard!

CINTO: Home... M'agradaria veure-t'hi a tu, que tant galleges!

PEPA (*interrompent-los vivament*): Bé, bé, deixeu-vos de coses. Què voldreu esmorzar?

QUIRZE: Ja veuràs, ara que ens trobem tots quatre reunits i ningú ens destorba, me sembla que lo millor seria que comencéssim a parlar de la qüestió d'interessos.

CINTO: Ca, totxo! Val més que esmorzem.

PEPA: I sí, home!

QUIRZE: Què hi dius tu, Xibeques?

XIBEQUES: Per mi, com vulgueu.

CINTO (*a* PEPA): Ves, ves per l'esmorzar. Ja sobrarà temps per lo altre.

PEPA se'n va cap a la cuina.

QUIRZE: No massa. Aquesta mateixa tarda penso marxar si no ve res de nou.

PEPA (*girant-se i reculant*): Què? Tan aviat vols anar-te'n?

CINTO: Deixa'l dir! Bé prou que l'en privaré de que se'n vagi.

QUIRZE: No, noi, no, ara ja us he fet el compliment. Hostes i peix, aviat empesten.

PEPA: Això sí que no ho diguis.

CINTO: Ja pots quedar-te tant com vulguis, que sempre seràs ben vist com el primer dia.

QUIRZE: S'estima la finesa, nois, però cadascú sap lo que li convé. Encara tinc unes miques de garbes per batre, i vull ser a casa com més aviat millor.

XIBEQUES: Si has d'anar-te'n, doncs, val més deixar les coses ben enraonades.

QUIRZE: Àngela! Així no hi ha perill de que surtin diferències ni embolics.

PEPA: Però esmorzem de primer.

CINTO: I és clar! No hi estarem pas tant!

QUIRZE: No, no, ja esmorzarem en acabat.

XIBEQUES: Sí, noi. Feina feta no té destorb.

QUIRZE: Seiem-hi, doncs? (*Agafa una cadira i s'asseu al costat de la taula.*)

XIBEQUES: Seiem-hi. (*S'asseu a l'esquerra de QUIRZE.*)

PEPA s'asseu més cap a l'esquerra,
prop de l'armari, quedant-se capbaixa
amb posat de culpable.
CINTO es queda dret
entre la taula i la finestra.

QUIRZE: Agafa una cadira, Cinto.

CINTO: Ja estic bé, dret. (*Se passeja amunt i avall.*)

QUIRZE: Seu, home. Sembla que es parli millor assegut. (A XIBEQUES:) No ho trobes?

XIBEQUES: Tant li fa! Engega, engega.

QUIRZE (*després d'un recolliment*): Bé, doncs. De la manera com s'ha fet aquest casament, tant així... a l'esgarrapada, podríem dir, mai s'ha parlat de coses d'interessos.

XIBEQUES: Per falta de temps.

QUIRZE: Just, noi. Tant és així, que ni jo sé com està la Pepa, ni vosaltres com se troba en Cinto.

XIBEQUES: Se pot dir que hem anat a la confiança els uns dels altres.

QUIRZE: Com aquell que compra melons a ull.

XIBEQUES: Això mateix, si l'encerto l'endevino.

QUIRZE: Jo em penso, doncs, que ningú es pot donar per enganyat si al venir l'hora d'encetar el meló no li surt lo que li semblava.

XIBEQUES: Parles com l'evangeli.

QUIRZE: Entesos. I ara anem a lo que volia dir-vos. En Cinto és un home de totes prendes, això no se li pot llevar.

CINTO (*nerviós*): Bé, home...

QUIRZE: Calla i no et tornis vermell, que et faig justícia. (*Als altres dos*): Tocant al personal, doncs, m'hi jugaria el coll que la Pepa en quedarà ben satisfeta. Però si hem de parlar franc, i mirant-ho pel cantó de la butxaca, potser no hagi fet el partit que es mereixia.

PEPA: Què?

XIBEQUES (*a QUIRZE*): Vols dir que en Cinto...?

QUIRZE: Res, que es troba una mica atrassat d'interessos, veus-ho aquí.

PEPA (*aixecant-se*): Ai el grandíssim!

XIBEQUES (*a QUIRZE*): Però no deu ésser gran cosa tot plegat.

QUIRZE: Ja veuràs, segons com se mira. Entre lo que jo li he deixat i lo que deu a d'altres, sempre se n'irà a la ratlla de dues-centes cinquanta unces.

PEPA (*no podent-se aguantar*): L'estrafalari!

XIBEQUES: Així, digues que no li deu quedar un pam de terra que sigui seva? (*S'aixeca.*)

QUIRZE: Si vol pagar-ho tot, poca cosa li quedarà.

PEPA (*a CINTO*): Pocapena! Podies ben atracallar-me, com hi ha món!

XIBEQUES (*a CINTO*): Per què no m'esvalotes, ara?

QUIRZE (*contenint-los*): Bé, no heu pas d'enfadar-vos per això!

PEPA (*a QUIRZE*): Ves al dimoni tu! Ja us heu ben apartat!

XIBEQUES (*a CINTO*): Torna'm a dir tot allò que has dit!

PEPA: I a mi també, si goses!

CINTO (*encarant-s'hi*): Cristo de neu! No cridem, no cridem!

XIBEQUES: Torna'm a dir farsant i trapella!

QUIRZE (*sense entendre lo que passa.*): Però què diable teniu?

CINTO: A aquesta no li queda un xavo per fer cantar un cego.

PEPA: I a tu ni diners ni modus, te queden.

QUIRZE: Però com pot ser?

CINTO (*per XIBEQUES*): Aquest se li ha xuclat tot, l'escanyapobres.

XIBEQUES: Encara no faig com tu, que busques una dona rica perquè et mantingui.

QUIRZE (*esclatant de cop*): Estafes! Més que estafes!

XIBEQUES: I vosaltres què sou?

PEPA: Un parell d'embusteros són.

CINTO (*a PEPA*): Tu calla, ho sents?

PEPA: No vull callar! Soc a casa meva.

XIBEQUES: Ben dit, Pepa!

CINTO: Cristo de neu!

QUIRZE (*a CINTO*): No et deixis trencar el respecte!

CINTO (*a PEPA*): Per força callaràs!

PEPA: Prova de tocar-me!

CINTO (*investint-la*): Si et tocaré?

Entren corrents per l'eixida, JOANIC, RAFELET i ROSETA, aquesta amb el cistell.

ESCENA XVIII

Els mateixos, JOANIC, RAFELET i ROSETA.

JOANIC (*a CINTO, bo i posant-se davant de la PEPA*):
Ep, tu! Què t'has pensat?

ROSETA (*abraçant a la seva mare*): Mare!

CINTO (*a JOANIC*): Ves-te'n, si no vols rebre tu també!

JOANIC: Te'n guardaràs de tocar-la, ho sents?

RAFELET: Però, què és això?

CINTO (*amb el puny clos, a PEPA*): Ja me la pagaràs!

PEPA: Amenaça'm encara, si coneixes!

CINTO: Tots me la pagareu! (*Passa a la dreta.*)

XIBEQUES (*de l'esquerra*): I què t'hem de pagar?

RAFELET (*mirant, estranyat, a tots*): Però, què passa?
Què teniu?

QUIRZE: Que són uns gitano!

XIBEQUES: I vosaltres uns traficaires!

RAFELET (*a QUIRZE*): Però, per què, veiam?

JOANIC (*a PEPA*): Expliqueu-vos.

QUIRZE (*a RAFELET*): No tenen ni una pesseta.

PEPA (*a JOANIC*): Són més pobres que una rata.

RAFELET (*impulsivament*): Us està bé! Me n'alegro!

CINTO: Pots ben alegrar-te'n, ximple!

RAFELET: Sí, senyor. M'agrada que us hagueu quedat
penjats!

QUIRZE: Més ho pagaràs tu que ningú més!

RAFELET: De mi, tant se me'n dona. (*A QUIRZE*):
Però vós també us en gratareu la butxaca.

QUIRZE: Jo?

RAFELET: Sí, vós! No burxàveu sempre perquè es fes
aquest casament?

CINTO: Ja t'asseguro que se'n pot ben alabar!

QUIRZE (*reculant cap al fons*): Ep, no em donguis
les culpes, ara! Tant desig ne tenies tu com jo
de que es fes.

CINTO: Perquè m'ho pintaves com una cosa de l'altre
món.

RAFELET: Doncs, ara que vagi pintant. (*A QUIRZE*):
Podreu anar al camí ral a cobrar.

QUIRZE: Mentre quedi lo del teu pare per fer
estelles...

JOANIC (*a XIBEQUES*): I tu també, ves a mar que et paguin.

XIBEQUES: Això rai, ho pagaran els terrossos.

CINTO: Ja ho veurem si ho pagaran!

XIBEQUES: I és net que ho veurem! (*Passa cap al fons dreta, trobant-se de costat amb en QUIRZE.*)

PEPA (*als dos usurers*): Vosaltres heu fet l'engany, vosaltres heu de pagar-ho.

RAFELET: Sí, senyor.

JOANIC: Cap d'ells té de cobrar res!

QUIRZE: Això són ganys d'enraonar.

XIBEQUES: Si no voleu pagar a les bones, ho cobrarem a les males.

PEPA: Massa que ho tens cobrat, esgarrapacristos!

RAFELET (*a QUIRZE*): I vós també.

QUIRZE: Jo?

CINTO: Sí, també m'has escorxat sense vergonya.

XIBEQUES (*a QUIRZE*): Ja ho veus, així paguen els favors.

QUIRZE: Desagraïts! Més que desagraïts!

JOANIC: No crideu, gaire, perquè us escalfarem les costelles!

QUIRZE: Ja en parlarem de tot això!

XIBEQUES: Davant de la justícia en parlarem!

CINTO: Al primer que provi de citar-me li tinc de trencar el rosari de l'esquena.

QUIRZE: Demà mateix ho tindrà embargat tot.

CINTO: Cristo de neu!...

XIBEQUES (*a PEPA*): I tu també.

CINTO: Proveu-ho!

QUIRZE: Mala mort tingui si no ho faig!

PEPA: Cap de vosaltres la pot tenir gaire bona!

XIBEQUES (*a PEPA*): Calla, tu, miserable!

JOANIC: Què diu aquesta ratapinyada?

RAFELET: Au, fora, escanyapobres!

CINTO: Brètols!

QUIRZE: Perdularis!

XIBEQUES: Anem, Quirze! S'han ben ajuntat la gana
i la fam. (*L'agafa per un braç i se l'endú cap
a l'eixida.*)

JOANIC: Aneu, esgarrapacristos!

QUIRZE: Estafes!

RAFELET: Sangoneres!

XIBEQUES (*anant-se'n per la dreta de l'eixida,
junt amb QUIRZE*) Morts de gana!

PEPA: Estiracordetes!

CINTO: Lladres manyacs!

QUIRZE (*cridant a l'escala de l'eixida*): Ja les pagareu
totes plegades!

JOANIC (*en la porta de l'eixida*): Arri lluny! Mengia!

ESCENA XIX

Els mateixos, menos QUIRZE i XIBEQUES.

ROSETA (*tota espaordida, en l'esquerra*): Jesús, quina
gent!

PEPA: Són pitjors que mals esperits.

JOANIC (*baixant cap a l'esquerra a ajuntar-se amb
les dones*): Redeu! Que provin de fer res!

RAFELET: Els hem de clavar una allisada!...

ROSETA: Ai! A mi les cames totes me tremolen.

RAFELET: Renoj, que ets valenta!

ROSETA: Si fèieu aquells crits!

RAFELET: Al meu costat no has de tenir mai por, dona!

CINTO (*que fins ara ha estat passejant-se tot sol en la dreta*): Noi.

RAFELET (*girant-se*): Què mana?

CINTO: Anem a collar la mula.

RAFELET: Per què?

CINTO: Perquè jo t'ho mano.

PEPA: I on vols anar?

CINTO: No n'has de fer res, tu.

JOANIC: Me sembla que no t'ha faltat per fer-te una pregunta.

CINTO: I tu no t'hi fiquis allí on no et demanen.

JOANIC (*entre dents*): Maleït sigui!

CINTO: Au, Felet, enllestim!

RAFELET: Però dieu per què hem de collar-la?

CINTO: No et tinc pas de donar tantes explicacions.

PEPA (*a RAFELET*): Creu al pare, noi.

ROSETA: Sí, home.

RAFELET: És que ja li conec la intenció.

CINTO: Tant si me la coneixes com si no me la coneixes, anem, te dic.

RAFELET: Bé, doncs ja s'ha acabat això de que em maneu com una bèstia.

CINTO: Ai bon treball!

PEPA: No t'enfadis, Cinto, ja t'ajudaré jo a collar-la.

CINTO: Tu? No en vull res de tu! Ja em triga d'ésser a casa per no veure't.

PEPA (*esfereïda*): Reina santa! Que vols deixar-me?

CINTO (*sense tornar-li resposta*): Anem, noi.

RAFELET: I us penseu que jo plantaré a la Roseta?

ROSETA (*agafant-se a ell*): Ai, no, Felet, no em deixis!

RAFELET: No tinguis por.

CINTO: Que anem te dic, i prou!

RAFELET: A poc a poc. Quan jo no la volia, me la vàreu fer prendre per força, me vàreu casar com aquell que aparia una bèstia. Doncs ara, per ben casat soc. I aneu errat si us penseu que en Felet és capaç de fer semblant pillada.

JOANIC: Ben dit, noi!

CINTO (*a RAFELET*): Faràs lo que jo et mani, ho sents? Per alguna cosa soc el teu pare.

JOANIC (*sense poder-se contenir*): Lo que ets un valent brètol!

CINTO: Tu fica't la llengua... a la butxaca.

*JOANIC, rabiós, amb prou feina pot retenir
la seva indignació.*

PEPA: Però, Cinto! Per què has de fer-ho això? Ara rai que tot està arreglat, que no pagant-los estem en paus!

CINTO: I et penses que se'n consolaran?

PEPA: Bé ho has dit tu mateix.

CINTO: Fins a la darrera malla haurem de donar!
(*En actitud d'investir-la*) I tot per...

PEPA recula esporuguida.

RAFELET (*interposant-s'hi*): Què feu? Sembla estrany que no hi hagi més consciència!

CINTO: Sí! Defensa-la, encara!

RAFELET: I què ha fet ella que no hagueu fet vós?

CINTO: Bé, bé, ja hem enraonat prou. No vols pas venir?

RAFELET: Però no sigueu així! Deixeu-vos tocar el cor d'una vegada!

CINTO: Te dic si vols venir?

RAFELET (*dolorosament, després d'un curt silenci*):
Aneu en nom de Déu!

CINTO: Ah! Ja tenen raó, crieu fills, crieu corps!

RAFELET: Pare, no em feu enraonar!

CINTO: Ets un mal fill!

RAFELET (*excitat*): És dir que perquè vull ser un bon home ja tinc d'ésser un mal fill? No és veritat! Ho sentiu? No és veritat!

CINTO: Pocavergonya! Això goses dir al teu pare?

RAFELET: Sí, perquè si vós no us haguéssiu fet malbé lo de casa corrent fires i festes majors, ara no us passaria lo que us passa.

CINTO: Redeu!

RAFELET: Només que per refer-vos de lo que havíeu mal esmerçat vàreu pensar en aquest casament.

CINTO: Vaig fer-ho més per tu que per mi, ho sents?

RAFELET: Per mi? I què se us en donava de mi?
Per això vàreu escoltar-me tant quan jo no volia casar-me!

JOANIC: Lo que mirava de poder viure amb l'esquena dreta i seguir la tabola.

RAFELET (*sense deixar que el seu pare respongui a en JOANIC, amb qui s'ha encarat*): Doncs ara, si us ha sortit el tret per la culata, joestic molt content de tenir la dona que tinc i no la deixaré encara que els dimonis se m'enduguin.

CINTO: Està bé! Fes lo que vulguis! Però no et recordis mai més de mi! Malaguanyada estimació que t'he tingut!

RAFELET: Quedeu-vos, si tant m'estimeu.

PEPA: Fes-ho, Cinto!

CINTO: No, m'estimo més viure sol de lo que em quedi, lluny de tots vosaltres.

PEPA: Però què t'hem fet?

CINTO (*anant cap al fons*): Deixeu-me estar!

RAFELET (*seguint-lo*): Pare!...

ROSETA (*igualmente*): No us en aneu!

CINTO: Deixeu-me estar! (*Girant-se en la porta de l'eixida*): Feu-vos càrrec que soc mort per vosaltres! (*Desapareix ràpidament per la dreta de l'eixida*.)

PEPA (*volent-lo seguir desesperada*): Cinto!... Cinto!...

ROSETA (*detenint-la*): Mare, no sortiu així!

JOANIC (*girat cap a la porta de l'eixida, entredents, concentrat*): Bon vent i barca nova!

ROSETA (*portant a la seva mare cap al prosceni*): No coneixeu què diria la gent?

PEPA (*plorant*): I com tinc de fer-ho, trista de mi? (*S'asseu al costat de la taula, sanglotant desconsoladament*.)

RAFELET (*que s'havia quedat cap baix i entristit en el fons, s'hi acosta al sentir-la*): No us espanteu, sogra, mentre me quedin aquests cinc dits a cada mà, no us mancarà res, ni a vós ni a la Roseta.

JOANIC: I allí on no arribis tu, aquí em tens per tot lo que convingui.

RAFELET: Gràcies, Joanic! (*Encaixant.*)

PEPA: Però, i la vergonya? Senyor Déu meu! Veure'm abandonada l'endemà mateix de bodes!

JOANIC: No ploris, dona! (*Molt concentrat:*) Massa que tornarà!

Teló.

Setembre-octubre 1903

Cançó popular

Que es canta al començament de l'acte tercer

To - tes vo - len he - reus sols per te -

- nir vi - an - da i els po - bres fa - dri -

- sterns s'han de que - dar a l'es - cap - ça, i en -

- tre so - gres i no - res la vi - da és un in - fern

val més la pau de ca - sa i un po - bre

fa - dri - stern

Rei i Senyor

(1918)

Presentació

Després de l'estrena de *Scherzo* (1905), Josep Pous i Pagès s'aboca de ple a la seva tasca de periodista i novel·lista, i abandona temporalment la producció dramàtica, a la qual retorna el 1912, any que marca l'inici d'un segon període dins la seva trajectòria teatral, amb obres de més ambició i incorporant, a la faceta de dramaturg, les d'empresari i director teatrals. És dins d'aquesta segona etapa (de fet, n'és el tancament, abans de trencar definitivament amb el tipus de teatre conreat fins aleshores), que Pous comença a reprendre la línia de comèdia menestral de les últimes obres del període anterior, on cal situar *Rei i Senyor*, una «Tragèdia domèstica» —segons la denominació genèrica del mateix autor— escrita el 1916 però no estrenada fins el 1918, en què Pous torna a situar l'acció dramàtica al camp (en un Empordà imaginari però alhora ben real: tipus, esdeveniments...) i en fa protagonista l'aristocràcia rural i la crisi de legitimitat a què es veu abocada. L'obra, que inicialment s'havia de titular *Pares i fills*, presenta moltes coincidències amb la novel·la cabdal de Pous durant el període modernista, *La vida i la mort d'en Jordi Friginals* (1912), si bé no n'assoleix ni la força dramàtica ni la profunditat. En tot cas, el tema i els termes dels conflictes són similars: la rebel·lió contra un destí imposat, la llibertat individual enfrontada al poder i a la tradició. A *Rei i Senyor*, hi tenim el món vell i autoritari, representat pel cap del casal aristocràtic, Andreu Reixac, enfrontat al món nou i jove, de la llibertat, representat pels fills, Narcís i Remei. Tot i que Pous i Pagès no sembla avalar en la seva obra un ordre social —familiar— fonamentat en l'obediència cega a la llei no escrita de la tradició i al principi d'autoritat paterna, no es pot afirmar que *Rei i Senyor* sigui una defensa aferrissada, programàtica, dels drets de l'individu enfront de la tirania del poder. Som lluny, doncs, d'una obra explícitament ideològica o de tesi, malgrat que el títol pugui revelar sens dubte el distanciament ideològic (subtilment humorístic) de l'autor davant de certes formes antigues d'exercir l'autoritat. Més aviat creiem —com ja van advertir en les seves ratlles sobre l'obra Rafael Tasis i Xavier Fàbregas— que el tipus de conflicte presentat, que porta a una inevitable ruptura entre pare i fills (món vell i món nou són irreconciliables), a la destrucció familiar i a l'esqueixament interior de tots els personatges, és un pretext per aprofitar la potència d'uns caràcters (en un lloc central, la figura del *pater familias*) que forneixen a l'autor un bon material per a la ficció dramàtica.

Fitxa de lectura

Autor

JOSEP POUS I PAGÈS (Figueres, 1873 - Barcelona, 1952)

Rei i Senyor (1918)

Edicions

1918. Barcelona, S. Bonavia Llibreter.

1929. Barcelona, Llibreria Bonavia.

1951. Barcelona, Selecta
(publicada dins *J. Pous i Pagès, Teatre Selecte*).

Personatges

Eugènia de can Reixac, Remei Reixac, Andreu Reixac, Narcís Reixac, l'oncle Ventura, el pastor Cebrià, Miquel d'Aiguaviva, Tuies, Boixeda, Elies, Barbeta, Garrell i Hipòlit.

Estrena

Teatre Romea, 22 de setembre de 1918, interpretada per Elvira Fremont (Eugènia de can Reixac), Emília Baró (Remei Reixac), Emília Vivó (Tuies), Àngela Guart (Boixeda), Enric Giménez (Andreu Reixac), Carles Delhom (Narcís Reixac), Artur Parera (Ventura Reixac), Ramon Bañeras (Cebrià), Joaquim Torrens (Miquel d'Aiguaviva), Anton Martí (Elies), Evarist Pallach (Barbeta), Bartomeu Pujol (Garrell) i Emili Ginestet (Hipòlit).

Gènere

Drama realista.

Temàtica

El tema principal és el conflicte entre unes idees i unes generacions. Això és: el xoc entre la tradició autoritària i patriarcal del món antic, simbolitzada pel cap del Casal, i els valors de llibertat i individualisme del món nou, que encarnen els fills. L'ordre social i moral secular, que ja només es pot mantenir amb mà de ferro, fa aigües quan les noves generacions canvien l'obediència al poder patriarcal i a la tradició per la lleialtat al sentiment individual, a la pròpia consciència i a la convicció profunda de la superioritat dels ideals de la llibertat i la justícia.

Espais

La sala d'una gran masia de la muntanya catalana.

Sinopsi

Andreu Reixac és el cap del Casal del mateix nom i exerceix el seu poder d'acord amb la llei i la tradició seculars de la casa, que fixa com a bé col·lectiu superior a preservar el patrimoni i el prestigi/honor del Casal enfront de qualsevol amenaça de destruir-lo. Així, davant del conflicte familiar que la seva filla, la Remei, desencadena, tindrem l'oportunitat d'assistir al ple desplegament d'aquesta «raó superior» que el Rei i Senyor encarna. En efecte: la Remei estima en Miquel i hi manté una relació de promesos avalada pel cap de la casa. Però, en el conflicte que hi hagué entre bosquerols i propietaris, en Miquel feu costat a aquells, un gest de solidaritat que l'Andreu Reixac interpreta com una falta greu al principi d'autoritat. El noi caurà en desgràcia i correlativament l'Andreu prohibirà a la seva filla de continuar-hi la relació i li concertarà casament amb un parent llunyà, matrimoni que la noia rebutjarà perquè el seu cor és només per a en Miquel. Mentrestant, l'hereu dels Reixac, en Narcís, absent durant uns quants anys per formar-se a ciutat, arriba al Casal i coneixerà la situació de la seva germana i, a més, anirà descobrint alguns detalls en el fer del pare que no li agradaran perquè xoquen amb els valors moderns que ell ha incorporat de la vida fora del Casal. Així doncs, convençut del dret de les persones a decidir sobre llurs vides d'acord amb la seva voluntat i sentiments personals, farà costat a la Remei en el desig d'aquesta de no casar-se amb el promès imposat pel pare. El conflicte, doncs, està servit des del moment que els fills desafien el principi d'autoritat del pare. És la topada, en darrer terme, entre dues formes d'intransigència que només pot menar a un final ben dramàtic: l'Andreu d'una banda, a qui fa costat l'oncle Ventura (exemple també de sacrifici personal pel bé superior: els drets del Casal), que no acceptarà de cap manera les raons dels nois ni, sobretot, el «pecat» de desobediència; i els fills de l'altra, que tampoc voldran cedir en llur posició i idees. Al bell mig del conflicte, l'Eugènia, la mare i esposa, que esdevé la gran víctima del conflicte, escindida entre el dolor propi pel patiment dels fills i la lleialtat que, tot i discrepar-hi, deu al marit.

En el desenllaç de l'obra, el cap del Casal, ofegant fins i tot els seus sentiments, decretarà implacable l'expulsió d'en Narcís i la Remei de la família, a qui considerarà com si fossin morts en endavant. El conflicte, doncs, es resol en forma d'un dramàtic sacrifici col·lectiu (pare, mare i fills), un drama sense vencedor ni vençuts de forma absoluta. A l'escena final veiem el quotidià ritual de dir a l'hora del vespre el rosari, que dirigeix l'Andreu, com s'ha fet secularment al Casal, perquè la vida hi ha de seguir com sempre i res pot alterar-la. Però el plor de dolor esqueixat de l'Eugènia, que interromp la lletania, ja ens adverteix que res tornarà a ser com abans al Casal dels Reixac.

Bibliografia

- BOSCH, M. Àngels. *Pous i Pagès. Vida i obra*. Figueres: Institut d'Estudis Empordanesos, 1997.
- GALLÉN, Enric. «El teatre. Josep Pous i Pagès». A: Riquer; Comas; Molas (dirs.). *Història de la Literatura Catalana*, vol. VIII. Barcelona: Ariel, 1986, p. 411.
- GALLÉN, Enric. «El Teatre (1892-1918)». A: *Història de la Literatura Catalana, volum VI (Literatura contemporània –II–. Modernisme. Noucentisme. Avantguardes)*. Barcelona, Enciclopèdia Catalana, Editorial Barcino, Ajuntament de Barcelona, 2020, p. 210.
- FÀBREGAS, Xavier. «El teatre de Josep Pous i Pagès». *Serra d'Or*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 165 (15 juny 1973), p. 19-22.
- TASIS, Rafel. Pròleg a *J. Pous i Pagès, Teatre selecte*. Barcelona: Selecta, 1951, p. [11]-16.

A en Francesc Pujols
Definidor del pensament català

Rei i Senyor

Drama en tres actes

(1918)

PERSONATGES

EUGÈNIA de can Reixac

REMEI REIXAC

TUIES

BOIXEDA

ANDREU REIXAC

VENTURA REIXAC

CEBRIÀ

MIQUEL D'AIGUAVIVA

ELIES

BARBETA

GARRELL

HIPÒLIT

L'acció passa avui, a la muntanya catalana

LLOC DE L'ACCIÓ

La sala d'una gran masia muntanyenca. Al fons tres portes, la més gran al mig, que dona a l'escala; una de mitjana, a la dreta, que dona a la cambra dels amos; una de petita, a l'esquerra, que va a la cuina; entre les dues primeres un armari amb portes de vidres i a dins servei de taula, pisa i cristall; entre la de la cuina i la de l'escala un rellotge de caixa. A la banda dreta, a primer terme, la porta de la cambra de la Remei; més enllà una llar mig senyorial, de pedra, amb campana; davant de la llar una gran taula de noguera massissa, amb una cadira de braços, de les dites de frare, a la dreta; al costat de la llar, una cadira baixa. A la banda esquerra, primer terme, una caixa de núvia; al damunt una pintura piadosa en un marc del segle XVIII, de fusta pintada de negre i bordons tallats i daurats; després la porta de la cambra d'en Ventura; més enllà un ram d'escala de pedra, amb sis graons i replà, que gira i s'enfonsa en el gruix de la paret. Els brancals de les portes són de pedra tallada, d'un gòtic de mitjans del segle XVI, més historiatos uns que uns altres; el trauc per on passa l'escala d'anar al segon pis és d'arc rebaixat, també de pedra. L'embigat del sostre, amb una biga mestra que va de costat a costat, d'un to vermellenc. Les parets emblanquides. Les cadires d'últims del XVIII, de fusta blanca, seient de boga i formes massisses.

L'acció passa avui, a la muntanya catalana

ACTE PRIMER

És a la caiguda de la tarda d'un dia de primavera, frescos encara a la muntanya. A la llar cremen somortament algunes estelles mig consumides.

ESCENA I

REMEI i TUIES.¹

REMEI està asseguda en una cadira baixa davant de la llar, els colzes apuntalats en els genolls i el cap entre les mans mirant fixament el caliver.² Part de fora una veu canta la cançó de La nina encantada. Sonen llunyanes esquelles de vaques a la pastura. TUIES baixa l'escala.

TUIES: Remei! Remei!

REMEI (*aixecant-se amb un surt*): Què hi ha?

TUIES: Soc jo, no t'espantis.

REMEI: Tu! Ets tu que m'has cridat?

TUIES: Sí, dona.

REMEI: M'havia semblat sentir una altra veu. La tinc tan dintre del cap, que tots els sorolls me la semblen.

TUIES: Això és que devies haver-te endormiscat i somniaves.

REMEI: Dormir! Tan de bo que pogués! Encara que fos d'aquell son que ningú en desperta.

TUIES: Pobre Remei! Ja és grossa la trifulga que passes. Si jo m'hi trobés...

1. Hipocorístic de Gertrudis.

2. Caliu abundant.

REMEI (*afanyosament*): Què faries?

TUIES: No ho sé! Però que faria alguna cosa, estiga'n ben certa. Déu me'n guard de consumir-me com tu, rumia que rumiaràs segurament la mateixa cabòria. O m'encararia amb el teu pare, dient-li, «fins aquí hem arribat i vull casar-me amb qui estimo, tant si us plau com si us pesa»; o faria per treure'm del pensament aquesta fal·lera que t'està rosegant nit i dia.

REMEI: Tot, tot és impossible. Ja el coneixes el pare. Tant valdria voler ablanir un penyal de la serra. I oblidar, ni puc ni vull. Pateixo molt, molt! És un fiblar seguit dintre del cor, igual que si me'l barrinessin nit i dia. I, tot i patint tant, si algú me'n volgués arrencar l'espina que hi porto clavada, mala fi li doni Déu, abans que ho aconseguixi.

TUIES: No diguis això, filla! Saps quina fora la teva sort? Que te'n poguessin llevar fins la memòria d'haver-la-hi tinguda.

REMEI: Si no pogués patir pensant en ell, tant valdria no viure. Què en trec, però, de parlar-te de coses que no pots entendre?

TUIES: Prou que les entenc. I encara que les entengués, mentrestant et desfogues. Això sempre descarrega.

REMEI: Ni que en parlés un any seguit, no baixaria del pes d'una palla, aquesta mola que em sento dintre. Si mai t'enamores i et trenquen la inclinació, llavors només podràs entendre'm. Demanava a Déu, però, que primer et mati. Quina sort poder-se morir, sense haver estimat sinó en somnis! Ves, ves a la teva feina. Voldria no veure mai ningú. Per què no ha d'haver-hi dos mons diferents, un pels desgraciats i un altre per la gent feliç? Deixa'm, deixa'm sola amb els meus pensaments.

EUGÈNIA (*crident dalt l'escala, de dintre estant*): Tuies, que no portes aquests llençols?

TUIES: Ai, Déu meu! (*Crident:*) Va de seguida, mestressa. — Afanya't. Remei, en veure't d'aquella manera, ja no m'he recordat de per què venia. La teva mare diu que treguis els llençols amb randa de l'armari, per guarnir el llit de l'hereu.

REMEI: Treu-los tu mateixa.

TUIES: No goso, filla. Ja saps com són els de casa teva. Si algú em veia remenar en coses que no em toquen, quin esvalot m'aixecarien!

REMEI: Ves, ves, que em deixin estar a mi. Ja ho sap la mare, que no tinc esma de res d'aquest món.

TUIES: I escolta: vols dir que la vinguda del teu germà no pot adobar-hi quelcom, en la teva pena?

REMEI: No en tinc cap esperança. Els homes no miren el món amb els nostres ulls. Pensen que això de l'estimar són coses de riure. En Narcís faria com tots, si li'n parlés: arronsar les espatlles.

TUIES: Jo diria que t'erres. El teu germà t'estimava molt. I era tan afable i amorós abans d'anar-se'n...

REMEI: De ningú espero remei. Ves per això que t'ha dit la mare. (*Se'n torna a seure davant de la llar.*)

TUIES: Bé, mira, si em renya, fes el favor de dir-li que tu m'ho has manat, que hi anés.

REMEI: Sí, dona, sí, no et torbis. (*TUIES va cap a la porta de la dreta del fons; per la del mig entra CEBRIÀ, el capot de pastor damunt de les espatlles.*)

ESCENA II

REMEI, TUIES i CEBRIÀ.

CEBRIÀ: Bones tardes Déu nos do.

TUIES: Bones i forces.

REMEI (*sense moure's d'asseguda*): Res de nou, Cebrià?

CEBRIÀ: Res de nou, minyona.

REMEI: Tot un altre dia d'espera!

TUIES (*en veu baixa*): Escolteu, pastor, vós que sabeu tantes coses i sou mig bruixot de la bona mena, no hi hauria cap herba ni cap oració per poder-li llevar aquest neguit que la mata?

CEBRIÀ: Contra el seu mal no hi ha sinó una mà que hi pugui: la d'aquell que ablaniria les pedres si volgués, fent-les venir més tendres que el formatge tendre.

TUIES (*anant-se'n per la porta de la dreta del fons*): Valgui'ns la Mare de Déu! Que en porten de tropells els punts dels homes!

ESCENA III

REMEI i CEBRIÀ.

REMEI: Doncs no l'heu vist, pastor?

CEBRIÀ: Avui el teu pare m'ha dit que menés la ramada per les vessants d'aquí a la vora, i ja saps que el minyó no s'hi atansa. Com que l'amo li té promès d'enviar-li un ruixat de bales per salutació, si l'hi arriba a veure...

REMEI (*aixecant-se rabiosa*): Tant de bo que ho fes!
I que amb una mateixa partís el meu cor i el d'en Miquel d'una vegada!

CEBRIÀ: Això no és pas com havíem quedat, minyona. Ja saps que no serem amics, si t'agafen aquestes rauxes. Les penes són igual que canilla de gossos: mosseguen qui miren arraulit i fugen de qui planta cara. Cal que facis el cor fort. Pensa que els dies passen i el món dona voltes.

REMEI: I com li enviarem a dir, que avui venen aquests maleïts parents, per concertar la boda?

CEBRIÀ: Massa que a hores d'ara deu saber-ho. Les males noves corren més que la tramuntana.

REMEI: Què fa, doncs, que no en dona senyal? Per què em deixa abandonada?

CEBRIÀ: Com no vulguis que vingui amb una colla de companys ben decidits i t'arrenqui de mans dels teus a força d'armes...

REMEI: No, això mai! No vull que em puguin tenir per una mala dona.

CEBRIÀ: Déu me'n guard, de donar-te un mal consell! Però la vida és la vida. I si tan fos el teu penar... Mira't el gat faixí.³ Diu que no hi ha bèstia que tingui l'aigua més avorrida. Però veies que els gossos li vagin massa a la saga. No s'hi pensa pas en tirar-se al gorg, per salvar la pell. I no para de nedar fins a l'altra vora.

REMEI: Vós trobaríeu bé?

CEBRIÀ: Tant se val, minyona! Les coses no mudaran de com són, me les miri de dret o de gairell. Ni jo ni persona nada. Ets tu qui ha de trobar quin és el teu camí, i fer per allò que el seny et dicti.

REMEI: Què he de trobar, si estic com folla? Dintre del meu pobre cap s'hi baten els pensaments a remolinades. Totes les coses que m'han dit del bé i del mal d'ençà que soc al món, em tenen

3. Gat salvatge que viu al bosc.

esmaperduda. Pastor! Com ho podria fer per aturar aquest remolí vingut de fora meu i pensar per mi mateixa?

CEBRIÀ: Gran cosa demanes, filla! No és pas altre el secret de viure en repòs, com fou intent de qui ens va criar que visquéssim. Pensa si els homes sabessin fer com totes les altres coses vives que hi ha al món, animals i plantes, que segueixen només la llei que els fou posada a dintre al punt de néixer! No hauríem de patir sinó dels mals de la còrpora, que tots tenen remei, fora de la mort. Deixem-ho córrer. Tant valdria voler que tota la gent que viu en tota l'amplada de les terres conegudes, mudés la pell com les serps a diada certa. Pel que diu al teu cas, minyona, no compto que puguis fer sinó esperar, ara com ara.

REMEI: I aquesta gent que avui ha de venir?

CEBRIÀ: Com que no ho pots privar, deixa que vingui.

REMEI: Senyor! Mai he desitjat mal a ningú. Però avui, amb el cor desesperat, us ho demano! Feu que aquest home que el meu pare vol donar-me per marit no pugui arribar mai! Ni que sigui capgirant damunt seu tot el rocam de la muntanya!

CEBRIÀ: Posa't en repòs, que no n'hi ha per enfellonir-te en tanta manera. Ser promesa no és casar-se. Qui sap quines mudances podem tenir, fins que en vingui el dia. El que hauries de provar, mentrestant, és de distreure't. Això d'estar sempre remugant la teva tristor, no fa bona sang i dobla la pena. Feineja per casa com abans, cuida't de fer sirgar el servei, obre els ulls a les coses que et volten, que no és bo de tenir-los sempre aclucats, mirant endintre.

REMEI: Si ho sabéssiu, pastor! Res que vingui a treure'm dels meus pensaments puc sofrir-ho. Voldria ser sorda per no sentir sinó una veu, que em ressona seguit a la memòria! Voldria que un tel em cobrés les nines, per no veure sinó la seva imatge!

ESCENA IV

REMEI, CEBRIÀ, TUIES i, *al final*, MIQUEL.

TUIES (*tornant de pressa, amb uns llençols al plec del braç*): Remei, Remei! El tens aquí, que puja l'escala.

REMEI: Qui puja?

TUIES: El teu enamorat, en Miquel d'Aiguaviva.

CEBRIÀ: Llamp de xicot, que és atrevit!

TUIES: He tret el cap a la finestra, per mirar si tornaven els caçadors, i he sentit que em cridava. M'ha preguntat on era la mestressa. I, en saber que estaves sola, se n'ha entrat decidit pel portal, sense fer cas de jo dir-li que s'esperés, que ja hi baixaries.

REMEI: Gràcies, Senyor, que el podré veure!

TUIES (*passant cap a l'escala*): Corro a dalt a entretenir la teva mare, que no us atrapés.

CEBRIÀ (*anant cap a la porta central del fons*): I jo a vigilar part de fora, per si arriben l'onclet o el teu pare.

MIQUEL (*arribant, al pastor*): On és la Remei?

CEBRIÀ: Allí, que t'espera. (*Se'n va apressadament.*)

Miquel (*corrent-hi i abraçant-la*): Remei! La meva Remei.

REMEI: Miquel de la meva vida!

TUIES (*en el replà, abans de desaparèixer escala amunt*): Si no fos que pateixen tant, en bona fe em farien enveja!

ESCENA V

REMEI i MIQUEL.

MIQUEL: Remei! Dolça Remei! Tants mesos que no havia pogut ni veure't! No sé com no m'he mort d'enyorança en aquest temps! I tu, per què calles? Per què no em dius totes les coses que deus haver pensat, d'ençà que no ens veiem?

REMEI: Quan et veig i t'escolto, no sé què em passa; tot s'esborra dins meu. Parla tu i deixa que et miri, que en el foc dels teus ulls em sento retornada, com si el bon sol de maig m'abrigués tota!

MIQUEL: Tu sí que ets el meu sol de primavera. De totes les bones coses que alegren la vida, en prengueren la flor per posar-te al món. Lluny de tu, no hi pot haver per mi ventura.

REMEI: Parla, parla! Sembla que tota jo m'hagi de fondre en aquesta dolcesa del teu parlar! Bé podria Déu enviar-me la mort ara mateix, en els teus braços!

MIQUEL: Morir tu, la meva Remei? No parlis de morir, que hem de ser encara molt feliços.

REMEI: Que no saps la nova?

MIQUEL: És veritat. Ahir vespre m'ho digué un company, que ho sabia per uns de Vallcorba. Per això he vingut. Sinó que, en tenir-te davant, ja només m'he recordat del goig de veure't. Tota la gent d'aquell poble ho creu segur que et cases. Pare i fill ho han donat per tan cert com si ja estigués feta la boda.

REMEI: I saps que és avui que han de venir, per veure's amb el pare i quedar entesos.

MIQUEL: També va dir-m'ho. No he pogut pas dormir en tota la nit. A punta de clar ja era al cim

del Puig-agut, espiant les entrades i sortides de casa teva. Primer ha marxat el teu pare, seguit d'una colla amb escopetes i molts gossos.

REMEI: Han anat a la cacera del senglar per tot el dia.

MIQUEL: Jo m'ho hagués pensat. No m'hauria consumit espera que espera. Semblava fet exprés: avui el pastor no s'ha mogut dels voltants de la casa. Pensa quin frisar tot el dia. Fins que, veient que el teu pare no tornava, que amb el pastor no hi podria parlar, i que l'onclet havia sortit a fer la seva acostumada arreplega d'herbes, he decidit jugar-me el tot pel tot, i he baixat a més córrer fora camí, a dir-te el determini que he tirat, per sortir d'angúnia d'una vegada.

REMEI: Què penses fer?

MIQUEL: Ja que el teu pare no et deixa sortir del pas de la porta, per por que ens trobem, el primer dia que marxi de casa per unes hores, posa tu de senyal de llençol a la finestra de la teva cambra. Jo estaré a l'aguait amb dos companys fidels i la més corredora de les meves mules. Venim, et pujo a cavall, i ni el vent podrà atrapar-nos.

REMEI: No, Miquel! Això, no!

MIQUEL: Per què?

REMEI: Fugir de casa! Anar-me'n amb tu pel món sense ser casats, com una perduda! La vergonya em mataria.

MIQUEL: Fugirem tan lluny, que ningú no ha de saber qui som ni d'on venim.

REMEI: Fora prou que ho sabés jo, per viure turmentada.

MIQUEL: Recorda't dels perills que ens volten.

REMEI: No puc, Miquel, no puc! Tan valenta que soc per segons què, i això m'acovardeix, només de pensar-hi.

MIQUEL: Remei, tu no m'estimes com et figures.

REMEI: Què dius?

MIQUEL: Si em portessis prou voluntat, em seguiries Arreu que et digués, igual que si fossis la meva ombra.

REMEI: Mai no ho podràs saber, fins a quin punt t'estimo. Pare, mare, germà —Déu em perdó— no hi ha res al món que no donés per tu. Però això que demanes no puc fer-ho. En tu mateix en trobaria el càstig.

MIQUEL: Què pots témer de mi?

REMEI: El record de la meva mala acció fora com un pòsit dintre teu. Qualsevol cosa que vingués a fer-te dubtar, pujaria a enterbolir-te les potències.

MIQUEL: Et puc jurar, Remei...

REMEI: No juris! Són coses més fortes que la voluntat. Estant serè, no. Però així que l'ombra d'un dubte entela el seny, com no sospitar de qui ha mal obrat una vegada?

MIQUEL: Pensa en aquests parents que han de venir. Tant et pots veure obligada, que el casar-te amb qui el teu pare vol, et semblí sortir de l'infern per a entrar a la glòria.

REMEI: Això no t'espanti. Un dia et vaig contar la història d'aquella àvia meva, mal casada per raons d'interès amb qui no volia. Era pubilla d'aquest casal i no volgué que es perdés el nom ni que passés la hisenda a mans estranyes. Però, en havent posat un fill al món, la trobaren negada al pou de l'era.

MIQUEL: Remei!...

REMEI: Jo porto la seva sang i a casa tenim hereu per mantenir el nom i la hisenda. Ni l'alè d'un altre home tocarà mai la teva estimada.

MIQUEL: No! Això no ho faràs, vingui el que vingui.
(*Sona remor de veus dalt de l'escala.*)

REMEI: Calla!

TUIES (*de dins estant*): No us mogueu. Ja hi baixaré jo, que tinc més bones cames.

EUGÈNIA (*de dins també*): Ves, ves; ets massa cançonera.

REMEI: La mare! Fuig que no et vegi.

MIQUEL: No: ja que ve tant a tomb, vull parlar-hi.

ESCENA VI

REMEI, MIQUEL, EUGÈNIA i TUIES.

EUGÈNIA (*aturant-se esfereïda en el replà, en adonar-se de MIQUEL*): Jesús Déu meu! Tu a casa nostra?

MIQUEL: Hi hagué un temps que, pel vostre voler, no me n'hauria mogut mai. Ja em direu què he fet de mal d'ençà d'aleshores, que us esfereïxi tant avui de la meva vinguda.

EUGÈNIA: Ai, pobres de nosaltres! Sí que estem per torbar-nos en conversa. Malaventurat que l'Andreu t'arribés a trobar. Ja és segur que hi hauria una desgràcia.

MIQUEL: No em mouré que no hagi ben parlat amb vós. Si el vostre home ve i em mata, tot això hauré d'agrair-li. Pitjor és fer-me morir com ara fa, d'una agonia que mai s'acaba.

EUGÈNIA: Senyor! Jo em tornaré folla! (*Girant-se a TUIES que també ha baixat l'escala.*) I tu devies saber-ho que era aquí, gran remaleïda?

TUIES: És clar que ho sabia. I cent vegades que pogués donar-los el consol de festejar una estona, cent vegades m'hi jugaria la soldada.

EUGÈNIA: Calla i ves a la cuina.

TUIES (*anant cap al fons*): Maleït sigui! Això d'haver-se de trobar seguidament davant dels ulls el patir d'aquesta criatura, no és pagat amb cap diner. (*Entra a la cuina.*)

ESCENA VII

REMEI, MIQUEL i EUGÈNIA.

REMEI: Ja ho heu sentit, mare. I ella no m'ha posat al món, no té amb mi obligació de cap mena.

EUGÈNIA: Què en treus de donar-me tortura? Massa ho saps que no puc sinó que compadir-te.

REMEI: Mare, mare! Fins les bèsties més porugues ensenyen les dents, quan veuen en perill la cria.

EUGÈNIA: Entre tots em matareu. Tingueu-me una mica de pietat. Estic posada al mig de dos focs, que no em venen sinó ferides de totes bandes.

MIQUEL: Escolteu, Eugènia. Hi va la vida de la vostra filla. Sabeu que em deia ara mateix? Que es tirarà al pou, si la forcen a casar-se amb qui no estima.

EUGÈNIA: Això has dit, desgraciada?

REMEI: I ho faré com ho he dit, esteu-ne segura.

EUGÈNIA (*deixant-se caure, plorant, en una cadira*): Senyor! Per què no em mateu d'una vegada?

MIQUEL: No és pas amb llàgrimes ni cridant la mort, que podeu esquivar aquesta desgràcia, ni totes

les altres que estan per venir. Heu de revestir-vos de valor i emprendre el vostre home. Del seu orgull, de la seva tossuderia ve tot el mal. Prediqueu-li fins a fer-li entendre.

EUGÈNIA: Ai, fill meu! No hi ha pas força coneguda al món que pugui girar-lo. Paraula que ha dit, mai la torna endarrere. I tu, d'ençà de la qüestió dels bosquerols, té jurat que ni viu ni mor no posaràs més els peus en aquesta casa.

MIQUEL: I vós ho trobeu bé?

EUGÈNIA: Jo no hi entenc, manyac. Són coses dels homes, aquestes.

MIQUEL: Però us sembla que hi havia motiu per trencar-me la paraula i treure-se'm del davant, com si fos una bèstia dolenta? És que m'he tornat algun facinerós, per haver cregut que tenien raó els bosquerols i haver-los ajudat a fer-se-la valdre?

EUGÈNIA: Tant en trauríem de dir com de no dir. L'Andreu mai no ha perdonat que hagin volgut dictar-li la llei. Si els bosquerols haguessin vingut a demanar-li augment del preu fet, de bones a a bones, ja saps que és enraonat i no mira prim amb la pobra gent necessitada. Però allò d'avenir-se tots els de la rodalia i exigir-li, com als altres propietaris, volem aquestes i aquestes condicions o talleu-vos els rodells vosaltres mateixos, allò va posar-lo tan fora de seny, que semblava hagués de ferir-se. Mai més no et podrà veure d'haver-t'hi barrejat. És una espina que fins que mori durà clavada.

REMEI: I jo què he de fer-ne, de les seves rancúnies? Per què he de pagar culpes que no són meves? Recordeu-vos-en, mare! De criatura m'heu tingut avesada a donar per segur que fórem marit i muller, si al fer-nos grans ens volíem. Amb consentiment i goig de tothom, els d'aquí i els de casa seva, ens hem estimat. Vosaltres

ja el miràveu com a fill. Arribada a les portes de la mort, com a filla em beneí la seva mare. I ara que ja vèiem arribar l'hora de casar-nos, perquè el pare i ell s'han trobat desavinguts en coses que res he de fer-ne, que no toquen al bon nom ni als bons sentiments, he de llevar-li la voluntat que de tants anys li tinc posada i casar-me amb el primer que em diguin? Ah, no! Morta primer! Cent vegades morta! No soc cap bèstia, jo, que la puguin girar segons plau a qui la mena. Tinc seny i sentits de persona. I vós, vós que em sou mare, hauríeu de privar tan gran malesa! Ah, si jo tingués un fill! A mossegades el defensaria.

EUGÈNIA: Tot fora ben en va. Les dones hem vingut al món per callar i obeir, encara que el cor se'n parteixi. Són els homes que manen. I els homes no en volen saber res del nostre penar, havent-hi pel mig els seus punts d'home.

MIQUEL: Eugènia, penseu-hi bé. Tots els mals d'aquest món, amb la mort a la davantera, rondan al voltant nostre. Com vos penediríeu de no haver parlat, quan no hi fóssiu a temps! Per ferreny que l'Andreu sigui, proveu d'empendre'l. No hi ha res que no puguin aconseguir les llàgrimes d'una dona.

EUGÈNIA: Si haguessis vist com la noia se li rebaté als peus, plorant desesperada, aquell dia de mala memòria! I què en va treure?

MIQUEL: Ella era la seva filla. Aplanar-se al voler d'un fill, podia semblar-li massa vergonya. Vós és molt diferent. Vós teniu dret i obligació de donar-li tots els bons consells que el vostre seny us dicti. I ara us ve el reforç de l'hereu, que avui diu que arriba. Si vós li parleu, no pot ser que no es posi de la bona banda.

EUGÈNIA: Qui sap com tornarà el meu fill! Els homes de can Reixac són de molt estranya mena. Quan

arriben al punt de posar enteniment, sembla que es tornin de cor de roure. El sogre, l'Andreu, tots els he vist igual. No és pas que siguin dolents. Fora del punt a fer-se respectar, no pot haver-hi gent de més bona pasta. Però, ai si algú no els fa l'acatament que pensen merèixer! Ni un llamp del cel no els doblegaria.

MIQUEL: Déu de Déu! És dir que no hi ha remei?
Que res del món no pot aturar la malaventura,
de cap banda que un es giri?

REMEI: Ja hem dit prou paraules en va, Miquel.
Això dels naturals no es compra. N'hi ha que
tenen tremp d'acer; n'hi ha que son tous com
la cera. Mal que veiessin la desgràcia a punt
d'engolir tot allò que més diuen estimar i que
amb un sol crit poguessin aturar-ho, no tindrien
prou coratge per obrir la boca.

EUGÈNIA: Filla meva, que em mates!

REMEI: Jo soc d'una altra mena. Teva t'he jurat que
fora. Teva seré en la mort si no puc en vida.

ESCENA VIII

REMEI, MIQUEL, EUGÈNIA i TUIES.

TUIES (*que ve corrent de la cuina*): Mestressa, l'onclet
és al peu de l'era. El pastor m'ha signat que
l'entretindria.

EUGÈNIA: Déu meu, quines tribulacions!

REMEI (*a MIQUEL*): Ves, corre; la Tuies t'obrirà la porta
del darrere.

MIQUEL: No, no em vull moure. Que vingui l'oncle
Ventura, que vingui el teu pare, que em
matin com un gos, si tant ho desitgen. També
m'estamparia jo mateix el cap contra una roca.

EUGÈNIA: Miquel, fill meu, tingues compassió de mi, de tu, de tots nosaltres!

TUIES (a MIQUEL): Passa i no facis cançons. Qui sap encara quina sort us espera.

REMEI: Ves-te'n, Miquel. En nom del nostre amor t'ho demano. Les males coses que hagin de venir, que vinguin pels seus passos comptats, no per culpa nostra.

MIQUEL: Promet-me que posaràs el senyal que t'he dit i me'n vaig de seguida.

REMEI: Mai no t'he fet cap promesa que no sabés haver-la de complir. Ara no puc dir-ho, què faré. Estic massa regirada. Ves i confia en la teva Remei.

MIQUEL: Pensa que no hi ha sinó una bona manera d'acabar els nostres mals.

REMEI: Aviat sabràs noves de mi, pel pastor o per la Tuies.

TUIES (estirant MIQUEL): Vaja, no et torbis; si no, toparem l'onclet a l'escala. (*Desapareixen per la porta central del fons.*)

REMEI: Potser haurà estat la darrera vegada de veure'ns en vida!

ESCENA IX

REMEI i EUGÈNIA.

EUGÈNIA: Remei, filla! Per que m'afalcones amb tanta feresa? Em dius unes coses, que cada paraula se'm clava al cor com un punyal. I tu ja ho saps, que, en això que et passa, jo no en tinc cap culpa.

REMEI: Perdoneu-me, mare. Pateixo tant que estic com folla. Tot el món, si pogués, arboraria.

EUGÈNIA: Em fas por, filla meva. Quan et veig amb aquests ulls envidriats i aquestes faccions que semblen de pedra, totes les entranyes em tremolen. Hauries de plorar, Remei. Per què no poses el cap damunt del meu pit com quan eres petita, i em dius entre sanglots les teves penes? Les llàgrimes se'n duen enfora les tristors, com la brossa una bona pluja.

REMEI: Ja no hi ha llàgrimes en el meu cor, mare. Per plorar la rabior que hi tinc encesa, hauria de fer uns crits que el cel trontollaria. No puc més, no puc més! Digueu-me, si ho sabeu, com en puc sortir, d'aquesta angúnia. Eugènia, Ai filla meva, que em penso que no tens remei! Per les altres dones n'hi ha un de segur: la resignació, que adorm totes les penes. Però tu, massa que ho veig, que no podràs mai resignar-te. No en tens sinó la semblança corporal de dona.

REMEI: I si parléssim a l'oncle Ventura? És l'únic que potser el pare escoltaria.

EUGÈNIA: Escrupolós com sempre l'hem vist en l'obediència i respecte al cap de casa? Parla-li tu, si ho vols provar. Jo no sabia pas com fer-ho. *(S'asseu al costat de la taula.)*

REMEI: Sembla estrany, mare! Ni l'onclet gosareu emprendre pel repòs d'una filla? De qui he d'esperar ajuda, si vós m'abandoneu?

EUGÈNIA: Què en trauria de voler ajudar-te? Mai no he estat mestressa, sinó de nom, en les petites coses. En tocant a regir la hisenda o la família, al que provés de voler-m'hi ficar! Ni que estessis per morir d'aquesta pena.

REMEI: Doncs, per què havíeu de posar-me al món?

EUGÈNIA *(plorant de cap damunt la taula)*: Ni mai que hi hagués vingut jo mateixa! *(Entren per la porta)*

central del fons l'oncle VENTURA, CEBRIÀ i TUIES.
*L'oncle porta un capot a les espatlles, una capsa
 d'herborista penjant d'una corretja en bandolera i
 un petit càvec. TUIES se'n va a la cuina de seguida.)*

ESCENA X

REMEI, EUGÈNIA, VENTURA, CEBRIÀ i TUIES.

VENTURA: Més llàgrimes encara? L'Andreu quedarà
 satisfet, si troba en arribant tan bella música.

CEBRIÀ: Què hi farem, l'oncle? Dintre del flaviol hi ha
 tota mena de tonades, tristes i alegres. És qui
 el toca, que en fa eixir la que escoltem. (*S'asseu
 prop de la llar.*)

VENTURA: Guarda-les per ensenyança del ramat, les
 sentències.

TUIES (*sortint de la cuina amb un llum encès*): Santa nit.
 (*Tots responen Santa nit, i es persignen. TUIES,
 després de deixar el llum a la taula, se'n torna a la
 cuina. L'onclet va cap a la seva cambra.*)

REMEI: Oncle Ventura, no us en aneu si us plau. Voldria
 parlar-vos.

VENTURA: Digues.

REMEI: No us he pas d'explicar això que em passa, que
 prou que ho sabeu. Si en Miquel s'hagués donat
 a la mala vida, jo la primera de no voler-lo. Però
 ningú pot dir-ne en veritat res de mal. Minves en
 els seus béns, tampoc no n'ha tingudes. Doncs,
 si abans me'l donaven per marit ben de grat i és
 el mateix d'hisenda i de persona, no trobo de llei
 que em vulguin ara privar de casar-m'hi. No us
 sembla?

VENTURA: Ves dient. (*Deixa el capot, la capsa i el càvec
 damunt de la caixa.*)

REMEI: Jo voldria que en parléssiu al pare, que li
 féssiu veure això que és tan clar. Dit per vós ho

escoltaria. Us ho demano pel que més estimeu, que no hi ha paraules al món per pintar-vos el turment que passo.

VENTURA: I tu què hi dius, Eugènia?

EUGÈNIA: Jo soc mare, Ventura. Veig que la noia se'm morirà de tristor. Si vos me la podeu salvar, salveu-la.

VENTURA: És ella mateixa que s'ha de salvar. No ens han donat el seny per altra cosa.

CEBRIÀ: Fa bo de parlar de seny, en mals de l'amor, amb trenta-cinc anys a cada cama!

REMEI: El meu seny em diu que no hi ha raó per la mudança que el pare voldria. Jo us demano, només, que proveu de fer-li entendre.

VENTURA: D'ençà que són dretes les parets d'aquesta casa, i passa ja de tres centúries, mai no hi ha hagut sinó un cap per pensar i decidir. Això l'ha fet gran i forta. Quan ell ha marcat el camí, no ens queda altre remei, petits i grans, sinó seguir-lo.

REMEI: Vós tampoc ens voleu ajudar? Què he de fer, doncs, per sortir d'aquesta tortura?

VENTURA: Només hi ha una bona manera de sortir-ne: acatar de bon cor els manaments del pare. Pensa que té bones raons per fer el que ha fet, encara que avui no t'ho sembli. Qui porta el regiment d'una casa com la nostra no fereix ningú de la sang, que no sigui per més honra i profit de tot el casal que governa.

REMEI: Paraules, oncle Ventura! Si sabéssiu què és això de l'estimar, no les diríeu. No em ve de nou. D'un cor eixut com el vostre, no en podia treure consol la meva pena.

VENTURA: Tu sí que parles de coses que no en saps ni un borrall! Creus que l'oncle Ventura ha estat sempre aquest vell d'ulls apagats i sang

glaçada? T'ho diré, perquè aprenguis de com s'ha de complir l'obligació, sigui aspre o sigui gustosa. També els he tingut els meu vint anys i un cor fogós i enamorat. Per aquell temps seguia estudis a Barcelona. Ella era més rossa que una espiga madura amb uns ulls blaus que el cel de migdia em semblava fosc després de veure'ls. No vull dir-t'ho pas com l'estimava. Encara avui, després de tants anys, se m'enterboleix la vista de parlar-ne. Però un estiu, al tornar a casa, el pare em va emprendre. El nostre casal trontollava. La guerra dels set anys li havia deixat empenyorades les terres per moltes centes unces; després vingué un seguit de males collites. Calia posar-hi tots el coll per a salvar l'hisenda. No hagué de dir-m'ho dues vegades: l'endemà treballava la terra, estalviant un mosso. Tot vaig abandonar-ho: amor, estudis, somnis d'ésser alguna cosa. Ni casar-me vaig voler més endavant, per no treure de casa la legítima. I no et pensis que ho fes sense recança: llavors no tindria mèrit. Però també n'he trobat bona paga d'aquell sacrifici. Avui, quan surto a fer la meva arplega d'herbes boscanes, única afició que m'ha quedat dels anys d'estudis, i contemplo l'estesa de terres que són nostres, amb tots els seus camps i boscos i masies, sento com el cor se m'alegra, pensant que ha estat una mica també la meva obra, si a can Reixac torna a ser el casal poderós d'altre temps, enveja i orgull de la muntanya. Veges si t'hi pots mirar en el mirall de l'oncle Ventura.

REMEI: Perdoneu-me si us he ofès. De tot cor me'n penedeixo. Però entre el vostre cas i el meu no hi ha semblança. Si el pare em digués que li fan menester el meu dot i el meu treball per aguantar la casa, de bon cor els donaria. Però no és això que vol, que de totes maneres ho perd, em casi amb un o altre.

VENTURA: No són els interessos solament,
que aguanten enlaire les cases com la nostra.
A can Reixac no fora el que és i representa
a la comarca, si els caps que l'han regida
no haguessin tingut a punt a fer respectar
la seva autoritat a tot arreu i de tothom, petits
i grossos. Just és que l'Andreu no vulgui fer
lliga amb qui no tingué escrúpol d'ajudar a
soscavar-la.

EUGÈNIA: És en va, filla. Ja t'ho he dit abans.

REMEI: Doneu-me, doncs, una d'aquestes herbes que
vós coneixeu, que lleven el seny o maten.

VENTURA: No fora poc descans, si ens poguéssim
descarregar en la mort, de l'obligació que ens ve
posada. Hem de viure i complir-la fins a la fi, per
dura que sigui. Dones, dones! Penseu que venim
al món per riure i per cantar i donar-nos platxeri?
Vall de llàgrimes és i camí d'amargura. Qui porti
amb més resignació la creu més grossa, en
trobarà, a la fi, més bona paga.

TUIES (*sortint corrent de la cuina*): Els caçadors! Són
aquí els caçadors! (*Se'n va per la porta del mig*;
CEBRIÀ *la segueix.*)

EUGÈNIA: Oncle, noia, mudeu de conversa. Que
l'Andreu no pugui sospitar que hem parlat
d'aquestes coses.

REMEI: Jo me'n vaig a la meva cambra: no vull veure
ningú.

EUGÈNIA: No et moguis, filla. Què dirà el teu pare quan
no et trobi?

REMEI: Digueu que soc al llit, que m'he posat mala.
Voldria que tot el món fos desert i fosca. (*Se'n va
per la dreta. Per la porta central entren ANDREU,
BARBETA, ELIES i altres caçadors, tots amb
escopetes, i CEBRIÀ i TUIES.*)

ESCENA XI

EUGÈNIA, VENTURA, ANDREU, BARBETA, ELIES, CEBRIÀ,
TUIES i caçadors.

ANDREU: Santa nit tothom de casa!

EUGÈNIA: I doncs, heu fet cacera?

ANDREU: Ja pots amanir les cassoles més grans de
la cuina. Portem vianda per celebrar la tornada
de l'hereu amb un àpat de prínceps.

TUIES: Si veiéssiu quin parell de bèsties, mestressa!

CEBRIÀ: Són dos senglars com dos vedells.

ELIES: I de prim li ha anat que no haguéssim de dur-ne
tres a coll, de bèsties.

VENTURA: Encara n'heu trobat un altre?

ELIES: No. La tercera hauria estat en Barbeta, que
amb una mica més el segon senglar que hem
mort l'envia a fer malves.

EUGÈNIA: Doncs, què us ha passat?

BARBETA: Del cert encara no ho sé. Sembla que estigui
balb de part de dintre.

ANDREU: No n'hi ha per tant. El més bon tirador el pot
errar un tir de bala.

BARBETA: Al sortir de casa ja ho he vist que me'n
passaria alguna. Tot ha estat obrir la porta
i aixecar-se'm un parell de corbs del peu de
l'era. Mala negada facin! (A ANDREU:) Sinó que
vós qui sap què hauríeu pensat, m'han vingut
intencions de tornar-me'n a jeure.

ELIES: És clar que un tret l'erra tothom. Però allò
de plantar-se a fugir davant de la bèstia,
eren ben bé ganes de deixar-hi la pell.

BARBETA: Si m'he quedat tan esmaperdut de veure-la
córrer, després d'escopetejar-la, que no sabia

pas què em feia. Els maleïts corbs en tenen la culpa! I això que m'he senyat més de trenta vegades seguides, per desfer la malastrugança.

ELIES: Doncs a fe que si no és l'amo, de ben poc us hauria valgut. Ells us ha salvat la vida amb perill de la seva.

EUGÈNIA: És cert, Andreu?

ANDREU: No en facis cas, d'aquest. Qualsevol esternut li sembla una canonada.

VENTURA: Expliqueu com ha anat, per peces menudes.

BARBETA: Ja ho contaré jo, pel tros que tenia senceres les potències.

TUIES: Ai, sí, conteu! Ja em sento tot d'esgarrifances.

BARBETA: Vet aquí que estàvem de parada a Comafreda, esperant el senglar, que els gossos empaitaven per baix del còrrec. L'amo era al cim de la carena, jo una mica més avall, i entremig un gran matisser que no ens podíem veure. De sobte sento un gran esterrafegall, i puja un senglar... fills meus quina bèstia! Mai no n'he vist cap de tan grossa. Jo que li engalto l'escopeta i, pam! Miro, cregut de veure-la caure, i me la trobo corrent com si tal cosa. Ni tan sols l'havia tocat. Jo que li engego l'altre canó, mirant d'afinar la punteria. Llavors sí que l'he ferit, perquè me'l veig que bota i s'atura, el temps de girar la vista. Però li he fet tan poca cosa, que tot ha estat adonar-se de mi i investir-me de dret com una centella.

EUGÈNIA: Verge santa!

BARBETA: M'he quedat veient visions. Jo, en Barbeta, errar dos trets a cinquanta passes i amb una bèstia que fa tanta tossa! No sé pas què m'ha vingut. M'he recordat dels dos corbs de la matinada; les entranyes se m'han encongít, pensant que havia d'haver-hi art de bruixeria,

que allò no era una bèstia natural, sinó una mala cosa, i cames ajudeu-me.

TUIES: Quina por!

BARBETA: Pel que ha vingut després, que ho digui l'amo. Jo no tenia esma sinó de córrer, sentint cada vegada més a prop els bufets de la bestiassa.

VENTURA: Dignes, Andreu, dignes.

ANDREU: Doncs ja feia pensament de baixar a veure la peça morta, quan em surt en Barbeta d'entre unes mates, venint a més córrer corriol amunt, amb aquella gran bèstia al darrere. Tirar-li no podia: el camí passa encaixonat entres grans bardisses i no veia el senglar sinó per entre les cames de l'home. M'he arrencat el ganivet i he esperat que vinguessin. Ha estat cosa d'un tancar i obrir d'ulls. En havent en Barbeta passat, no he tingut sinó temps de plantar a terra el genoll i enfonsar la fulla d'acer en el pit de la bèstia. Però era tanta l'empenta que duia, que tots dos hem anat de capgirells.

EUGÈNIA: Jesús!

ANDREU: Sinó que el senglar ja no s'ha aixecat. Li havia partit el cor de la ganivetada.

TUIES: Que m'hauria agradat veure-ho!

ANDREU: I aquí teniu tota la gran feta.

ELIES: Bé. No digueu, que si el cop us falla...

VENTURA: Els homes de can Reixac no l'erren mai, el cop. Tenen ferm i segur el pols i els ulls no els fan pampallugues.

ANDREU: Ben dit, oncle.

BARBETA: De totes maneres, Andreu, d'això que avui heu fet per mi, me'n recordaré tota la vida.

ANDREU: Era la meva obligació. Tothom qui viu a l'ombra d'aquesta casa, ha de ser-ne ajudat en qualsevol treball, ni que hi hagi perill de la vida. No en parlem més. Que portin el vi calent, amanit amb sucre i canyella.

EUGÈNIA: Ves a buscar les sitres de vora del foc, Tuies.
(TUIES se'n va a la cuina. EUGÈNIA agafa gots de l'armari.)

ANDREU: Treu els gots més grans que tinguis. Avui ens toca ració doble, que prou l'hem afanyada.
(Torna TUIES amb dos sitres plenes de vi calent.)

VENTURA: Ja pots ben dir-ho. Dos senglars és cacera grossa.

ELIES: Pla més la hi trobareu en havent-los vist.
De segur que entre tots dos se'n van a la ratlla de les cent seixanta carnisseres...

EUGÈNIA (a TUIES): Ves omplint els gots.

ANDREU: Atura't, minyona. Bona feina mereix bona paga. Hem de ser servits per mans ben polides.
(A EUGÈNIA:) Crida la noia.

EUGÈNIA: Em sembla que no es troba massa bé.
Crec que s'ha tirat damunt del llit.

ANDREU: Bah! Mal de donzella més aviat demana riure de jovent que mirada de metge. Crida-la, crida-la.

EUGÈNIA (cridant-la a la porta de la dreta): Remei, vine, que el teu pare et demana.

ANDREU (als caçadors): No direu que si molt heu sirgat, no us en hagi vingut brava recompensa. De segur que trobareu el vi més bo, sobretot els joves.

BARBETA: I els vells també, nostramo. Una cara de Pasqua florida sempre alegra el cor, per anys que un porti a l'esquena.

ESCENA XII

EUGÈNIA, VENTURA, ANDREU, ELIES, BARBETA, CEBRIÀ, TUIES,
REMEI i caçadors.

REMEI (*eixint de la seva cambra*): Santa nit, pare,
amb la companyia. (*Li besa la mà.*)

ANDREU: Doncs què és això que diuen que no estàs
massa bona?

REMEI: Mal de cap, com sempre.

ANDREU: Vaja, l'escarbatot negre que treballa per
dintre. Ja t'ho tinc dit: t'has de distreure.
Què ha de fer-ne el jovent de rumiar? Anem,
omple els gots d'aquests braus caçadors, que
s'ho tenen ben merescut que tu els serveixis.
(*REMEI ho fa.*) Hem mort dos senglars com dues
torres. Vull pensar que no et cau a disgust, servir
gent tan ben feinera?

REMEI: Ja n'hi ha prou que a vós us plagui.

ANDREU: Resposta plena de seny, com toca a una
noia entenimentada. Sigues sempre obedient
igual tota cosa, i Déu beneirà els teus passos
per la terra. (*Als caçadors:*) Agafeu cadascú
el vostre got. (*Quan tots el tenen, amb el seu
enlaire:*) A la salut de tots els presents i en senyal
d'alegria de no haver ningú pres mal.

BARBETA: Voleu que jo respongui per tots nosaltres?

ELIES: Vós mateix.

BARBETA: Doncs perquè tingueu molts anys de vida
i salut, vós i els vostres, i aquesta casa vegi
sempre curulls els graners i els cors vessant
de rialles.

ANDREU: Amén. (*Tots beuen.*)

ELIES: Això sí que retorna.

BARBETA: Sembla que el bon sol d'estiu baixi a les
entranyes. (*De baix ve dringar de cascabells.*)

EUGÈNIA (*corrent a la porta de l'escala*): El noi!
El noi que arriba!

ANDREU: On vas Eugènia?

EUGÈNIA: És el noi?

ANDREU: Ja ho sé que és el noi. Deixa'l que pugi, que aquí el rebrem amb tota la pausa que hi pertoca.

EUGÈNIA: Fa quatre anys que no l'he vist.

ANDREU: Més que més per donar solemnitat a la rebuda. Pensa que no és tan sols un fill que rebem, sinó el cap que ha de ser temps a venir d'aquesta casa.

ESCENA XIII

EUGÈNIA, VENTURA, ANDREU, ELIES, BARBETA, CEBRIÀ, TUIES,
REMEI, NARCÍS, *caçadors i servei*.

NARCÍS (*entrant per la porta central, amb els braços oberts*): Pare! Mare!

ANDREU (*aturant-lo amb el gest*): Què és això, noi?
Fes el favor. No em sembla manera d'un fill
emprendre els pares, després de tant de temps
de no veure'ls.

NARCÍS: No sé què voleu dir.

EUGÈNIA: L'amistat, fill meu.

NARCÍS: Ah, sí, és cert. Perdoneu que amb l'alegria...

ANDREU: Res no ha de fer-nos oblidar mai el respecte
degut a pare i mare.

NARCÍS: No temeu que me n'oblidi. (*Agafant-li la mà.*)
És amb tot el respecte i tot l'amor que beso
aquesta mà que m'ha fet home. (*La hi besa.*)

ANDREU: Déu et beneeixi, fill, com jo et beneixo.

NARCÍS (*besant la mà d'EUGÈNIA*): Igualment vos dic,
mare.

EUGÈNIA (*abraçant-lo plorant*): Fill meu! Fill de les meves entranyes!

ANDREU: Anem, Eugènia. No és hora de plorar, si et plau. Lleure tindràs d'entendrir-te, que ja no ha de moure's del costat nostre.—Ara, fill meu escolta bé les paraules que t'he de dir en aquesta hora assenyalada. Te les dic davant de tota la família, dels servents i dels masovers aquí reunits, i en el mateix punt que tornes a entrar després de tants anys en aquesta casa, perquè et quedin més presents a la memòria.

NARCÍS: Digueu, pare.

ANDREU: Et recordes d'haver vist, anant per la muntanya, sola al mig d'un planell, alguna d'aquelles velles alzines, que amb el cimall pentinen els núvols, mentre enfonsen les arrels fins a les entranyes de la serra?

NARCÍS: Sí, pare, que ho recordo.

ANDREU: Són les reines i l'orgull de la muntanya. Per entre el seu brancatge hi niuen els ocells; sota del seu fullam s'aixopluguen les ramades en jorns de tempesta; amb les seves aglans mantenen les bèsties salvatgines. Tal és també aquesta casa nostra. Les seves arrels venen del fons de les centúries. En bon nom i poderiu no arriba ningú tan alt en tota l'encontrada. Estén les seves branques protectores llegües i llegües a l'entorn, donant aixopluc i manteniment a centes famílies. D'aquest punt que n'acabes de passar la porta, sigui un sol el teu pensament: viure per la seva prosperitat i creixença. Per això t'he tingut tots aquests anys aprenent l'art de la pagesia, allí on diuen saber-ne més que nosaltres. Fes que se'n vegin els fruits.

I al venir l'hora de prendre el meu lloc, quan jo ja no hi sigui, pensa que no has de mirar tan sols per tu i pels teus. La nostra no és pas una família com les altres. Ni el clos d'aquestes parets ni el

parentiu no en marquen les fites. Tothom qui treballa les nostres terres, sigui a jornal, per cens o masoveria, ha de ser-hi comptat. Tots tenen dret a esperar ajuda i consell del cap d'aquesta casa. Sigues per ells el bon pastor que mena amb seny la ramada que li confien, i vetlla, igual que per sí mateix, pel benestar i el bon regiment de totes i cada una de les ovelles.

NARCÍS: Com escalfen el cor tan nobles paraules!
 En tots aquests anys d'anar pel món, ningú no m'ha dit res que en tan poc temps em fes tan home. Quina alegria tinc d'haver tornat!
 Un sembla que toqui els fonaments de roca viva de la llei del món. Mai no diríeu fins a quin punt s'avenen les vostres paraules amb les coses que jo havia pensat del tracte dels homes. Esteu segur que seran guia de les meves accions i dels meus pensaments tant com visqui.

ANDREU: Totes les gèneres dels teus avis, tota la descendència que ha de venir de tu i dels teus fills, et beneiran si ho compleixes. (*Girant-se al servei i caçadors:*) Ja ho heu sentit. És un Reixac de bona mena. Cap mudança no hi haurà quan m'arribi l'hora.

BARBETA: Visca l'hereu!

VENTURA: Noi, abraça'm!

NARCÍS: De tot cor, oncle Ventura.

VENTURA: Estic content que no sé com dir-t'ho.
 Em feia una por la teva arribada!

NARCÍS: I això?

VENTURA: Temia que vinguessis tocat d'alguna d'aquelles males coses, que tot en va ple per les terres que eres.

ANDREU: Som d'una fusta els Reixac, que no hi pot entrar cap corcadura.

NARCÍS: I tu, Remei? que no em dius res?

REMEI: Benvingut siguis.

NARCÍS: No sé. Em sembla que et veig tota moixa.

EUGÈNIA: No en facis cas. No es troba massa bé,
aquesta vetlla.

NARCÍS: Doncs què tens?

CEBRIÀ: Mals de joventut, que ells mateixos es porten
el remei, en deixant que s'esbravin.

NARCÍS: Caram de pastor! Sou vós encara?

CEBRIÀ: Jo mateix, noi. Et fa estrany trobar-me viu?
Em penso bé que l'esdentegada m'ha agafat
respecte. Deu tenir por d'estropellar-se les
genives, veient-me tot ossos.

ANDREU: Narcís: digues alguna cosa a aquests,
que tenen feina. Hem caçat dos senglars, per
celebrar la teva vinguda, i han de netejar-los.
Tots et deuen ser coneguts.

NARCÍS: De tots em recordo.

ELIES: Que sigui per molts anys l'arribada.

NARCÍS: En vida teva i dels presents, Elies.

BARBETA: Quin plançó d'home t'has tornat, hereu!
Et dic que fas honor a la teva soca.

NARCÍS: I vós, Barbeta, sempre el mateix, com si els
anys no passessin. M'és un gran plaer tornar-vos
a veure. I a tots vosaltres igualment. Dona gust
trobar-se entremig d'una gent tan valenta, tots
amb aquest aire de salut i de força, Tots amb
la cara que traspua franquesa i alegria.

TUIES: I de mi, què te'n sembla?

NARCÍS: Tu també, menuda?

TUIES: Ara ja no guardo els garrins. He pujat
a minyona.

NARCÍS: I t'has fet un pom de flors.

ANDREU (somrient a TUIES): Ves, ves a la cuina, mallerenga. (Als caçadors i mossos:) Aneu, també, per enllestir, vosaltres.

BARBETA: Apa, som-hi, minyons?

ANDREU: Quan hagueu acabat, ja us tindran el sopar a punt. Després que se'n vagin en nom de Déu, els que no han de dormir a casa. (Tots marxen per la porta gran del fons i les dones per la de cuina.)

ESCENA XIV

ESCÈNIA, VENTURA, ANDREU, CEBRIÀ, REMEI i NARCÍS.

ANDREU: Nosaltres, per avui, també valdrà més que sopem abans de dir el rosari, de seguida, que aquells arribin.

VENTURA: Ja és estrany com no són aquí. (Va a la porta gran del fons.)

NARCÍS: Tenim forasters?

ANDREU: Forasters, ben bé, no: són entre família. Aquells cosins de Vallcorba.

NARCÍS: Ah, sí, ja sé.

ANDREU: Venen a parlar, per si ens acabem d'entendre. Tenim mig concertat de casar la teva germana amb el noi, en Batista.

NARCÍS: Com dieu?

ANDREU: Són bona gent, treballadors, porten la nostra, mateixa sang, si bé procedent d'una branca molt llunyana, el minyó fa de bon veure... Amb el dot que penso donar i la vianda que ja tenen, la Remei pot estar ben regalada.

NARCÍS: Perdoneu que em vingui de nou. Mai no me n'havíeu dit res, quan m'escrivíeu.

ANDREU: Cal aprofitar el paper per coses de més substància.

NARCÍS: I en Miquel d'Aiguaviva, doncs?

ANDREU: No parlis d'aquell mal soldat! És igual que si fos mort, per nosaltres.

NARCÍS: Tan bon minyó que semblava i tant que tots el volfeu!

ANDREU: Pots pensar que quan el teu pare prengué el determini de rompre una amistat que venia dels vells i era el nostre desig de fer-la més estreta, unint per la sang les dues famílies, fou el bé de tots que va obligar-li.

NARCÍS: Després de les paraules que m'heu dit en arribant, encara que en volgués dubtar no podria. (REMEI, que escoltava afanyosa, rep un tan fort sotrac, que ha d'estintolar-se en la caixa per no caure.)

EUGÈNIA (sostenint-la, en veu baixa) Remei!

ANDREU: Deixem-ho estar, doncs, per ara i per sempre. Fins haver de sentir el nom d'aquell desencaminat, m'ofèn com no et figures.

NARCÍS: No tingueu por que me'l posi més a la boca. (De baix de l'entrada crida una veu: —Ave Maria!) Remei (en veu baixa, desesperada) Ja són aquí!

VENTURA (que era al peu de la porta gran):
Andreu: en Dionís i el seu fill que arriben.

ANDREU: Anem-los a rebre al peu de l'escala. Ens toca fer-los com a parents que són i pel motiu de la vinguda. (ANDREU, NARCÍS i VENTURA desapareixen per la porta gran.)

ESCENA XV

EUGÈNIA, CEBRIÀ i REMEI.

REMEI: Mare! Mare!

EUGÈNIA: Filla, per Déu, que no et sentin.

REMEI: Morta! Morta i enterrada voldria ser!

CEBRIÀ: No et desesperis, minyona. Sospito que
t'ha arribat un ajudant que no te'l penses.

EUGÈNIA: Voleu dir el noi?

REMEI: Que no l'heu sentit? Si és igual que el pare.

CEBRIÀ: Les mateixes paraules sí que les diuen. Però jo
estic que no s'entenen. Cada un parla per les
coses que li ballen al pensament. Molt m'hauria
d'enganyar si les que hi porta el seu fill, no són
nit i dia amb les de l'amo.REMEI: No em vulgueu donar esperances. Per mi no
n'hi ha sinó una, la darrera de totes! *(Al fons veus
i rialles dels de la casa i dels que arriben.)*

Teló.

ACTE SEGON

L'endemà, en havent dinat.

ESCENA I

NARCÍS i VENTURA.

VENTURA (*acabant d'ensenyar al noi les fulles del seu herbari*): I bé, que te'n sembla de la meva collita, aquests anys que has estat fora?

NARCÍS: Entre l'arplega que ara m'heu ensenyat i la que abans d'anar-me'n teníeu feta, en el vostre herbari ja hi deu haver tota la flora d'aquestes muntanyes.

VENTURA (*somrient amb misteri*): Tota no! Em queda l'esperança que encara no hi és tota.

NARCÍS: Com s'entén l'esperança? Quin goig més gran voleu, que veure acabada l'obra de la vostra vida?

VENTURA: Mira, noi: et vaig a dir una cosa que no la sap ningú, ni el teu mateix pare. Els pagesos pensen que és per remei que aplego herbes, i me'n venen a demanar, quan pateixen d'algun gam i sospiten que el metge no els entén la malura. Els de casa s'ho miren com un entreteniment de l'onclet, que d'alguna manera ha de matar l'estona. Tu potser ho prendràs per afició desinteressada, vinguda dels meus anys d'estudi. Res d'això, noi. És l'espoli d'una secreta ambició, que em fa anar adelerat d'anys i més anys. Joestic que en alguna banda de la serra, no sé on, ha d'haver-hi una planta desconeguda, una varietat nova, potser una espècie i tot. I algun dia Déu guiarà els meus passos a l'indret on floreix ignorada. I jo l'hauré descoberta, i podré donar-li el meu nom;

no perquè sigui el meu, sinó el d'aquesta casa. Pensa quina alegria! D'aquella hora endavant, mentre el món no fini, mai més no s'esborrarà el nom dels Reixac de memòria d'home. Arreu l'escamparan els llibres que tracten de les plantes. Fill meu! Quan el sol d'aquest dia tan esperat devalli a la posta, no hi farà res que aquesta llàntia de la vida de l'onclet també s'apagui.

NARCÍS: Sou admirable, oncle Ventura! Tota la gent d'aquesta casa sou admirables. Sembla que les vostres paraules portin llevat de totes les gèneres d'homes braus i forts que han viscut aquí dins, pensant i fent només coses altes i generoses.

ESCENA II

NARCÍS, VENTURA i ANDREU.

ANDREU (*baixant l'escala*): I doncs, què te n'ha semblat de l'herbam de l'oncle?

NARCÍS: Veniu, pare, veniu. Que content estic de trobar-me entre vosaltres!

ANDREU: Això fa plaer, noi. Al món no hi pot haver més gran ventura, que lligar amb els seus.

NARCÍS: Bé passa d'això, pare. És una barreja de respecte i d'admiració que sento per vosaltres, la gent meva. No en tenia ni sospita de com sou. Havia viscut massa entremig de tots plegats, per adonar-me'n. És ara, en tornant de lluny, que m'han ferit totes les vostres excel·lències. La primera de totes aquest alt sentiment de les obligacions que ens venen imposades, per ser d'una casa com la nostra. Que n'eren de plenes de sentit les vostres paraules d'ahir vespre! Tant de bo que

tothom ho entengués com vosaltres, el que són i representen aquests grans casals, obra de les centúries.

ANDREU: No em podies donar més gran alegria que aquesta: veure que ets tot un Reixac, per fora i per dintre.

VENTURA: Si sembla que un senti la veu dels passats, quan ell parla.

NARCÍS: I en certa manera podeu dir que l'és, oncle. Aquestes parets tenen una virtut, que em sento tot un altre d'ençà que m'abriguen. Sóc com fruita arribada a saó en poques hores. I ha estat l'esperit dels avis, vivent aquí dins en els homes i en les coses, el bon sol que ha fet el miracle.

ANDREU: No hi ha com posar el vi novell a la bota vella, per donar-hi rancior i fortalesa de seguida. Narcís, Pare: estic frisant per reprendre la tasca dels passats, amb tot el meu braó de jove, fins a fer cada dia més gran i més forta aquesta casa. No ha de quedar ningú, en tota l'amplada de les nostres terres, que vingui obligat a saber què són llàgrimes ni angúnies ni patir, com no sigui per les xacres naturals del viure.

VENTURA: Vas massa lluny, noi. N'hi ha molts de camins per on el sofriment salteja l'home.

ANDREU: No és cap mal, pel jovent, somniar despert de tant en tant. Això l'ajuda a no tenir les mans en vaga. I ara aneu-se'n, si us plau. És hora d'escoltar la pobra gent, que ha pujat a demanar ajuda o parer en els seus treballs o desavinences. (Cridant:) Elies!

NARCÍS: Té raó, la vella costum dominical, digne del temps dels patriarques. Havia de ser un home de seny i de bondat, el primer dels nostres avis que va establir-la.

VENTURA: Jo em penso que ve del primer Reixac, queposà els fonaments de casa nostra.

Fixa't que la gent en parla com d'una cosa tan natural, que mai no ha pogut ser d'altra manera.

ANDREU (*a* NARCÍS): Ja veuràs quin descans és, quan t'hi trobis, això de sentir que la raó de les teves accions et ve dictada pel seny de tres centúries. Un tira al dret del seu camí, segur de mai no haver de tornar enrere.

ESCENA III

NARCÍS, VENTURA ANDREU i ELIES.

ELIES (*en la porta gran del fons*): Heu cridat, nostramo?

ANDREU: Que ha vingut gaire gent?

ELIES: No hi ha sinó l'Hipòlit de Mas Vermell i l'àvia Boixeda.

VENTURA: Lloat sigui Déu! Senyal que tenim pau i benestar a la rodalia. (*Entra a la seva cambra enduent-se'n les carteres de l'herbari.*)

ANDREU (*a* ELIES): Fes pujar qui li toqui. (*ELIES se'n torna.*)

NARCÍS: Deixeu-me quedar amb vós, pare.

ANDREU: No és prudent, avui. La gent d'aquí et coneix tan poc, que podrien donar-se vergonya de dir les seves penes.

NARCÍS: Teniu raó, explicades davant d'un estrany, sembla que punxin doble. Vaig a escriure, mentrestant a uns amics, totes aquestes coses que em tenen en meravella d'ençà que he arribat. Segur que les prendran per una fantasia. (*Se'n va per la porta de l'esquerra.*)

ESCENA IV

ANDREU i HIPÒLIT.

HIPÒLIT (*en la porta gran del fons*): Amb llicència.

ANDREU: Endavant, Hipòlit, endavant. Què us porta de bo? (*S'asseu en la cadira de braços.*)

HIPÒLIT: De bo sí que res, nostramo. Ja ni cal que ho pregunteu. En veient que us vinc a trobar, desgràcia segura. (*S'asseu de l'altre costat de la taula.*)

ANDREU: Doncs quina de nova us ha vingut?

HIPÒLIT: Aquesta matinada se'ns ha mort la moreua. (*L'onclet surt de la seva cambra, amb tots els arreus d'herboritzar, i marxa per la porta gran del fons.*)

ANDREU: Malament!

HIPÒLIT: Una vaca com un pom de flors, i a punt de vedellar, que ens refiàvem dels diners del vedell per treure una mica el cap a flor d'aigua. Més valdria que Déu ens enviés una bona hora, a mi i a tots els meus, per acabar tantes angúnies.

ANDREU: No cal que crideu la mort. És l'única cosa que sabem del cert, arribant al món, que no ha de fallar-nos. Totes les altres les mou a rampells el vent de la fortuna. Per això no cal desesperar-se mai, per revessa que vinguin, que poden mudar quan més lluny en semblin.

HIPÒLIT: És que a nosaltres qualsevol diria que ens han embuixat. Primer la desgràcia de la dona, quan era encara valenta i deseixida, que no deia mai de no per molta que fos la feina. Després aquesta creu del noi sempre gamat. Ni jo ni la jove no podem donar l'abast a aconduir les terres mal que anem tot el dia amb un pam de llengua fora.

ANDREU: Pel que toca al punt del noi, us ho vaig prou advertir: era massa jove, per casar-lo.

HIPÒLIT: Prou que ho veia jo també. Sinó que poseu-vos al meu lloc. Casa de pagès que no hi hagi unes mans de dona interessada que la governin, és com un sac amb la tela descosida. Un o altre, doncs, ens havíem de casar, morta la mestressa. Jo ja era massa madur. I tampoc m'hauria agradat donar-li madrastra. Miren només per elles i pels seus. És per això que vaig casar el bordegàs, tot i sabent arriscada la provatura.

ANDREU: I és per això també que us he perdonat que no m'escoltéssiu. En fi, digueu-me què heu pensat que puc fer per vós en aquest treball i molt serà que, amb l'ajuda de Déu, no sortim a vores.

HIPÒLIT: Què voleu que us digui, pobre de mi? La cara em cau de vergonya, d'haver hagut de venir-vos a cansar tantes vegades.

ANDREU: Per això hi soc, Hipòlit. Escolteu: i si havíeu pensat altra cosa, digueu-m'ho amb tota franquesa. Ara us emmenareu una de les meves vaques, per la falla que aquesta que heu perdut us poguéis fer, tocant al treball de les terres. Mentrestant vindrà la collita. Si l'anyada és bona, potser feu diners per posseir una altra bèstia. Si no us arriben, jo hi afegiré la part que manqui. Ja m'ho tornareu quan les coses se us adobin. *(Aixecant-se i cridant:)* Elies!

HIPÒLIT: No n'hi ha d'homes com vós, Andreu! Dalt d'un altar haurien de posar-vos.

ANDREU: Faig la meva obligació. Vós heu estat sempre un home honrat, temerós de Déu, obligat a la feina, respectuós i obedient amb els que estan per damunt vostre. Si no en trobéssiu la paga merescuda, ni jo compliria la llei d'aquesta casa, ni hauria servit de res la vostra bondat, ni els altres en traurien bon exemple. *(Apareix ELIES en la porta del fons.)*

ESCENA V

ANDREU, HIPÒLIT i ELIES.

ELIES: Nostramo.

ANDREU: Crida a l'Anton que faci pujar la Rogeta.
L'Hipòlit ha d'emmenar-se-la.

ELIES: Està bé.

ANDREU: No ha vingut ningú més?

ELIES: Per ara no hi ha sinó la Boixeda.

ANDREU: Ja li pots dir que pugi. (ELIES se'n torna.)

ESCENA VI

ANDREU i HIPÒLIT.

HIPÒLIT: No us dic gràcies, Andreu, perquè favors com aquest s'han de pagar d'altra manera. Déu faci que mai us trobeu en necessitat i mala ventura. Però, si això vingués i haguéssiu de menester de mi, la vida em jugaria per treure-us-en.

ANDREU: Sí m'hagués de fer servei, no repararia tampoc en demanar-vos-la.

HIPÒLIT: Déu us pagui com mereixeu la bona obra.
(*Se'n va per la porta gran del fons.*)

ANDREU: I a vós us dongui millor sort que fins avui.
(BOIXEDA apareix en la porta quan surt HIPÒLIT.)
Entreu, entreu, Boixeda.

ESCENA VII

ANDREU i BOIXEDA.

BOIXEDA: Bones tardes, Andreu, amb la companyia.

ANDREU: Bones siguin per vós i els que us porten voluntat, l'àvia. (*Tornat a seure.*) Què tenim denou?

BOIXEDA: Doncs, tenim que casem la noia.

ANDREU: Aviat?

BOIXEDA (*asseient-se*): Per Pasqua florida, si Déu vol.

ANDREU: Bona diada per una boda. L'alegria del temps hi acompanya.

BOIXEDA: He volgut pujar a dir-vos-ho jo mateixa. El noi vinga pretenir que era massa vella, per semblant caminada costa amunt, que ja la pujaria ell a donar la nova... No hi he pas consentit de cap manera. Ni que fos havent-me d'arrossegar, hauria vingut. Li porto tanta llei a aquesta casa! Me'n recordo tant del que féreu per mi al quedar viuda!

ANDREU: No res més que el que vós mereixíeu, Boixeda. I la prova que heu pujat els fills i mantingut la vianda, sense que s'hi conegués la manca d'un home.

BOIXEDA: Sort del vostre consell i de la vostra ajuda, que sinó poc hauria arribat a mitja costa. En fi, tothom ho sap prou que aquesta casa és la providència de la gent desvalguda. No hi ha ningú d'aquest tros de muntanya que no hi giri els ulls, si es troba en destret, amb tanta devoció com a la mateixa Verge de la Roca, que fa miracles. I ara voldria demanar-vos un favor, sinó que no goso.

ANDREU: Digueu-me sense por. Si ho tinc a la mà, no temeu que us desairi.

BOIXEDA: Doncs amb els nois havíem pensat convidar-vos a bodes. Ja sé que no mereixem tant, ni tenim casa per rebre semblants hostes. Però de bona voluntat, no cal que us ho digui. I ens faríeu tant de plaer, si vinguéssiu!

ANDREU: Ningú dels meus no hi mancarà, us en dono la paraula.

BOIXEDA: Ho dieu de debò?

ANDREU: Heu estat una dona valenta i entenimentada. Vull que tothom vegi que per nosaltres valeu tant com la més alta senyora que al món sigui.

BOIXEDA: Ai, gràcies, Andreu! Ni que m'hagués vingut la més gran de les sorts, no estaria tan contenta. (*Aixecant-se.*) I deixeu-me'n anar, que ja us he cansat prou.

ANDREU (*aixecant-se també*): Si voleu reposar una estona més o prendre quelcom per agafar coratge...

BOIXEDA: Amb aquesta alegria que m'heu donat, em sento el delit de quan era jove. Ja em triga de poder-ho contar als nois. Com es posaran al saber que veniu a la festa! Mai no n'haurem fet cap de tan grossa. No ho dic per l'àpat ni el divertiment, que seran cosa senzilla, com pertoca a la gent del nostre braç. Sense que tampoc hi manqui res del que s'acostuma. I fins tindrem una mica de balles a l'era. No pas amb cobs, euh! Vindran en Met de la Plana i el pastor de Mas Cotoliu, dos flabiolaires que reflen com un parell de rossinyols i saben tota mena de danses a l'antiga.

ANDREU: Us prometo ballar amb vós la primera que toquin. Boixeda Mireu, que us prengueu per la paraula!

ANDREU: Mai no n'he tornada cap endarrere.

BOIXEDA: Doncs fins aquell dia. (*Va cap al fons.*)

ANDREU: Aneu amb compte a baixar, que els graons de pedra són relliscosos.

BOIXEDA (*ja fora la porta*): No tingueu por. Sembla que m'hagin nascut ales.

ESCENA VIII

ANDREU i ELIES.

ELIES (*en la porta gran del fons*): No ha vingut ningú més. Heu de manar alguna cosa?

ANDREU: Ves, ves, que les cames ja et frisen per baixar a balles.

ELIES: Fins al vespre, doncs.

ANDREU: No pleguis massa tard, que heu d'arreglar les bèsties quan tornis.

ELIES: Faré cap entre dos llustres. (*Se'n va.*)

ANDREU (*anant cap a la porta dreta del fons i cridant*): Eugènia, vine.

ESCENA IX

ANDREU i EUGÈNIA.

EUGÈNIA: Què vols, Andreu?

ANDREU: Diràs a la noia que amaneixi les coses que li facin menester, per anar totes dues a Barcelona. Marxareu demà a punta de dia.

EUGÈNIA: Que haurem d'estar-hi gaire?

ANDREU: Tot el temps que convingui per encarregar les robes de núvia. Encomana que estiguin a punt per d'aquí tres setmanes.

EUGÈNIA: Tan de pressa?

ANDREU: Gent de ciutat, i més la de botiga, no té massa paraula. Una setmana de coll se la prendran de sobres. I abans de venir del tot el bon temps, si Déu fa que no surti cap entrebanc, vull que la noia sigui casada.

EUGÈNIA: Ja t'hi has ben pensat?

ANDREU: Per què m'ho preguntes?

EUGÈNIA: Què et diré? Una mare sempre troba que és massa aviat, per treure's els fills de la vora.

ANDREU: Ve de llei natural que un dia o altre han de deixar-te. Al posar-los al món ja ho sabíem.

EUGÈNIA: No sé què fa una cosa tan sobtada. Sembla que fora millor que en Batista i la Remei tinguessin temps de veure si s'agraden prou, si de geni s'avenen...

ANDREU: Cabòries! Que és d'ahir que s'han vist per primera vegada? No en parlem més: demà marxareu a Barcelona. Ja em diràs què pots haver de menester per fer les coses amb lluïment. Val més que tiris llarg que curt. Cal que vegi tothom de quina casa ha sortit la núvia.

EUGÈNIA (*esclatant en plor*): Andreu, no puc més! El cor se'm fa trossos. T'ho he de dir mal que no vulgui.

ANDREU: Què m'has de dir?

EUGÈNIA: La noia està desesperada. Tinc por de qualsevol cosa. Si no fa un disbarat abans, Déu ens en lliuri, es morirà de passió de cor enveure's casada. Creu-me, Andreu, pensa-t'hi, pensa-t'hi!

ANDREU: Vols fer el favor de dir-me quin mal aire t'ha fet néixer aquest intent de voler capgirar lesconsuetuds de casa nostra?

EUGÈNIA: No sé... No en tinc cap d'intent. M'ha semblat que havia d'avisar-te, que t'havia de dir les angúnies que oprimeixen el meu cor, perquè tu determinessis...

ANDREU: Mai a can Reixac s'han tornat a retreure les coses, un cop pensades i decidides! Mai es farà altrament, tant que els meus ulls no es cloguin per sempre.

EUGÈNIA: Perdona, era a fi de bé que parlava.

ANDREU: Si m'has de creure, no t'hi capfiquis.
Les dones teniu el cor de llebre; qualsevol cosa
és prou per espantar-vos. Els mals de l'amor rai!
Un cop la noia sigui casada i comenci a tenir fills,
serà com si hagués fet pell nova.

ESCENA X

ANDREU, EUGÈNIA i GARRELL.

GARRELL (*de l'entrada*): Jo me n'hi pujo.

ANDREU: Endavant! Garrell (en la porta del fons)
Bones tardes. Venia per si poguéssiu escoltar
quatre paraules que he de dir-vos.

ANDREU: Has fet tard. Estona ha que he clos
l'audiència.

GARRELL: És que fins no fa gaire no he sabut això
queem porta.

ANDREU: En fi, ja que has vingut, i si no és cosa
llarga...

GARRELL: Em penso que aviat enllestirem.

ANDREU: Ves, doncs, per això que t'he dit, Eugènia.
(EUGÈNIA se'n va per la porta de la dreta.)

ESCENA XI

ANDREU i GARRELL.

ANDREU: Tu diràs.

GARRELL: En poques paraules. M'han vingut veus
volanderes de si vós penseu donar-me comiat,
per Sant Joan, del mas i de les terres, i he pujat
per aclarir-ho.

ANDREU: Podies estalviar-te la caminada.

GARRELL: Que voleu dir que és cert?

ANDREU: M'estranya que hagi de preguntar-ho.

GARRELL: I a mi encara més que pugueu haver fet tal determini. No crec haver-vos donat motiu valedor per semblant cosa.

ANDREU: Sí que tens la memòria curta.

GARRELL: Que no us treballo com el primer, les terres? Que no en traieu més, a proporció, de la part que us correspon de les meves collites, que de qualsevol dels altres masos? Doncs de què us queixeu?

ANDREU: Recorda't de la feta dels bosquerols. Recorda't que el teu fill gran fou un dels caps de colla de la bullanga.

GARRELL: Anem a pams, Andreu. Deixem estar, per ara, qui tenia raó en aquella feta. Fos qui fos, una cosa és el meu fill i una altra el pare. No em sembla que els pecats de l'un n'hagi de purgar l'altre la pena.

ANDREU: T'enganyes. Qui no sap domar el poltre a la seva hora, com en té l'obligació, cal que pagui les coces que en ser cavall tiri. Sinó que tu, què havies de fer. Sempre has estat una mica guit de mena. Consell que t'hagin donat, consell perdut, si amb la dèria que tinguessis no s'avenia. I bé, doncs, jo no en vull de gent que em planti cara. És a mi que em toca fer la llei i no que me la facin els que tinc a sota. Fora la mala herba! Qui no arrenca la mota de gram que li surt a la campada, tard o d'hora en perd la collita.

GARRELL: És que vós no ho podeu dir-ho que us hagin volgut fer la llei.

ANDREU: Doncs què era allò de venir-me a exigir que havia de pagar tant o quan, per carga de rodells que em fessin?

GARRELL: L'exigència anava principalment pels altres propietaris que pagaven preus que els rodors no podien viure.

ANDREU: Històries tot això. De cert només hi ha una cosa: que després d'haver pagat sempre a tothom que treballava per mi tant com podia; després d'haver-los ajudat en qualsevolga mal pas que es trobessin, un bell matí em vingueren davant, a fer-me saber que tots els bosquerols estaven avinguts, que havien fet com una societat, i que, si volia que em tallessin els boscos, havia de ser amb aquestes i les altres condicions, pagant tant i quant per cada mena de feina feta.

GARRELL: Però què us era a vós, si ja pagàveu, mica ençà mica enllà, el que demanaven?

ANDREU: Què m'era, dius? Brava pregunta! Com si fos igual pagar-ho del meu grat, que venir quatre morts de gana a voler obligar-m'hi. A mi, a l'Andreu Reixac, al cap principal d'aquesta casa, que, fora Deu i el Rei, mai davant de ningú ha acotat la testa!

GARRELL: Hauríeu de pensar una cosa, Andreu, ni tots els propietaris miren prim si poden escanyar el treballador, ni vós tindreu sempre el regiment d'aquesta hisenda, ni, encara que el tingueu, no és assegurat que en el vostre natural no hi hagi mudança. I la pobra gent ha de viure del seu treball. No per gràcia que li vulguin fer en Pau i en Pere, sinó per dret vingut de la seva suor. Natural és, doncs, que miessin d'assegurar-se'l ara i per sempre. Un home entenimentat com vós hauria de fer-se'n càrrec.

ANDREU: Mira, Garrell. Passa de tres centúries que aquestes parets són dretes i ningú té memòria que un sol desvalgut no hi hagi trobat acolliment i el consol que li calien. Del meu temps, i tu en part n'ets testimoni, tots els jornals han anat

pujant, sense haver-ho de demanar ningú,
a mida que pujaven els preus de les collites.
I això ha estat i serà, mentre quedi d'aquest
casal pedra sobre pedra. Però venir a dictar-nos
la llei, que ningú s'ho pensi. Ai de qui n'hagi
fet tan sols la provatura! Com un gos foll
serà perseguit fins que no quedi rastre d'ell
ni dels seus en tota l'amplada de les nostres
terres. Amb això, ja ho saps: tant en trauries
decansar-t'hi.

GARRELL: Aneu amb compte, Andreu. Hi ha coses
que un no les pot fer, per fort i poderós que es
vegi. Això de donar-me comiat tan sense motiu,
penseu-s'ho bé abans, que després no haguéssiu
de penedir-vos-en.

ANDREU: Vols provar si m'espantes?

GARRELL: No, és un avís que us dono. Jo no soc
d'aquells que, si els fan un tort, es consolen
planyent-se'n.

ANDREU: Qui planta cara als llops d'aquestes serres,
creus que el poden esporuguir les paraules
d'un home?

GARRELL: Els llops no tenen sinó les dents i la gana
que els fa moure. L'home té el cap per rumiar
la revenja i mans per fer-ne obra quan la veu
segura.

ANDREU: Prou, fora de casa de seguida.

GARRELL: Encara no he acabat. Anys i més anys, dels
rebeuvis que no he conegut, fins als fills que
tinc en vida, tota la meua gent ha vingut al món
i viscut i treballat i mort en aquest mas que em
voleu prendre. De les seves parets en traspua
el record de totes les nostres penes i alegries.
Voler-nos-en treure avui, és igual que desarrelar-
nos. Penseu-hi bé, vos torno a dir! Que si un
arbre no se'n sent, quan l'arrenquen, l'home té
sentits. I ai si el mal que li fan arriba a encegar-lo!

ANDREU: Ni que n'haguéssiu de plorar sang viva,
tu i tots els teus arrencaré d'aquesta terra!
Cremar-la jo pugués, la mala sement, que ni
cendra deixaria.

GARRELL: Ira de Déu! Teniu sort de ser a casa vostra.
Però ja ens trobarem.

ESCENA XII

ANDREU, GARRELL i NARCÍS.

NARCÍS (*eixint precipitadament de la porta
de l'esquerra*): Què és això?

ANDREU: Noi, quan em sentis debatre comptes,
sigui amb qui sigui, no et moguis de la teva
feina. Com que no estaves avisat, per avui
t'ho perdono.

NARCÍS: Dispenseu. He sentit cridar una veu
estranya... Pensava que no haguéssiu
de menester la meva ajuda.

ANDREU: Per un gos que lladra, amb la punta del peu
en tinc de sobres.

GARRELL: Aprèn, noi, per quan t'arribi l'hora d'entrar
rei i senyor d'aquest tros de muntanya.
Perquè tu deus ser l'hereu, arribat d'ahir vespre,
segons diuen.

ANDREU: Ja he tingut massa corretja. Agafa escala
avall, si no vols que t'hi llenci d'un braçat.

GARRELL: Fareu per manera de guardar-vos-en.
Peso més que no penseu.

ANDREU (*investint-lo*): Mal llamp!

NARCÍS (*interposant-s'hi*): Pare!

ANDREU: Qui ets tu per privar-me les accions?

NARCÍS: No és que em vulgui posar davant vostre.
Però ara esteu encegat. Ja marxarà sense cap
violència. Feu el favor d'anar-vos-en, bon home.

ANDREU: Narcís! Ningú de can Reixac ha pregat mai,
quan algú dels que venen obligats a obeir-nos,
ha fet intent de plantar cara.

GARRELL: Aprèn, noi, aprèn. Avui sembla que has
vingut tot persona. Però vens de nissaga de llop.
Ja les trauràs les manyes de la sang que portes.
Aviat en sabràs de clavar les dents a qui no
vulgui ajupir el coll al despotisme d'aquesta casa.
Maleïda sigui ella i la seva gent i qui va posar-ne
la primera pedra! (*Se'n va.*)

ANDREU: Maleït tu i els teus, mals agraiïts, que us
torneu contra qui us feia viure! (*Una mica abans
el pastor ha comparegut a la porta del fons,
i s'hi ha quedat, escoltant.*)

ESCENA XIII

ANDREU, NARCÍS i CEBRIÀ.

ANDREU (*a NARCÍS*): Aquí tens el fruit de gastar
contemplacions amb gent de mala mena. Que et
serveixi de lliçó.

NARCÍS: Perdoneu, pare. Ho he fet amb bon intent.

ANDREU: Una sola cosa té estima en aquesta casa:
que compleixi cadascú la seva obligació, sense
moure's del lloc que li toca.

NARCÍS: I de què ha vingut la disputa?

ANDREU: Pecats vells que li cou haver de purgar.

NARCÍS: L'home parlava com si es dolgués d'algun tort
que volguessin fer-li.

ANDREU: Escolta, noi: que et penses tenir dret
a demanar-me comptes?

NARCÍS: Res d'això, pare. Sinó que les paraules d'aquest home m'han fet molt mal. Hi havia un deix tan fort de pena i d'odi! Jo em creia que tot era alegria i benestar entorn de casa.

ANDREU: Em sembla que portes el cap més ple de vent que no caldria. Per si acàs, escolta bé. D'ençà que hi ha Reixacs al món, un sol pensament i una sola voluntat han regit les nostres coses, tant de l'hisenda com de la família. Si han estat bons o dolents el resultats, ens ho diu prou l'experiència de tres centúries. Pots comptar, doncs, que, tant com visqui, no hi voldré mudança. Penso que haurem quedat entesos. *(Se'n va per la porta gran.)*

ESCENA XIV

NARCÍS i CEBRIÀ.

CEBRIÀ *(que havia romancejat com si anés a la cuina, acostant-se a NARCÍS)*: Et fa estrany sentir que trona, quan tenies el cel per net de núvols? És que tu no en veies sinó un tros, i més amb els ulls del desig, que amb els de la cara. Gira la vista de tots cantons i, per poc que sàpigues veure les coses com són en veritat i no com semblen, en toparàs més que no en vulguis, d'espesses nuvolades.

NARCÍS: És possible, pastor? És possible que aquesta casa no sigui com jo la veia?

CEBRIÀ: Ho és i no ho és. Totes les coses del món tenen cara i creu. Ningú no pot dir que les coneix del tot, fins que n'ha fet l'enronda.

NARCÍS: Doncs i les paraules que ahir deia el pare?

CEBRIÀ: Amb això passa com amb els núvols. L'un hi veu un cavall, l'altre una dona, l'altre una cabra. I no és que en tinguin la figura. Els

la dona el magí de qui els mira. Igual les paraules: cadascú les entén per allò que pensa. No cal fer cas del que sembla que diuen. Dintre de l'os hi ha el moll, dessota de les paraules el pensar i el sentir que les han mogudes.

NARCÍS: No pot ser. No puc creure que el pare pensi una cosa i en digui una altra.

CEBRIÀ: No, ell hi és de bona fe. I d'aquí ve el mal precisament. Com que és a fi de bé que es mou, ni precís ni llàgrimes ni patir poden torçar-lo. Creu-me, noi: Déu ens guardi de la gent de bé, quan l'erra.

NARCÍS: Què era, doncs, allò, de retreure aquest tros de muntanya com una gran família avinguda, que en fos aquest casal mare amorosa? Pot ser que l'ajuda als necessitats i la protecció als desvalguts fossin només vanes paraules?

CEBRIÀ: No. Ningú que truqui a la seva porta no se'n torna mai amb les mans buides. Però amb una condició: que s'avingui a seguir la regla que d'aquí dalt li és marcada. Si prova de moure'n un peu, si vol triar-se per ell mateix el seu camí, es veurà bandejat com si fos una bèstia verinosa. Pensa tu quines topades, amb els diferents naturals de gent que el món cria! Bé està l'aligot en l'amplada del cel i la truita dintre l'estany. Però veies que algú s'entossudís en fer volar les truites i que els aligots nedessin sota aigua. Doncs això aquí no és mirat. Dret o tort cal que nedis o volis, si t'ho manen, encara que no et vingui per naturalesa. No cal dir els disbarats que en surten. Si obres bé els ulls, no fora estrany que dintre casa mateix en trobessis bona mostra.

NARCÍS: Dintre de casa, dieu?

CEBRIÀ: Per avui ja t'he dit prou. Massa i tot potser, que les parets tenen orelles. Me'n vaig per amanir el recapte que he de dur-me'n. Demà

pujo el ramat a la jaça. Ara tu, que ja estàs advertit, esparpilla la vista. (*Entra a la cuina.*)

ESCENA XV

NARCÍS, EUGÈNIA i REMEI.

NARCÍS (*capficat, després d'un silenci*): Tan bé que m'hi sentia aquí dins i ara sembla que m'hi trobi foraster. I si fos que el pastor exagera? Cal que obri bé els ulls, com ell m'aconsellava. (*Va cap a la porta de l'esquerra. De la cambra de REMEI surten aquesta i la seva mare.*)

EUGÈNIA: On vas, noi?

NARCÍS: A enllestir unes cartes que tinc començades. Estaré de seguida. (*Entra a la cambra de l'esquerra.*)

ESCENA XVI

EUGÈNIA i REMEI.

EUGÈNIA (*acostant-se a la seva filla, que s'ha assegut davant de la taula, el cap entre les mans*): Remei, filla meva, has de prendre-t'ho amb resignació. Ningú no sap d'on li ha de venir la ventura. Potser aquest casament que tant t'espanta, Déu te l'ha enviat per més gran goig de la teva vida. Remei, digues alguna cosa! No t'estiguis així callada i quieta!

REMEI: Deixeu-me estar, mare. Aneu a la vostra feina. No són paraules que el meu mal demana.

EUGÈNIA: M'espantes, filla meva. Més m'estimaria que m'agullonessis com abans. Crida, tempesteja, desfoga't contra mi si vols. No t'hi puc veure

amb aquest aire. Qui sap quins mals pensaments et treballen per dintre.

REMEI: Deixeu-me, mare. Com voleu que us ho digui? Necessito quietud, estar sola. El vostre parlar em retruny dintre del cap, com si m'hi piquessin amb una maça. I no entenc res del que em dieu. Deixeu-me, deixeu-me!

EUGÈNIA: Ja et deixo, filla. Jo voldria només que et desfoguessis. No és bo tancar tots els espiralls, quan el cor és tan ple de sofriment, que sembla hagi d'esberlar-se. (A un gest de REMEI:) Sí, ja me'n vaig, no t'impacientis. Si alguna cosa et fa menester, crida'm. Sóc a la cuina arreglant vianda del pastor, que demà marxa. (Tot anant-se'n:) Senyor, si no li podeu treure del damunt aquesta creu, doneu-li forces per poder-la dur-la! (Entra a la cuina.)

ESCENA XVII

REMEI i NARCÍS.

REMEI resta asseguda, el cap entre les mans. De sobte s'aixeca amb una extremitud, els ulls dilatats, les faccions rígides. Després es passa les mans pels ulls, com si en volgués esborrar la visió que la té horroritzada.

REMEI: No pot ser! No pot ser! Val més acabar d'una vegada. (Va ràpidament cap a la porta gran del fons.)

NARCÍS (eixint de pressa i cridant-la): Remei, on vas? (La noia té un gran surt, i ha d'agafar-se al brancat de la porta per no caure. Ell corre a sostenir-la.) Què tens? Què et passa?

REMEI: Res, la teva veu que m'ha espantat. Deixa'm.

NARCÍS: M'enganyes, Remei. Digues on anaves.

REMEI: Enlloc. Volia baixar a airejar-me una mica.

NARCÍS: Digue'm la veritat. És inútil que fingeixis.
D'allí dintre t'estava vigilant. Tenies l'aire de qui
ha pres una resolució desesperada.

REMEI: Deixa'm estar. Per què em turmentes?
(*Plorant:*) Sembla estrany com sou els homes.

NARCÍS: Què vols dir? Parla.

REMEI: Tots igual! No teniu llàstima dels qui pateixen.
El pare és passador; el pare és vell i el cor dels
vells es fa de pedra. Però tu, tu que ets jove,
per què has de voler anar contra meu també?
(*Plora de cap damunt la taula.*)

NARCÍS: Jo? Jo contra tu, germana? No t'entenc. Pensa
que soc arribat d'ahir vespre. Veig coses que
em tenen amb trescor, que són molt diferents
de com me les havia figurat. Però sense poder
endevinar del cert què passa. Explica-m'ho
tu, que te'n queixes. Creu que si puc fer per tu
alguna cosa, ni hauràs de demanar-m'ho.

REMEI: Ho dius de cor? No ets com el pare, tu? No ho
voldràs que em casin per força?

NARCÍS: Què dius? Per força et volen casar?

REMEI: Ai, germà meu! Com he patit i com pateixo! Si
tu no m'haguessis aturat, ja fora a dintre el pou,
com aquella àvia nostra.

NARCÍS: Remei! Això és horrible! Tant et repugna
aquest marit que et donen?

REMEI: De pensar només que pot tocar-me, totes les
entranyes se'm regiren.

NARCÍS: Per què no ho deies, doncs?

REMEI: Massa que ho saben.

NARCÍS: No pot ser. Tu delires.

REMEI: No, no. Tots ho saben que no m'hi vull casar, que no puc, perquè estimo un altre home. No com això que sol dir-ne estimar la gent. És tota la meva ànima i tot el meu cos que se me n'hi van, com si em xuclessin la voluntat. Jo no en tinc pas la culpa. Ells m'ho digueren que l'estimés. I ara volen que l'avorreixi.

NARCÍS: Et planyo, Remei. És una gran desgràcia. El cor no el mana ningú. Però, què vols fer-hi? Tu no pots casar-te amb un home indigne.

REMEI (*aixecant-se*): En Miquel? Si no hi ha ningú més bo i més honrat en tota aquesta muntanya.

NARCÍS: L'amor que li tens t'encega. Recordo prou les paraules que digué el pare.

REMEI: Li lleva, Narcís, li lleva. Mai ha fet res que hagi d'averkonyir-se'n.

NARCÍS: És que tu no deus saber-ho.

REMEI: Ja t'ho diré, de què ha vingut la rancúnia que li porta. Temps endarrere els bosquerols van avenir-se, per exigir augment dels preus de les feines. El pare prengué com un afront que li fessin la forçosa. En Miquel s'havia posat de la banda dels treballadors, creient de llei el que demanaven. Mai més l'ha pogut veure!

NARCÍS: I és per això que va desfer la boda?

REMEI: Ben clar m'ho digué a mi mateixa, en privar-me de veure'l i de parlar-hi.

NARCÍS: I ell sap que tu encara l'estimes?

REMEI: Me li vaig tirar als peus, dient-li que em matés, que jo sense en Miquel no puc viure.

NARCÍS: No pot ser, Remei, no pot ser. Ha d'haver-hi alguna altra cosa. No t'ho deuen haver dit per no donar-te pena.

REMEI: Si alguna cosa hagués fet de mal, vols
que el pare s'ho callés, amb el desig que té
que l'avorreixi?

NARCÍS (*criquant*): Mare! Mare!

REMEI: Ja veuràs com ella et diu igual.

ESCENA XVIII

REMEI, NARCÍS, EUGÈNIA i CEBRIÀ.

EUGÈNIA (*eixint de la cuina, seguida del pastor*):
Què vols, noi?

NARCÍS: Veniu, pastor, també.

EUGÈNIA: Què hi ha, què passa?

NARCÍS: Escolteu, mare: vós sabeu la raó d'haver
trencat la boda de la Remei amb en Miquel
d'Aiguaviva?

EUGÈNIA: Que te n'ha parlat la noia?

NARCÍS: Responeu, responeu si us plau. M'esgarrija
pensar que les seves paraules poden ser certes.

EUGÈNIA: En són, Narcís, en són! Tot ha vingut
d'haver en Miquel ajudat els roders contra els
propietaris.

NARCÍS: I no hi ha res més que li pugueu retreure?

EUGÈNIA: És la mateixa bondat en tota altra cosa.

NARCÍS: No pot ser. Vos dic que no pot ser. Vós no
deveu ser-ne sabedora. Fora tan horrible això
que suposeu! Coses semblants no poden haver
passat a casa nostra.

CEBRIÀ: Dol haver de baixar del somni que un s'ha fet,
quan és de dalt de les estrelles fins al fons d'un
avenc que hem de caure.

NARCÍS: Vós també, pastor? Vós també teniu per cert això que asseguren?

CEBRIÀ: Ja t'he dit que si obries bé els ulls, dintre de casa mateix no fora estrany que en veiessis bona mostra de com els aligots venen obligats a nedar sota aigua mal que s'ofeguïn.

NARCÍS: Doncs què era allò que el pare retreia a en Miquel, dient que no podia tenir perdó per molt que visqui?

CEBRIÀ: Pel teu pare no hi ha pitjor pecat que no seguir-li el gust, sigui o no sigui amb raó que vulgui una cosa.

EUGÈNIA: Sí, fill meu! Per molt que em dolgui haver-ho de dir, les paraules del pastor són l'evangeli.

NARCÍS: Quin daltabaix! És tot un món que s'ensorra.

CEBRIÀ: Plega les ales noi i posa els peus a terra. Com més plans i ben apuntalats puguis millor. Inclinat com em sembla que et veig a voler desfer els torts que aquí trobis, no és poca la brega que se't prepara.

NARCÍS: Res me n'aturarà. Jo et juro, Remei, que poc he de poder o et casaràs amb qui tu estimes.

REMEI: Germà! Sembles un àngel baixat del cel, per treure'm de pena.

EUGÈNIA: Fill, no saps en què et poses! Quin disbarat ha d'haver-hi en aquesta casa!

NARCÍS: Que més disbarat que el que ja hi havia?
Si ho sabéssiu, mare! Anava a tirar-se al pou, si jo no l'aturo.

EUGÈNIA: Filla meva! Que no ho veies que era endur-te'n dues vides?

REMEI: No podia més, mare! Havia de reposar de tant patir.

NARCÍS: I per què no em dèieu res d'aquest trasbals, ni l'una ni l'altra? Si no és el pastor, que ja m'ha mig

advertit, com l'hauríem ara de plorar, el vostre silenci!

REMEI: Perdona'ns. Les teves paraules d'ahir en arribant ens tenien enganyades. Crèiem que no hi havia res a provar, que eres igual que el pare en tota cosa.

NARCÍS: Però com és el pare? Seny i bon cor deu tenir, per entendre la raó, si li sabessin fer veure.

EUGÈNIA: No hi ha home més enraonat, ni més generós, ni més compassiu, a les bones. Però ai que hi hagi de per mig el nom i el poder dels Reixac o hagi dit una paraula! Ni davant la mort recularia.

NARCÍS: Ja em figuro que és això. Tots estem acovardits, vós, mare, la primera. En trobant que li sàpiga parlar, amb tot el respecte que mereix la seva autoritat, però amb tota la fermesa també de qui està segur que tenir la raó val alguna cosa, veureu com escolta i es deixa convèncer.

CEBRIÀ: No et facis massa il·lusions. *(Pel fons ve l'onclet, amb una gran alegria.)*

ESCENA XIX

REMEI, NARCÍS, EUGÈNIA, CEBRIÀ i VENTURA.

VENTURA: Narcís! Noí! Quina alegria! Ja la tinc! Ja l'he trobada! És una varietat de campànula no coneguda. L'he collida a les roques del pla de Calma. Té, vull que la vegis de seguida. *(Va per obrir la capsula.)*

NARCÍS: No encara, oncle Ventura. Hem de tractar de coses que toquen més en el viu de la nostra carn i porten més pressa.

VENTURA: Que desvarieges, noi? Pensa tu mateix.
El nom d'aquesta casa perdurarà fins a la fi dels
segles, com jo volia.

NARCÍS: La vida de la meva germana val cent vegades
més que la vanitat del nom. Vós no deveu
saber-ho. Aquesta boda que hi havia pactada
li feia tant d'horror, que pensava en morir per
deslliurar-se'n.

VENTURA: Això no és cosa nostra, noi.
Cap de nosaltres té dret d'intervenir-hi.

NARCÍS: Que no m'heu entès? Hi va el benestar i la vida
de la meva germana. Obligació tenim de no
parar fins que aquesta boda quedi desfeta.
Més i tot! Fins que pugui casar-se amb qui ella
estima.

VENTURA: Estàs en tu, noi? Contra la voluntat del teu
pare vols girar-te?

NARCÍS: Escolteu, oncle. Si el veieu caminar de dret
a una timba, pensant ser tot terra planera, no
miraríeu d'aturar-lo abans que s'estimbés, fent-li
veure els seu engany?

VENTURA: En això el teu pare no pot enganyar-se.
Ell és el cap d'aquest casal. Ningú sap, fora d'ell,
quina cosa és per tots la més convenient.

NARCÍS: Què esteu dient, oncle Ventura?

CEBRIÀ: Bona mostra tenim de com ho encerta.

NARCÍS: No us diu res el patir de la Remei?

VENTURA: Val més que pateixi ella, que patim tots
plegats, que la casa!

REMEI: És en va; Narcís. Tenen les entranyes més dures
que un roc de la serra. Ni paraules ni llàgrimes
no hi poden fer senyal.

NARCÍS: És possible que sigueu com diuen? No he
de poder-me refiar de vós per tombar el pare?

VENTURA: Jo? Jo dir una sola paraula contra el voler de l'Andreu? Primer que un llamp em calcini la llengua.

NARCÍS: Per vós fareu. L'emprendré jo, de seguida que torni.

VENTURA: No ho facis, noi! Hi ha coses sagrades que ningú no pot tocar. L'autoritat que regeix les famílies n'és una. Pensa si algú volgués treure de lloc el sol! Tots els mons que aguanta en l'espai toparien els uns amb els altres

NARCÍS: Per mi no hi ha res tan sagrat com una vida.

VENTURA: Ni mai que haguessis vingut, doncs! Jo que et veia com l'àngel Gabriel d'aquesta casa, portador d'una bona nova de prosperitat i de grandesa, com no l'hagués vista mai ningú ni en somnis! Per què vols ser l'Anticrist, sembrador de tot mal i de tota ruïna?

ESCENA XX

REMEI, NARCÍS, EUGÈNIA, CEBRIÀ,
VENTURA i ANDREU.

ANDREU (*entrant per la porta gran del fons*): Què teniu, oncle? Què feu aquí plegats, com si estéssiu en junta?

VENTURA: Andreu! Bé te n'hauràs de penedir de no haver-me volgut creure! Ni mai que li haguessis enviat, l'hereu, lluny de casa!

ANDREU: I això? Què passa, noi?

NARCÍS: Pare, he sabut coses que m'han fet mal, que no puc creure que vós tingueu per bones, aturant-vos a pensar-hi una mica, i voldria que en parléssim.

ANDREU: Segons de què sigui, comença quan vulguis.

NARCÍS: És del casament de la Remei que he de parlar-vos.

ANDREU: Atura la llengua. A can Reixac ningú no ha vist mai que tornéssim al sedàs la farina passada.

VENTURA: Permeteu que en això de la Remei no m'hi conformi.

ANDREU: Narcís!

NARCÍS: Hi va la vida de la meva germana, que és també la vostra filla.

ANDREU: Quin mal vent ha entrat aquí dins aquesta tarda? Ja és la segona vegada, en poc espai, que fas intent de demanar-me comptes. Després de les paraules que t'he dit, no pensava que tornessis a provar tan aviat de trencar-me el respecte.

NARCÍS: No és possible donar-vos millor prova del respecte i de l'amor que us tinc, que mirant si us puc retreure de fer una mala obra, com aquesta que teníeu encetada.

ANDREU: De quan ençà s'ha girat el món? Jo sempre havia sentit dir que és la joventut que ha de prendre consell de les testes grises. No en parlem més. Ni que les coses haguessin mudat en tanta manera, que els fills tinguessin poder de judicar i esmenar els intents dels pares, em sembla que la nostra convinença en això que dius i en tota altra cosa que sigui, més he de veure-la jo, que no m'he mogut de casa, que tu, arribat d'ahir vespre.

NARCÍS: Ja us he dit que hi anava la vida de la Remei. Jo ho sé del cert, amb el poc temps que sóc aquí. Vós de segur que ni en teniu sospita.

ANDREU: Tens encara massa tendre el cor. No són aquestes les que maten.

NARCÍS: Puc assegurar-vos que us enganyeu. recordeu-vos d'aquella àvia nostra, negada

al pou de l'era. Si no arribo a tenir la sort de poder-la aturar quan anava a fer igual, a hores d'ara la Remei fora morta.

ANDREU (*després d'un silenci, refet del cop que ha rebut, entre dents*): Potser li hauria valgut més.

EUGÈNIA: No ho diguis això! Déu podria castigar-nos!

ANDREU: Els fills que s'entossudeixen en voler desobeir la voluntat del pare, pel bé seu i de tots tan sols moguda, no poden trobar ventura en aquest món ni perdó en l'altre.

REMEI (*tirant-se-li als peus*): Pare, pare! Tingueu llàstima de mi! Mai no ha estat el meu intent desobeir-vos. De genolls als vostres peus us ho juro. Tan de bo que us poguéssis creure! No és culpa meua si les forces no m'hi arriben. Què hi puc fer, pobre de mi, si porto aquest amor, que tots heu ajudat a créixer, arrapat a l'ànima?

ANDREU: Eugènia, veies aquesta mossa que no sé de què se les heu. Fes-la aixecar i endu-te-la.

EUGÈNIA: Escolta-la, Andreu, escolta-la! Filla teua és i està desesperada.

ANDREU: Tu també contra mi?

VENTURA: El maligne s'ha ficat a casa nostre.

EUGÈNIA: Perdona-m'ho, Andreu. El cor se'm trenca només de pensar la desgràcia que ens anava a venir. Si un altre dia no hi fóssim a temps, mai més no hi hauria repòs per nosaltres.

ANDREU: Però és que us ha tocat a tots un vent de follia?

REMEI: Escolteu-me, pare! Si voleu la meua vida, ben vostra és. Preneu-la. Però no em feu casar per força. L'avorreixo tant aquest home que em vol seva, sabent que no l'estimo, que abans de trobar-me'l al costat, morir cent vegades!

ANDREU: Aixeca't i surt-te'm del davant. Ja n'hi ha prou de comèdia.

EUGÈNIA (*aixecant la noia*): Filla! Només un miracle de Déu la pot aturar, la mala sort que ens vetlla.

NARCÍS: Penseu-hi, pare. Com podeu suposar que hi hagi fingiment, en pena que la duia a llevar-se la vida?

ANDREU: Ja hi posarem bon ordre. Eugènia: fes per tenir-la més vigilada. Que no es mogui del teu costat, ni de nit ni de dia. I prou parlar de semblant història. Estaria bé que ens hagués de governar la rebequeria d'una criatura mal criada. Can Reixac no ha caigut tan avall, que s'hagi de regir per llunàtiques enveges de dona.

REMEI: Dues vegades m'he tirat als vostres peus demanant clemència i totes dues m'heu rebutjat. Del mal que ha de venir-ne, vós en tindreu la culpa. Tant li fa que em vigilin de nit i de dia. Pel dolor que m'urpeja les entranyes, us faig jurament que aquest mal home no serà el meu marit. Si d'altra manera no ho poguéu privar, de les meves mans mateixes en faré dogal mateix per escanyar-me!

ANDREU (*investint-la amb el puny enlaire*): Ira de Déu!

EUGÈNIA (*abraçant-se amb la noia*): Filla meva!

NARCÍS (*interposant-se*): Reporteu-vos, pare. Que no veieu que està com folla?

ANDREU: Valgui-li això per avui. Però, ai d'ella que torni a dir semblants paraules! I posem-hi punt, per ara i per sempre.

NARCÍS: Abans voldria fer-vos una pregunta.

ANDREU: Dígues.

NARCÍS: No teniu altre motiu que allò dels bosquerols, per no voler que la Remei es casi amb en Miquel d'Aiguaviva?

ANDREU: Primer digues com t'ho han explicat, per veure si saps bé de què parles.

NARCÍS: M'han dit que en Miquel s'havia posat de la banda dels treballadors, quan aquests demanaren augment del preu fet que abans regia.

ANDREU: No és que ho demanessin. Es van avenir tots per exigir-ho.

NARCÍS: I fou per això només, que traguéreu en Miquel de casa?

ANDREU: Jo hagués pogut escombrar-lo d'aquesta terra, que ni rastre hi quedés de la seva memòria!

NARCÍS: Pare, amb forta pena us ho he de dir: mai hauria sospitat de vós semblant cosa. Us mostra tan diferent de com jo us veia, això que heu fet, que sembla com si tinguéssiu davant una persona estranya. Jo us prego que us atureu a considerar la desproporció entre la falta d'en Miquel, ja que falta trobeu en la seva conducta, i les terribles conseqüències de la pena que heu volgut aplicar-hi. Penseu que encara que ell tingui culpa, la Remei és innocent. I si vós no mudéssiu de pensar, la millor sort que li podria venir de fora morir-se, abans d'arribar el dia d'aquesta boda que teniu concertada.

ANDREU: No et cansis més. Fins ara he fet per escoltar-te amb calma. D'aquí endavant no et puc assegurar si la voluntat m'hi abastaria. És vella costum de can Reixac sospesar bé les coses, abans de prendre cap determini. Però bon punt triat el camí, mai no tornem endarrere. Primer les nostres muntanyes acotaríen fins arran de mar l'encimbell de les seves roques.

NARCÍS: Sent així, pare, m'obligareu a anar-me'n d'aquí tan aviat com pugui, per mai més posar-hi els peus.

ANDREU: Anar-te'n, dius? Vols anar-te'n de casa? Tu que has de mantenir-ne el nom i el poderiu quan jo no hi sigui?

NARCÍS: Muntada com veig que la teniu, no pot ser aquesta la meva casa.

EUGÈNIA: No ens deixis, noi, no ens deixis!

NARCÍS: El pare ha de dir-ho. Si me'n vaig no serà pel meu gust. Per mica d'esperança que pugui tenir de mudar la manera de ser d'aquest casal, fent-ne el que jo em pensava que era, segons les paraules que en arribant em foren dites, aquí bregaré per aconseguir-ho, sense plànyer-hi ni el temps ni les forces. Més cal que em donguin certesa de veure escoltades les meves raons, ja que no tinc poder per imposar-les. Si em quedés sense haver-hi mudança, faria sospitar que abono coses que, només anomenar-les amb el nom que per mi tenen, ofendria mortalment el pare.

REMEI: I jo, Narcís? Què serà de mi, si m'abandones?

NARCÍS: Tu vindràs on jo pugui emparar-te.

EUGÈNIA: Andreu, què penses? Voldràs que perdem dos fills alhora?

ANDREU: Veig que hauré de parlar per molt que em pesi. Mai ningú no havia vist, a can Reixac, que els pares haguessin de donar comptes als fills del perquè de les seves accions. Solament per venir de qui venien, ningú no en posava en dubte la bondat i la saviesa.

VENTURA: Andreu, pensa què vas a fer! Pensa qui ets i què representes! Rebaixant-te tu, és tota la casa que rebaixes.

ANDREU: Pel bé de la casa ho faig, oncle Ventura. I he de pagar també el mal que ha vingut de tenir tant temps el noi fora. Si jo us hagués cregut quan m'ho contradèieu, s'hauria fet

càrrec pels seus propis ulls del traç de les nostres coses, n'hauria comprès les bones raons pel seu propi seny, i ara no em trobaria en aquest trànsit.

VENTURA: A quin temps hem arribat! Més valdria que Déu se m'hagués endut, abans d'haver de veure aquesta vergonya!

ANDREU (a NARCÍS): El sentiment d'aquest pobre vell et dirà fins a quin punt trenco per tu les lleis de casa. Fes que no sigui en va.

NARCÍS: Ningú ho desitja tant com jo, pare.

ANDREU: Una cosa, fill meu, ha fet aquesta casa gran i forta: el respecte que tothom li ha tingut sempre. De tan riques n'hi pot haver, de tan respectada cap, jo t'ho asseguro. I això per dues raons: per amor que ens hem sabut guanyar, ajudant a qui hagués de menester del nostre consell, de la nostra vianda o de la nostra bossa; per temor de saber que castigaríem, sense remissió, qualsevol intent de plantar-nos cara. Així hem pogut fer de tota la gent que viu de nosaltres la gran família que ahir et deia. I tot s'aguanta per un sol puntal: l'autoritat de qui porta el regiment de casa nostra, que representa el pare de tots, parents, masovers, treballadors a jornal i mossos. Què volies que fes en venir els bosquerols a dictar-me la llei, amb ajuda d'aquell esgarriat, que no cal que anomeni? Havia de ficar el mal exemple dins de casa? Tant hauria valgut socavar els fonaments que la sostenen. I no et pensis que no la planyi, la Remei. No tinc les entranyes tan dures. Però cal fer el cor fort: ella la primera. Val més que pateixi qualsevol turment un de nosaltres, que posar tot el casal en perill d'anar-se'n en runes.

NARCÍS: Ara ho veig més que mai, que no ens podem entendre. Són dos mons oposats que portem dintre. Jo la vull gran i forta també

la nostra casa; però no perquè ofegui sota el seu embalum el pensar i el sentir de tots els que viuen a la seva ombra. Vós creieu que tota aquesta gent ha estat criada per fer més gran cada dia el poderiu d'aquest casal, obeint cegament el voler de qui el regeixi, per dolor que, si es troba contrari al seu natural, pugui costar-los. Jo penso que aquesta casa s'ha fet com és avui, pel bé dels que en viuen, però deixant-los lliberts de les seves accions, podent esplaiar cadascú la seva naturalesa, com arbre que estén al sol la brancada, obeint a l'empenta només de la saba que de terra li puja. Ja veieu que no té remei. Val més que me'n vagi.

ANDREU: Anar-te'n? Després d'això que t'he dit, encara hi tornes? No, tu no te'n pots anar, no hi tens cap dret. Per què penses que t'he posat al món? Per què t'he fet home? Estaria bé que un pogués desfer-se de les coses que no li plauen, dient aquí ho deixo. Tant si vols com si no vols, vens lligat a aquesta casa per la cadena de tots els nostres descendents que hi han de viure. Per ells has de mantenir-la com jo te la deixi, com sempre ha estat i sempre ha de ser, mentre en quedi pedra sobre pedra.

NARCÍS: Jo? Jo mantenir aquesta tirania que esclafa les ànimes, igual que la mola el gra de forment? Primer que aquestes parets s'enrunin, i el lloc on foren aixecades sigui per sempre maleït dels homes!

ANDREU: Què has dit? La casa? Aquesta casa nostra maleeixes? Ah, llengua d'escorpí! *(Fa acció d'agafar una cadira i tirar-li.)*

EUGÈNIA *(posant-se-li davant amb els braços estesos)*: Andreu, que és la teva sang! *(REMEI s'abraça amb NARCÍS per defensar-lo. El pastor, que durant la conversa ha estat assegut vora la llar, s'aixeca també, en actitud d'intervenir-hi.)*

VENTURA (*agafant la cadira que té ANDREU i fent-li deixar de mica en mica*): Asserena't, Andreu, asserena't. Ara sí que no té remei! Res no hi pot adobar la teva fúria. (ANDREU deixa en silenci la cadira, passant a l'esquerra.)

CEBRIÀ: Nostramo, jo també vull dir-hi la meva. Fa trenta-sis anys que visc i treballa per aquesta casa. Ningú no pot dubtar de la llei que li porto. Doncs, si m'heu de creure, escolteu el vostre fill. La saviesa del món parla per la seva boca. Cap vergonya hi ha en reconèixer que anàvem enganyats. De no voler sortir de l'engany, per raó de ser un altre qui ens el retreu, hem d'averkonyir-nos. L'home de seny obre els ulls a la veritat, sigui qui es vulgui que li mostri.

ANDREU: Ja has pensat que això era igual com venir-me a demanar que et fes el compte?

CEBRIÀ: Si no heu de donar-vos a la raó, ja podeu fer-me'l de seguida. N'he hagudes de veure prou de tragèdies.

ANDREU: No, de seguida no. Són massa els comptes que tots plegats hem de debatre. A soles amb mi mateix vull primer aclarir-los. (*Puja lentament l'escala.*)

VENTURA (*als dos nois*): Què heu fet? Sento els fonaments d'aquesta casa com trontollen! De què haurà servit sacrificar tota la meva vida?

Teló.

ACTE TERCER

És a posta de sol de l'endemà.

ESCENA I

ELIES i TUIES.

TUIES (*entrant per la porta gran del fons amb ELIES*):
Bé, parlem en plata. Tu saps o no saps què va passar?

ELIES: Que en sou les dones de tafaneres!

TUIES: No, no és pas tan sols per tafaneria que vull saber-ho. És que la pobra Remei em fa molta llàstima. I pateixo per esbrinar si, amb tot aquest tràngol que hi ha hagut, se li han posat en bon camí les coses.

ELIES: Això ja és una altra cantada.

TUIES: Què vols dir?

ELIES: Que poden tombar-li per bé o caure en pitjor: segons de la lluna que l'amo torni. Aquest matí, quan ha marxat a punta de clar, creu que la tenia molt dolenta. Jo l'he topat a l'escala i encara està en dejú de tornar-me el bon dia. Amb una cara que feia! Com una remolinada de núvols d'hivern, quan entra la tramuntana.

TUIES: I on deu haver anat, que estigui tant temps fora?

ELIES: Això no ho sap ningú. D'ençà de les raons, no ha tornat a obrir la boca. L'onclet contava a la mestressa que diu que ha passat vetllant tota la nit, amunt i avall de la cambra d'estudi.

TUIES: No me'n parlis! Del llit estant el sentia anar i venir. Feia una basarda! Semblava una ànima en pena.

ELIES: Creu-me, Tuies, que m'enganyaré molt, si no en passa una de grossa.

TUIES: Bé, ja veuràs, tornem on érem. Explica això que dius que saps, que sembla com si tingués tot d'agulles. Què va passar ahir a la tarda?

ELIES: Prou és cosa vista. Que hi hagué un sacramental, per mor d'això de la Remei.

TUIES: Ja m'ho pensava. I què més?

ELIES: Doncs joestic que l'hereu, com que és jove, no devia trobar-ho de conformitat, i va dir-ho net al pare. Aquest, que té el geni que tots sabem quan li fan la contra, degué posar-se fet una fúria. I vinga dir l'un i l'altre respondre, i que si per davant i que si per darrere, devien enfilarse de mica en mica, fins que foren al punt de dalt, i vet-ho aquí.

TUIES: I per dir-me tot això m'has tingut tant temps en roda?

ELIES: Si no estàs contenta, busca qui t'ho posi més en clar.

TUIES: Jo el que voldria saber, el com i el quan de tota la gresca, per treure l'entrellat del que pugui venir-ne a la Remei, pobra criatura.

ELIES: Pensa-te'n més aviat el mal que el bé. Aquesta marxa fa mala espina. No trobaria res d'estrany que se n'hagués saltat de Vallcorba a cercar el seu parent, per casar-hi la noia aquest mateix vespre.

TUIES: Vols dir?

ELIES: És home per aquest rampell i més encara.

TUIES: Mira, no vull cap mal a ningú. Però si fos cert això que sospites, tant de bo es camatrenquessin pel camí, ell i la companyia que porti.

ELIES: Calla que ve la mestressa.

ESCENA II

ELIES, TUIES i EUGÈNIA.

EUGÈNIA (*eixint de la cambra del fons*): No l'has vist, Elies?

ELIES: Ni a ell ni a ningú que en sabés noves.

EUGÈNIA: Valga'm Déu, quines tribulacions!

ELIES: No us encaborieu, mestressa. Res de mal no li pot haver passat. Sinó ja haurien vingut a dir-ho.

TUIES: El que és una creu que hi hagi genis tan sorruts. No valen els neguits que donen.

EUGÈNIA: Vols callar, menuda? Cal que posis mirament en les paraules. Si l'Andreu et sentia!...

TUIES: Jo em trobés, com vós, la seva dona! Bé passaria de sentir-me.

ELIES (*a EUGÈNIA*): Voleu que vagi a mirar si el veig per alguna altra banda?

EUGÈNIA: Potser sí que hi anessis. Com més va trigant, estic amb més angúnia.

ELIES: Voltaré per sota la Colomera, fins al Puig de les Tres Creus. No puc tampoc allunyar-me gaire, que aviat serà fosc i tant en trauria. Després, si no el trobo, em posaré de punt al peu de l'era, que es veuen tots els camins que menen a casa.

EUGÈNIA: Si alguna cosa en pots saber, vine sobretot a dir-m'ho de pressa.

ELIES: Esteu descansada. (*Se'n va per la porta gran del fons.*)

TUIES: Què us sembla de jo pujar al graner, mentre l'Elies fa l'enronda? De la finestra es descobreix qui sap la terra.

EUGÈNIA: Ben pensat. Pots veure'l venir de molt lluny, si bé mires.

TUIES: Confieu en mi! Obriré els ulls com si fos el dia que m'he de casar i esperés el nuvi. (*Puja escala amunt.*)

ESCENA III

EUGÈNIA i NARCÍS.

L'EUGÈNIA resta un moment sola. Després s'estremeix i mira a totes bandes esporuguida.

EUGÈNIA (*cridant*): Narcís! Narcís!

NARCÍS (*dalt de l'escala*): Què voleu, mare?

EUGÈNIA: Vine a fer-me companyia. (NARCÍS *baixa*.)
No puc estar sola. Sembla que senti les ales de la mala ventura, que roda per casa.

NARCÍS: Perdoneu. Havia d'arreglar les meves coses, per tenir-les a punt si és menester. Eugènia (*abraçant-s'hi plorant*) Fill meu! Fill de les meves entranyes!

NARCÍS: Mare! Mare! No us desespereu d'aquesta manera.

EUGÈNIA: Cada paraula m'és un cop d'espasa! Cada acció em dona senyal de nova i més forta tortura.

Narcís Qui sap encara si hauré d'anar-me'n. I, mal que em veiés obligat a marxar, penseu que us estimaria igual, per lluny que em trobi. Qualsevol cosa que us fes menester, no hauríeu sinó d'enviar-m'ho a dir, per córrer al vostre costat de seguida.

EUGÈNIA: Què val tot això pel cor d'una mare?
Era tenir-te sempre més amb mi que volia.
Jo ja et veia casat, amb fills teus que em jugaven

a la falda... I ara tot perdut! Ni els ulls em podràs tancar, quan arribi la meva hora.

NARCÍS: Teniu raó. Què en trec de dir paraules de consol, que tots dos sabem inútils? És com després de passar la mort. No hi ha sinó el temps que pugui aplacar la pena que deixa.

EUGÈNIA: Pitjor, fill meu! Contra aquesta de tenir-te lluny no hi pot haver consol. Com més temps vagi passant, més es farà viva.

ESCENA IV

EUGÈNIA, NARCÍS i REMEI.

REMEI (*eixint de la cambra de la dreta*): No heu sabut res?

EUGÈNIA: No, filla meva. L'Elies ha tornat a veure si el troba.

REMEI: I l'oncle Ventura?

EUGÈNIA: No ha vingut encara.

REMEI: Quin turment aquesta incertesa! No fa patir tant el mal segur, com això de no saber quins ens ha de venir, de tots els que estan enlaire.

EUGÈNIA: Vols dir, Narcís, que no hi hauria manera de no haver-se'n d'anar la Remei?

NARCÍS: Figureu-vos que el pare torni determinat a casar-la amb en Batista.

EUGÈNIA: Tens raó! Com m'he tornat, que no penso sinó en la pena de veure'm sola!

REMEI: Mare, si voleu que em quedi em quedaré. Tant li fa el meu patir, mentre vós us trobeu en una mica consolada.

EUGÈNIA: No, filla meva. Que ho sé jo, què vull? Morir-me voldria! Només en la mort puc trobar consol.

REMEI: Que arribi el pare d'una vegada! Si dura gaire aquest neguit, pararé folla.

EUGÈNIA: No et desesperis, filla. Ja hi estem fetes a patir, les mares. Comencem al posar-vos al món, per no acabar sinó amb la vida.

ESCENA V

EUGÈNIA, NARCÍS, REMEI i CEBRIÀ.

CEBRIÀ (*entrant per la porta gran del fons*): Santa nit.

REMEI: Què hi ha, pastor? Porteu bones noves?

CEBRIÀ: Del teu pare no en porto de cap mena.

EUGÈNIA: Mentre no lo hagi vingut un mal pensament!
Tinc tots els espants dintre de l'ànima.

CEBRIÀ: Pensament de què?

EUGÈNIA: Déu vulgui que, en creure's afrontat de vosaltres, no hagi fet un disbarat.

NARCÍS: Què dieu, mare?

CEBRIÀ: No n'hi ha perill, mestressa. Està massa segur d'ell mateix el vostre home. Aquesta mena de naturals és contra qui pensen que els ha ofès, que giren la ràbia: mai contra ells mateixos.

NARCÍS: Ni podia tampoc veure afront en els meves paraules. Tots hi éreu presents. Vaig mirar-me molt a no dir-ne cap que el poguéis ofendre.

EUGÈNIA: Sí, tu ets un bon fill. No en facis cabal de les follies que em venen al pensament. El meu cap és com el fullatge d'un arbre que tots els vents arremolinessin.

REMEI: I en Miquel, pastor?

CEBRIÀ: És veritat; anem per això que porta més pressa. Doncs per sort l'he trobat a casa. I tot

ha estat dir-li què m'hi duia, que se n'ha saltat a concertar-se amb dos amics. Fins que fosquegi bé, s'estaran al bosc per no ser vistos. Després baixaran a la barraca de l'alzina reclamadora i allí els tindrem aquesta nit i totes les altres que convingui, fins saber del cert el grop⁴ què porta.

NARCÍS: Ja heu quedat ben entesos?

CEBRIÀ: Amb l'orella que parava el minyó no ha costat gaire. (A REMEI:) Si el teu pare torna amb mals intents, no has de fer sinó agafar un llum, presentar-lo tres vegades seguides a la finestra de la teva cambra i amb quatre salts seran aquí. Han portat dues mules guarnides i una escala de mà, perquè puguis fugir tan descansada, com si marxessis per la porta.

REMEI: Tant de bo que no faci menester! Com més a prop em trobo de poder-me veure en aquest tràmit, més me'n tremola el cor.

EUGÈNIA: Remei, filla meva, vols anar per encendre un llum? (REMEI entra a la cuina.) Aquesta fosquedat em dobla l'angúnia. Sembla que hi hagi pels racons tot de males coses que ens vetllen.

ESCENA VI

EUGÈNIA, NARCÍS, REMEI, CEBRIÀ i TUIES.

TUIES (*baixant l'escala*): Santa nit amb la companyia, mestressa. He baixat perquè és tan fosc, que no distingia res de gaire lluny, per molt que esparpillés la vista. Tant n'hauria tret de perdre temps. Més que més havent-hi l'Elies, que està vigilant al peu de l'era.

4. La tempesta (aquí en sentit figurat, perquè la tempesta, inevitable, que es congria és la terrible decisió que prendrà l'ANDREU per salvaguardar el seu honor i, amb ell, el del Casal.)

EUGÈNIA: Ja ha tornat?

TUIES: Ara mateix.

EUGÈNIA: Tampoc no ha sabut res, quan no puja.

TUIES: Després m'ha agafat una mena de feresa!

Tot ha estat entrar la fosca i venir una mala sort d'òliba, que no para de xutar dalt de la teulada.

Qui sap quines desgràcies crida, la mala bruixa.

(REMEI torna amb un llum encès, el deixa damunt la taula i va a la porta gran del fons.)

CEBRIÀ: Vols anar-te'n al diable, tu i els teus averanys?

TUIES: Com que sí que és veritat. Vós ho sabeu millor que ningú, que aquests ocellots porten mala ventura.

CEBRIÀ: Arri a la teva feina! Si agafo un boscall, ja te'l faré cloure, aquest bec de garsa. *(TUIES entra a la cuina.)*

EUGÈNIA: Deixeu-la, pastor. La desgràcia vindrà igual, encara que ningú la cridi.

REMEI *(de la porta)*: Calleu: em sembla que sento passos. *(Tots escolten.)* Sí, sí; algú puja.

Entra VENTURA per la porta gran del fons.

ESCENA VII

EUGÈNIA, NARCÍS, REMEI, CEBRIÀ i VENTURA.

REMEI: Què hi ha? Què heu sabut oncle?

VENTURA: Tan poca cosa, que és igual que res.

EUGÈNIA: Déu s'apiadi de nosaltres!

NARCÍS: Parleu, oncle, parleu: tots estem neguitosos.

VENTURA: Ara sí que tant se val. De què cura avui la vostra angúnia? Més respecte ahir convenia.

CEBRIÀ: Altra cosa fora millor: que les bones paraules plenes de seny poguessin desglaçar els cors orgullosos.

VENTURA: Pobra casa! Fins el servei li ha perdut el respecte.

REMEI: Digueu això del pare, oncle Ventura!

VENTURA: No frisis tant, la bona filla! Tots ho sabem que és per tu i no pel pare aquesta pressa.

EUGÈNIA: No la turmenteu, oncle! No ens feu patir més tots plegats, que massa dura.

VENTURA: Tot just en sou al començament. Llarg com la vida ha de ser el vostre patir, si és que al cel hi ha justícia! Ara diré això que he sabut, no perquè us tingui llàstima. Si poguéssiu trobar-hi quelcom que us tragués d'angúnia, m'ho callaria.

REMEI: Sigui com vulgui, digueu d'una vegada!

VENTURA: Escolta bé, que totes pesaran igual damunt del teu cor, les temences que et tenen esporuguida. He baixat al poble, he preguntat... Dues velles han vist, de bon matí, que l'Andreu entrava a l'església. Diu que s'hi ha estat una gran estona assegut al banc de casa. Després se n'ha anat al cementiri. Tant temps hi ha passat i tant sense moure's del mateix lloc, que semblava hagués posat arrels en aquella terra que guarda les despulles de la gent nostra. Ningú ha sabut dir-me quan n'ha marxat ni per on ha fet via.

NARCÍS: Res més?

VENTURA: Ja us ho he dit per endavant: el misteri de les coses que han de venir seguirà oprimint el vostre cor, igual que si no hagués obert la boca.

REMEI: Per què heu de parlar-nos amb aquesta rancúnia? Què hem fet de mal? Que no hi tenia dret a voler viure?

VENTURA: Primer que tu i que tots plegats era la casa!
Ja saps que puc dir-ho ben alt. No hauria estat
més fort el teu sacrifici que el que jo vaig fer-li a
la meva hora.

ESCENA VIII

EUGÈNIA, NARCÍS, REMEI, CEBRIÀ, VENTURA i ELIES.

ELIES (*entrant de pressa per la porta gran del fons*):
Mestressa, mestressa: em penso que l'amo
arriba.

EUGÈNIA: L'has vist?

ELIES: Ben bé, no. Avui no fa lluna. Amb la celistia no
n'hi ha prou per ben coneixe'l. Però, per l'aire
i en aquesta hora, no pot ser sinó l'amo que
torna a casa.

CEBRIÀ: De quin cantó ve?

ELIES: Del ras de la guineu, Fa estona m'ha semblat
com si en baixés una ombra. L'he seguida
amb els ulls, fins que ha pres el corriol que mena
a l'era. Llavors he pensat que no podia ser sinó
l'Andreu i he pujat a dir-ho. De seguida el tindreu
aquí.

EUGÈNIA: Gràcies a Déu! Ja no hauré de patir aquesta
banda.

CEBRIÀ: Ara a saber els intents que porta!

REMEI: Tant li fa, pastor. Mentre sigui ben declarat,
vingui el que vulgui.

EUGÈNIA: Aneu, fills meus, val més que no us vegi
de bella arribada.

NARCÍS: Teniu raó. Vine, Remei. (*Entren a la cambra
de la dreta.*)

CEBRIÀ (*seguint-los*): No compto, tampoc que
li vingués gaire de grat la meva conversa.

ELIES: Voleu alguna altra cosa?

EUGÈNIA: No, ves a la feina. (ELIES se'n va per la porta gran del fons.) Senyor, toqueu-li el cor i que tornin la pau i l'alegria a casa nostra!

ESCENA IX

EUGÈNIA, VENTURA i ANDREU.

Per la porta gran del fons arriba ANDREU: amb pas feixuc, el cap baix i la cara entenebrida, va a seure, silencios, en la cadira de braços.

EUGÈNIA: Andreu, deus estar defallit. Vols que t'arregli quelcom per prendre?

ANDREU: On és el servei?

EUGÈNIA: Feinejant per baix i per la cuina.

ANDREU: Tanca aquelles portes. (*La del mig del fons i la de la cuina.*)

EUGÈNIA (*després d'haver-les tancades*): Què et vindrà més de gust?

ANDREU: I on són... els altres?

EUGÈNIA: Els nostres fills, vols dir?

ANDREU: Meus han deixat de ser-ho!

EUGÈNIA: Són a la cambra de la Remei, esperant què determines.

ANDREU: Ves-te'n tu també, si et plau, he de parlar amb l'oncle Ventura.

EUGÈNIA: Potser que abans prenguessis alguna cosa?

ANDREU: No em convé res, deixa'ns. (EUGÈNIA entra a la cambra de la dreta.)

ESCENA X

VENTURA i ANDREU.

ANDREU (*després d'un silenci*): Oncle: per primera vegada a la meva vida, no trobo camí davant dels meus passos. En va l'estic cercant d'ençà d'ahir el vespre. No veig sinó estimballs per tot on miro. Digueu-me vós, si és que ho sabeu, què cal que faci.

VENTURA: A mala banda vens a demanar consell. Si és que algun n'hi pot haver, de camí per salvar aquesta casa, que no me'n refio, tampoc no el sé veure.

ANDREU: Què he de fer, doncs? Tota aquesta nit, aquí dalt, a la cambra d'estudi, he repassat el llibre de les nostres coses assenyalades, esperant que en brollaria un raig de llum per aclarir-me les potències. Res hi he trobat. L'esperit de les gèneres passades, eternament viu en les seves fulles, que tant bé m'havia guiat sempre en qualsevol dubte que em trobés, avui no m'ha volgut respondre. He baixat a l'església del poble en fer-se de dia. Allí, assegut al banc dels avis, amb tot el cor he pregat Déu, una bona inspiració per salvar aquesta casa. Déu ha fet el sord també a la meva angoixa. Llavors he invocat els nostres morts, damunt la terra que colga les seves despulles. Tampoc me l'han dictat, el bon consell que n'esperava, per mantenir sencera la seva obra. Després he vagat per la muntanya, fins que la fosca ha esborrat els camins, preguntant què havia de fer a aquesta terra mare nostra, que hauria de tenir en el mateix amor aquest casal, que els seus roquissers i les seves bosquíries. La muntanya s'ha mostrat insensible igualment a la meva pregunta desesperada.

VENTURA: Per orgull has pecat, Andreu: en la cosa que n'estàvem més orgullosos en paguem la pena. Ni mai que hi haguessis pensat a fer diferent de com sempre s'havia fet a casa nostra. Per què havies d'enviar l'hereu a llunyes terres, on tota la mala novetat hi treu florida? Quan les fúries del tramuntanal passen escabellades, l'home prudent barra la porta. Tu l'has volguda entrebadar, refiant-te del teu braó per tancar-la quan volguessis. El vent ha pogut més que tu. Ara el tens dintre de casa i totes les parets en trontollen.

ANDREU: Reconec la meva culpa. Humilment me n'he acusat i penedit davant dels nostres morts, per aplacar la seva ira. Res no hi ha valgut, per fer que em volguessin donar camí. Tant els dec haver ofesos.

VENTURA: No en tens sinó dos per triar de camins: dolents per igual, un i altre.

ANDREU: No hi fa res, digueu-los.

VENTURA: El primer aplanar-te a la voluntat dels teus fills, seguir els seus desitjos en tota cosa, acatar qualsevol mudança que vulguin fer en consuetuds que ens regien.

ANDREU (*aixecant-se*): Ira de Deu! Això goseu aconsellar-me?

VENTURA: No és que t'ho dongui per consell.

ANDREU: Si la meva mà dreta provés de tocar res que fos en aquestes consuetuds que són els fonaments de casa nostra, d'un cop de dextral l'escapçaria! (*Després d'una pausa:*) Digueu l'altre camí.

VENTURA: Fiances de poder governar els teu fills d'aquí en avant, no penso que te'n quedin. El noi és prou gran per fer la seva voluntat, mal que no et plagui. Pel que diu a la noia, amb les ales que ha pres, veient-se ajudada, fora un viure d'infern,

si no et fugia. Altra cosa no pots fer que obrir-los a tots dos la porta i que vagin on vulguin.

ANDREU: Però i la casa, oncle, i la casa? Quines mans l'han de regir, quan jo no hi sigui?

VENTURA: En la casa no cal que hi pensis. Està perduda sense remei.

ANDREU: No pot ser! Déu no la pot voler semblant desgràcia! Avui estem massa regirats, vós igual que jo, per encertar a veure totes les coses que encara són possibles. L'ira i el dolor ens enterboleixen. I qui sap també si la voluntat de Déu, que purgui la meua falta amb aquesta angoixa. Però, més endavant, no puc creure de la seva justícia que no en faci trobar camí obert, en això que ens semblen avui espadades cingleres. Vós ho heu dit ara mateix. I era el seny dels Reixac que parlava per la vostra boca. *(Amb un esforç, la veu una mica trencada:)* Que se'n vagin, que se'n vagin aquest parell de descastats! Mentrestant la casa seguirà sense mudança, com sempre ha estat, com ha de ser sempre.

VENTURA: No et facis il·lusions. Aconseguiràs només allunyar l'hora de la seva caiguda. Quan tu siguis sota terra, els que avui marxin tornaran i ningú els privarà de capgirar-la.

ANDREU: Primer disposaria de tots els nostres béns per obres pietoses!

VENTURA: Quedaria el nostre nom en les escriptures de donació i en les pedres d'algun hospici. Però que fora d'aquesta cosa viva, amb un seny i una voluntat, que ha estat el nostre casal a través de les centúries? Pensa el que vulguis, tot és en va. Les ales de la mort ja li fan ombra.

ANDREU: Jo us dic que no serà! En posant tota la voluntat al servei del desig que porta dintre, l'home pot més que no penseu. Si no arriba a fer miracles, aconsegueix coses que ho semblen.

I qui és que mai ha desitjat res que al món sigui, com jo la salvació d'aquesta casa? Per això em diu el cor que la salvaré. No sé encara de quina manera. Rodant aquesta tarda per la muntanya, me n'ha vingut una al pensament, que potser sigui la bona. Ja ho veurem més endavant, quan hi pugui pensar amb tota calma. Ara us la dic només per mostra. Vós sabeu que en Batista havia de ser el meu gendre. La paraula que donada li'n tenia, no la puc complir. Mes puc heretar-lo com a fill, encomanant-li la tasca de mantenir aquest casal, que qui me n'era rebutja. Ell porta el nostre mateix nom. Res no hi hauria de mudar, quan Déu em cridi.

VENTURA: En la semblança no; mans de Reixac el regirien. Mes no fora la teva sang i el teu pensament, vinguts, de pares a fills, del primer que posà els fonaments de casa nostra.

ANDREU: Oncle Ventura! Sembla que trobeu gust en matar qualsevol lluíssor d'esperança que entrevegi.

VENTURA: Què en trauríem de voler enganyar-nos? Per molt que t'esforcis, aquesta casa ja no es pot mantenir com nosaltres l'hem vista. Fins he arribat a pensar que això sigui un càstig per la nostra supèrbia. Nosaltres teníem en voluntat que aquest nostre casal, amb les lleis que sempre l'havien regit, fos d'eterna daurada. I és llei d'aquest món que tota cosa que ha tingut començament ha de finir algun dia. Imperis que hi ha hagut de tan fort poderiu, que semblava haguessin de veure la fi dels segles. I amb prou feina n'ha quedat memòria, en venir l'instant que tenien marcat per la caiguda. Qui sap si l'hora d'aquesta casa ha sonat també, per abatre el nostre orgull? Potser la Providència ha triat els teus fills, per fer-ne l'instrument de la seva ruïna. *(Sobradament l'ANDREU s'esfondra, amb un gran plor, a la cadira de braços.)*

ANDREU: Senyor Déu tot poderós, compadeix-te d'aquest meu penar, fes-me quiti d'aquesta angúnia.

VENTURA: Andreu!

ANDREU: No puc més, oncle! El cor se'm mig parteix. Soc com el roure que ha ferit el llamp i li ha estellat les branques mestres. Ahir ho tenia tot: riquesa, poder, anomenada; confiança en el meu seny i en el meu dret; dos fills, alegria dels meus cabells blancs, orgull d'aquesta muntanya, esperança de la nostra gènera. I tot baixa riu avall a tomballons, arrossegat per la mala ventura! La roca viva de la voluntat, se m'ha fet fulla tremoladissa. Em sento balb el pensament, com si fos un infant acabat de néixer. I la més gran pena, oncle, l'haver-me d'esquinçar aquests fills del cor, si no vull que la branca podrida malmeti tot l'arbre! Qui pogués dormir per sempre més, set canes sota terra.

VENTURA (*després d'un silenci, en veu baixa*): Recorda't de qui ets, Andreu. Com més forta prova ens ve damunt, més hem d'esforçar el nostre coratge.

ANDREU (*lentament, després d'un esforç per dominar-se*): No temeu, oncle. La carn de l'home és flaca. Però el pit no desdirà. Compliré la meva obligació a la fi, mal que sagni tot jo de part de dintre. (*S'aixeca.*) Si està escrit que aquesta casa ha de caure, no serà mentre resti una lluiïssor de seny en el meu cap i una espurna de força en els meus braços. Que se'n vagin aquests que voldrien soscavar-ne els fonaments. Digueu-los-ho vós, oncle. Jo no els vull veure. Per mi ha de ser com si fossin morts. Molt més encara: com si mai haguessin existit. Esborrar pogués de la meva memòria haver posat tals fills al món! Els direu que se'n vagin de seguida. Quan torni a baixar per dir el rosari, vull trobar-los fora. (*Puja feixugament escales amunt.*)

 ESCENA XI

VENTURA, EUGÈNIA, NARCÍS, REMEI i CEBRIÀ.

VENTURA (*crident a la porta de la dreta*): Eugènia, veniu tots, que he de parlar-vos.

EUGÈNIA: Què ha dit l'Andreu?

VENTURA: Vol que en Narcís i la Remei marxin de casa de seguida.

EUGÈNIA (*amb un gran plor*): Misericòrdia.

REMEI (*plorant també i abraçant-la*): Mare meva!

CEBRIÀ: Aquest vespre han de marxar?

VENTURA: I com més aviat millor. Per ells i per tothom val més que no els vegi.

EUGÈNIA: Per què hauré estat tota la meva vida una bona dona temerosa de Déu, obedient al marit, si he de trobar-ne a la fi aquesta paga?

NARCÍS: Que no les sentiu, oncle? Això trencaria el cor d'una pedra.

VENTURA: No soc jo ni l'Andreu qui en té la culpa.

CEBRIÀ: I de mi què determina?

VENTURA: De tu no n'ha parlat. (*Als nois:*) Vaig a dir que guarneixin dues mules, per acompanyar-vos on us acomodi. Encara que heu sortit de mala mena, fills sou d'aquesta casa. No convé que us vegin marxar a peu, pel respecte que tothom ha de tenir-li. (*Se'n va per la porta gran del fons.*)

ESCENA XII

EUGÈNIA, NARCÍS, REMEI i CEBRIÀ.

EUGÈNIA: Fills meus! Fills meus! Mai més us tindrè en els meus braços! Mai més els meus ulls us podran veure!

NARCÍS: Sí, mare. La Remei tornarà a viure ben a prop, casada que sigui. I jo, qui sap? Entre pares i fills no hi ha renyina que sempre duri.

EUGÈNIA: L'Andreu no et perdonarà mai. I, encara que ho fes, ja seré morta d'enyorament, al veure'm tan sola.

CEBRIÀ: No hi quedareu, mestressa. Jo em posaré de genolls davant de l'amo, demanant-li perdó. Ja sabeu com és. Veient-me humiliat i penedit, mal sigui només de boca, estigueu segura que em dirà que em quedi. Una mentida per una bona obra no pot ser pecat. I vós podreu saber sempre dels nois, que ningú els privarà d'escriure'm tant com els plagui.

EUGÈNIA: Trist consol, pastor! És tenir-los en presència corporal, que voldria. Com més sàpiga d'ells, trobant-se lluny, més forta serà la meva pena.

REMEI: Mare, veniu-vos-en amb nosaltres. Què heu de fer en aquesta casa, que l'estimar hi és tingut per cosa dolenta?

EUGÈNIA: No puc, filla! Totes les penes i alegries que he passat dins d'aquestes parets, em són arrels que hi tinc posades. On se vulgui que anés, la meitat del meu cor no em seguiria.

NARCÍS: Què puc fer, doncs, per vós? Voleu que demani perdó al pare? Voleu que acati en tot la seva voluntat, per molt contraposada que em sigui?

EUGÈNIA: Patir per patir, val més que pateixi jo, que ja soc vella. Tu comences a fer tot just el teu camí pel món. Ves, fill meu, obre les ales com el cor et demani. Aquestes bones paraules que m'acabes de dir, et donaran ventura per sempre. *(Per la porta gran del fons entra VENTURA, seguit de TUIES i d'ELIES. Aquest puja a buscar les maletes de NARCÍS; TUIES, després d'enraonar amb el pastor, entra a la cambra de REMEI a buscar el*

farcell de la roba: l'un i l'altre tornen a sortir a sortir de seguida, i se'n van pel fons altra vegada.)

ESCENA XIII

EUGÈNIA, NARCÍS, REMEI, CEBRIÀ i VENTURA.

VENTURA: Tot està a punt.

EUGÈNIA (*sentint que les cames li defalleixen*): Déu meu!

NARCÍS (*sostenint-la*): Mare!

EUGÈNIA (*refent-se*): Anem. No tingueu por, seré valenta. (*Van per dirigir-se al fons.*)

VENTURA: On vols anar?

EUGÈNIA: Que no he d'acompanyar-los fins a l'entrada?

VENTURA: A baix hi ha el servei. No convé que els posem davant dels ulls les nostres flaqueses.

EUGÈNIA: És veritat, tots hem de semblar de cor de roure, tant si ho som com si no ho som.

NARCÍS (*abraçant-la*): Mare, tota la meva sang que fos menester per estalviar-vos aquest dolor, amb gust la donaria.

EUGÈNIA: Escolta, fill meu. (*Se l'endú a la dreta, i li dona una bossa que treu de la butxaca.*) Té, pren els meus estalvis. Tot avui que els porto amanits, pensant que vindria aquesta hora.

NARCÍS: Guardeu-los per vós, mare.

EUGÈNIA: A tu poden ser-te de bona ajuda, en el començament del camí que emprenguis, i jo res en faria. Adéu, sigues sempre bo i coratjós com t'has mostrat ara. A la pobra dona que va posar-te al món, ja no li pots donar cap més alegria. (*S'abracen. Després NARCÍS se n'aparta, eixugant-se els ulls.*)

REMEI: Solament per vós em reca de marxar, mare.
Si algun cop les meves paraules us han pogut ofendre, us demano que m'ho perdoneu. Era el meu sofriment i no el meu cor qui les dictava.

EUGÈNIA: Pel patir que ara faig, comprenc com paties.
Adéu. Quan siguis casada i tinguis fills, parla'ls de mi, si jo no puc veure'ls. (*S'abracen.*)

NARCÍS (*encaixant amb el pastor*): Pastor, vetlleu per ella!

CEBRIÀ: Pots estar-ne amb tot descans.

REMEI (*encaixant amb el pastor*): Si mai us trobeu en necessitat, recordeu-vos que soc agraïda.

CEBRIÀ: Aneu l'un i l'altre en nom de Déu!

VENTURA (*als dos nois*): Abans de sortir d'aquesta casa, he de fer-vos saber que és voluntat de qui la governa que no en torneu a passar mai la porta. D'aquesta hora per endavant per difunts us mira.

NARCÍS: Feu-li per resposta, que jo el tindré per pare tant com visqui. Me'n vaig amb el cor nuat, però sense rancúnia. Abans que la mort ens separi per sempre, encara potser vegi el seu engany i puguem tornar-nos a reunir, amb aquella mateixa alegria que ho amarava tot, quan la meva arribada.

VENTURA: No ho esperis. Aquestes parets s'ensorrarien, si altre cop haguessin d'abrigar-vos.

REMEI: Ni mai que em tornin a abrigar. Me n'enduc massa bona memòria!

NARCÍS: Adéu-siau, mare!

REMEI: Adéu-siau! Vós i jo sí que ens tornarem a veure. (*Els dos nois se'n van.*)

EUGÈNIA: Que Déu vos dongui tota la ventura que us desitjo.

VENTURA: No en poden tenir de ventura. Les males accions han de trobar el càstig que mereixen.

CEBRIÀ: No són balances d'home que han de pesar-ho.

EUGÈNIA (*amb un gran plor*): Fills meus! Per què no s'enduen amb ells la meva vida?

CEBRIÀ: Feu el cor fort, mestressa.

VENTURA: Sento l'Andreu que baixa. (A EUGÈNIA:) Mira que no et vegi plorar, que no compto que li fos vista gustosa.

EUGÈNIA *fa un esforç per reprimir el plor, s'eixuga els ulls i, acompanyada del pastor, passa a seure prop de la llar.*
ANDREU *baixa l'escala.*

ESCENA XIV

EUGÈNIA, CEBRIÀ, VENTURA i ANDREU.
Després TUIES i altre servei.

ANDREU: Ja són fora?

VENTURA: Són a baix, a punt d'anar-se'n.

ANDREU: Feu el favor de cridar la gent per dir el rosari, que ja és hora.

VENTURA se'n va per la porta gran del fons.

CEBRIÀ (*flectant un genoll davant d'ANDREU*):
Nostramo, penedit em teniu de les paraules d'ahir a la tarda. Voldria que em donguéssiu per no dites.

ANDREU: Aixeca't, perdonat! No hi ha culpa que el penediment no esborri. (*Pel fons torna VENTURA, seguit de TUIES, dues minyones més i quatre mossos. Tots donen la bona nit.*) Escolteu bé

tots. Avui ens ha vingut una gran desgràcia. Acabem de perdre dos fills que teníem. No han volgut acatar l'autoritat que regeix aquest casal nostre i és igual que si estessin colgats sota terra. Tothom en portarà dol un any; la família dol complet; el servei un mocador negre, les minyones al cap, i al coll els mossos. I tingueu-ho ben present: ningú que mengi pa de can Reixac, gosi retreure mai més el nom d'aquests difunts ni la seva memòria. Ara acomodeu-vos per passar el rosari. *(Tothom va per asseure's. ANDREU agafa els rosaris de la campana de la llar. Ve de baix dringar de cascavells de les mules que arrenquen. EUGÈNIA esclata en un gran plor, caient de cap damunt de la taula. Tots els del servei es giren amb una sobtada curiositat. Una mirada d'ANDREU els fa abaixar els ulls, i cadascú va a seure al seu lloc. ANDREU fa un gran esforç per retenir l'emoció que el corprèn a desgrat seu.)* Eugènia: si et fa mal alguna cosa, val més que te'n vagis a la teva cambra. *(EUGÈNIA se'n va a la cambra del fons, acompanyada del pastor fins a la porta. ANDREU comença a dir el rosari. Cada vegada sonen més lluny els cascavells de les mules.)*

FI DE LA TRAGÈDIA

30 agost - 14 octubre 1916

Altres títols de la col·lecció

Quatre textos d'Ignasi Iglésias

Cinc textos de Rosa Victòria Gras

Tres textos de Manuel de Pedrolo

Tres textos de Josep Palau i Fabre

Tres textos de Ferran Soldevila

La vesita, de Joan Ferrandis d'Herèdia

El ventríloc, de Joan Brossa

Lucrècia o Roma llibre,
de Joan Ramis i Ramis

Tal faràs, tal trobaràs,
d'Eduard Vidal i Valenciano

Indian Summer, de Rodolf Sirera

Tres textos de Jordi Teixidor

Tres textos de Ramon Vinyes

L'endemà de bodes (1904) és una obra de la primera època, l'estrictament modernista, que es caracteritza, d'una banda, per la producció d'una sèrie de drames de tesi social —entre d'altres, *L'Enemic* i *El mestre nou*, ambdues de 1903— que revelen la influència del teatre d'idees ibsenià d'acord amb la versió d'Ignasi Iglésias; i d'altra banda, per l'interès especial a retratar el món rural, que coneix bé (en procedeix), des d'una òptica «negra» pròxima, proporcions guardades, a l'obra de Víctor Català, tot i que sense el fatalisme còsmic que governa la visió del món dels seus drames rurals. El propòsit de Pous en aquesta obra, que no fou gaire ben acollida el dia de la seva estrena, és denunciar les mancances del món rural i alhora suggerir-ne una possible via de regeneració.

Després d'un període llarg dedicat al periodisme i a la novel·la, el 1912 Pous i Pagès tornarà al teatre, que havia abandonat. Aquest any marca l'inici d'una segona època dins la seva trajectòria teatral, amb obres de més ambició i incorporant, a la faceta de dramaturg, les d'empresari i director teatrals. És dins d'aquesta etapa, que Pous comença reprenent la línia de comèdia menestral de les últimes obres del període anterior, on cal situar la segona obra d'aquest volum, *Rei i Senyor*, una «Tragèdia domèstica» —segons la denominació genèrica del mateix autor— escrita el 1916 però no estrenada fins el 1918, en què Pous torna a situar l'acció dramàtica al camp i en fa protagonista l'aristocràcia rural i la crisi de legitimitat a què es veu abocada.

ISBN 13 978-84-9803-970-2

9 788498 039702